

శంకువధ

(ఉత్తరరామచరిత)

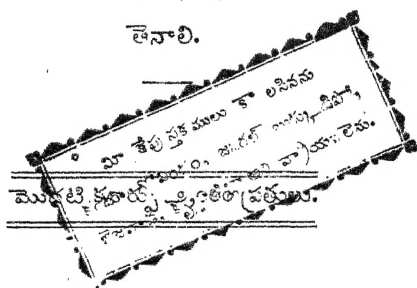
Sree...

కృతికర్త

ఉత్తరనేని రామస్వామి.

కతావధాని,

తెనాలి.

వెల ౦-౧౨-౦.

జైతు ముద్రాక్షరశాల, తెనాలి.

౧౯౩౩.

తొలి పలుకులు

దాచిన హిందూదేశము

—:0:—

దావిడులు.

రామాయణ కథాకాలమునాడు హిందూదేశమెట్లున్నదో విచారించకమున్ను
 తత్సార్థస్థితిగతులను వాచినికొనుట చూచితమగుటయే కాక యనన్యమనికూడ
 భావించుము. ఇప్పుటి తెలిసికొనినదాని శ్రీరామచంద్రుడు భగవదనుతారముగా
 జేయబడుటకుగల కారణములు ముఖముగా నోడవడవు. ఇందుచేతనే రామా
 యణ కాలమునాటికి బూర్ణమున్న హిందూదేశ పరిస్థితులనుగూర్చి యిచ్చట
 కాభాసగ్రకమణముగా నైనను ముచ్చటించబూనుకొంటిమి. ఉత్తరకుచగ్ధాముల
 నుండి యాగ్ధులు హిమాలయపర్వత సానువులబడి, కనుమలగుండ, హిందూ
 దేశముఁ జొచ్చునప్పటికే యీదేశము జనాకీర్ణము కాకపోయినను, మానవసంవాసి
 తమై నుండెననుటకు సందియములేదు. నాగరికతయగు హెచ్చులొమ్మలున్నను, పి
 యానిమనాసులేల్ల పొక్కఁగాలివారనుట యయమానాతీతంబు; వీరి వేదములు
 మొదలగు శాస్త్రములనులయగుచు నున్నులను, బురాణములయగుచు, నైహ్య
 ములయగుచు, గొన్ని మహాకావ్యములయగుచు రాక్షసులనియు, వానరులనియు,
 స్వర్ణతులయగుచు ద్రావిడులనియుఁ గూర్చులనియుఁ బేర్కొనబడిరి. కొందఱి యభి
 ప్రాయముననుజాతి యాచ్యులకన్న నధికనాగరికతకలదనియుఁ గొందఱిమతముననటు
 కాదనియు నేడువిరుచున్నాము; కానియార్యులకన్న నాగరికతయగు వెన్నడియుండె
 ననియు, దారతమృము మాత్రమత్స్యలమనియు, మాయాశయము. కాకున్న
 నార్యులు వీరలను రాక్షసాది నామములచే న్ననహరింప సాహసించియుండరు.
 సంస్కృతగ్రంథములు వివేకముమాని గొంతెత్తి చెప్పుచున్నటు వీరుపచ్చిమాంస
 మును, సరమాంసమును దినెడఁదారాయననని. విచారణీయము. విరోధులను గౌరవ
 భావముతోఁజూచి యుష్ట సౌజన్యమును, సౌత్థ్యమును నొప్పకొనుట మానవస్వభా
 వముకాని యిట్లుకన్నట్లుచున్నది. నేడు జర్మను భాషాగ్రంథములు చదివినవారికి

“అంబరీషు” వారును, “ఇంగ్లీషు” భాషాగ్రంథములు చదివినవారికి జగ్గములును రాక్షసులుగారి దోహదమానరు. వివరింపబడుచున్న గ్రంథములు చాలవఱకునే భాగముగా వెలిబుచ్చెనని మేమభిప్రాయపడుచుంటిమి స్వతీయపక్ష రచితగ్రంథము లేమయినవన్న యెడల చార్మకాగ్రంథమునకు మనకంబుండునగుడుట శోచనీయము. ఇందుచేతనే ప్రాచీన హిందూదేశమునగూర్చి యివమిదమని దూకిపలుకుటకు మివలసాహసము కావలయును. ఈయంగమ చాటులకు మేము ప్రావిడకల్పణాగ్రంథమునకా దేవీనందలకుఁ బ్రదుకుటచున్నామనిగాక.

నాగరకర్వతారపర్యమునుబట్టి ప్రాచీనులను చెందు భాగములుగా విభజింప వచ్చును; (1) మాంసభక్షకులు (తాంకాదులు) శాకభక్షకులు (వాగిసుగ్రీ వాగులు) మాంసభక్షకులు రాక్షసులనియు శాకభక్షకులు వానరులనియు స్థాపించిరి పంబడిరి వానరులకుఁ గిష్కింధాపటణమాయావృషట్టు, రాక్షసులకు లంకాపట్టణము గుండెకాయ. రాక్షసులు వినిధాపక్వమాంసభక్షకులని గీర్వాణగ్రంథములు వాకొనుచున్నవి. సింహశద్వీపచరిత్ర పరిశోధనబుద్ధితోఁ జదివిన యెడల నచ్చటి యాదిమవాసులయిన యక్షులపక్వమాంస భక్షకులుగానున్నటు పొడకట్టును మలయాలప్రాంతముననున్న నొకజాతి స్త్రీపురుషులందఱు తమపక్షపు నాగలొ యిచ్చే రలుగాఁగో చేసికొనునలవాటు కలదినియు, నిది యొక కాలముక్రిందటనున్న నరమారంశ భక్షకచిహ్నమనియు నొకరు వాదించుచున్నారు. ఇది నిజమయినను గావచ్చును. ఇందులకు? అయ్యలయారు నరమేధమున నొకవిధమున యజమాన రణగోచున్నది. నేటికిని పసిఫిక్ మహాసముద్రమునందున్న దీవులయందు నరమారంశ భక్షకులున్నారు. సమస్త దేశములయందును నెప్పుడో యొకయప్పుడు నరమారంశ భక్షకులందరి ఈరాక్షసులయందు నెక్కువ పరిజానముకలవారు మీరైవులుగా నుండిరి. ఇందుచేతనే పురాణములన్నియు సామాన్యముగా రాక్షసులను శైవధర్మ లనుగా వర్ణించినవి. జాతివిరుద్ధముగా నెన్నిడో యొక్కఁడు విషభక్తుఁడుగా నుండెడివాఁడు. ప్రహ్లాదపరమచేతనే యన్నికకగఁడ్లు వాటిల్లినవి. ఈప్రావిడ

* అంబరీషుఁడు రుచిగని కుమారుఁడయిన శునశ్చేపుని లక్షిగోవులనిచ్చి యజ్ఞపశువుగాఁ గైకొనియె. బాలకాండము భాస్కర రామాయణము.

2. సోమపండు కుమారునిబంపి నరమేధమును జేసెను.

అరణ్యపర్వము తృతీయాంకము భారతము.

లగు బట్టలములు కాని, పల్లెలు కాని, ముట్టమువంటలేవు. నేటికియి, చంచు
 మొదలగు జాతులబట్ట, నేటింతతోపుంయంగునో, యేచెట్టులముగ్గునో, తాత్కా-
 లిక మట్టిరములయంగు నిశించుచుండిరి. వీరు పనాటులు. పీఠులు, బుట్ట
 డవియెనను, కానులుమారని కాండవియెనను, మూలముట్టు, వీరికినగుము. అడ
 వులయంగున్న దింగదాటలను, సరసుగొంగులను, వీరి బాగుగా నెఱుంగును.
 అటవిరాగ్యమే వీరిరాజ్యము; అడవులనుప పీఠ నామములచేతనే పలువలబడుచుం
 డునవి. అటవిరహస్యహాస మాత్యులను లేకపోవుటచేత రాత్రులడవులు బాగుగ
 నెఱంగిన ద్రావిడులను మిగుల భయపడుచుండువారు. రాత్రులను రాత్రులు
 బల ముక్కువనిచెప్ప వులూహుల చాత్యములను గారముగియే. ఓంక ద్రవాహిర
 నిబంధన లేవియు, లేని చెప్పవచ్చును. అన్న భార్యను దమ్ముండొండుకొనలుముం
 దమ్మునిభార్యను నన్న మింగుదుకొనలుము దిష్టుముకొవయ్యి. సోదరి సంపన్న-
 ముగూడు హేయముగాఁ దలంపడబడనట్లు కన్పడుటలేదు. ఈదమ్ము బెరమునండు
 జరకాలమక్రందట రాజనంశమునను సాంకర్యము కల్గననిచెప్పి యేకగిర్భజానులే
 పెండ్లియాడుచుండిరి బోర్నియోదేశమునండుస్వదేశు సేకగిర్భజాతులు కాకపోయి
 నప్పటికిని స్కన్ననెల్లెండ విడ్డలనును నన్నదమ్ముల విడ్డలనును వివాహములగులవు.
 రషియాదేశపు చక్రవర్తి కుటుంబమునఁ దఱచిట్టము వ్యాహములు జరుగుచుం డెడవి.
 వర్తమానకాలః బున మహమ్మదీయుల యందును, గ్రైస్తవులయందును
 నిట్టిపెండ్లిండ్లున్నవి. ఎక్కడికోపోవుటే ? మనకు నేమనుచు బుట్టిండు రొన్నివిధ
 ములగు పెండ్లి డు శుద్ధ ద్రావిడదేశముయన మ యాలమునండు (కరళిదేశము) నెఱి
 కిని సాచారమం న్నువి. ఈద్రావిడులు నవ్వసాధారణ కల్లును, బుట్టును, బాయిని
 రప్పను వేయేల జంగు సామాన్యమును దేవతల గాఁ దలంచి పూజించువారు. తెలుగు
 దేశము మొదలు కన్యాశుమార్తయగ్రమువఱకుఁగల పల్లెలలోను, బట్టములలోను,
 నీదేవతలు నేటికిని బాదనగును. కాలక్రమమున నీరాయరప్పలు పోలేరమ్మ,
 అంకమ్మ, మద్దిరామమ్మ, పోతరాజు, మొదలగు గ్రామదేవతలుగా మాతీ జన్మస్థా
 నమయిన స్రవిడదేశమును వదలనేరక నేటికిని నింజాకాండవివాహమున్నవి. క్రమ
 క్రమముగా నియ్యది తెలుగు దేశమున హుళుమానుచున్నను, నెఱుగదేశమునఁ
 బాగుపడుకొనేలాడుదు గ్రామరక్షణఁ దీయుచునేనిున్నవి. ఇంలయు కాకి
 నాగుల చవిరనాఁడు భూబోడులెల్లరు నాలు ఖట్టలలోనున్న సాముల పాలు.
 నేయుచుండుట మనము చూచుచు నేయున్నాము. నాగేంద్రస్వామియనిపేరు చెప్ప

యనువీచనము తమరకు పిల్లలజాతును ఛిక్తి పురిస్సరింబుగా నర్పించి సంతసించుట కొందును నేముఁడైనా వేలయే ధూరించినను పట్టివి తెలుఁగుదేశమున రూపుమా యకుండుట పడుచున్నది. ప్రాచీనాచారములయందు హిందువులకున్న మూఢవిశ్వాసమే యుండుట గాఢము.

ఆర్యులు.

దేశమిట్టిసీతయందుండఁగా నుత్తరకురుభూమిలనుండి ఆర్యులు హిమాలయ దరీముఖద్వారములను వెళ్లి హిందూదేశముపైబడి ద్రావిడులను దక్షిణాపథము నకుఁ దఱిమిరి. మొట్టమొదట వీరతసారవంశములగు సింధు నదిగానవీ పార్శ్వత భూముల నాక్రమించుకొనిరి. ఇచ్చట నే యార్యద్రావిడులకు భయోనక ముఠములు సంభవించెను. కొన్నియెడలఁ దుములసమరములు, కొన్నియెడల తులారణములు గల్గి కొన్ని యంతలయొండ్రులకు జయోపజయములు నిర్ణయింప నలసినదయ్యెను. క్రమక్రమముగా ద్రావిడులు పీఠిరి. ఆర్యులు పీఠలను దక్షిణ దిక్కునకు నెట్టివేసిరి? ఈయదముల నే పురాణములు దేవనాసినియదములుగా వర్ణించినవి. మొట్టమొదట వీయార్యులైన యాత్రాసముద్రమునకు వింధ్యపర్వతపంక్తి, చెలియలికటయొనడి జాతి వైమ్యమృత్యుడే యంకురించినది. నాటసుండియు వింధ్యపర్వత దక్షిణభూమి పాపభూమియనియు నుత్తరదేశము పుణ్యభూమి, దేవభూమి, నార్యావర్త మనియు సంస్కృతకవుల గ్రంథములయందు వాసికెక్కెను. చిరకాలము వెలకు నార్యులు వింధ్యపర్వతపంక్తి నుత్తరించి దక్షిణాపథమునకు రాజ్యము న్నింప నైరి. వీరిమాతృభాష గిర్వాణము. ఆందుచేరనే యాకాలమందు దేవభూమియందు వ్యవహరింపఁబడుచున్న గిర్వాణమునకు దేవభూమియను నానుముకల్గినది. వింధ్యపర్వతమునుత్తరించి ద్రావిడులకు సనాతనధర్మము బోధింప మొట్టమొదట వచ్చినది యగస్త్యుఁడు. దీనినాధారముఁజేసికొనియే పురాణములు నూర్యనకట్టిమయిన వింధ్యపర్వతమును నగస్త్యుఁడెఱగఁబోయెనను గాథను గల్పించినది.

ఆర్యకష్టమునకుఁ గృతీచలుఁడైన కొండవర్ధముఁ దెచ్చుచున్నాఁడు. ఈయర్థ మొట్టమొదట హిందూదేశముఁ జొచ్చునప్పటికి నార్యసంఘ ముత్తరముగా విభజింపఁ బడి ధర్మబద్ధమైయుండెను. బ్రహ్మ క్షత్రయ వైశ్యులను కూడువర్ణములే నాఁడార్యసంఘమునందున్నవి. ద్రావిడులతో జరిగిన యుద్ధముల పిదప విజితుల యైన ద్రావిడులనందఱునగుల గూరగంపఁజేసి కూద్రులను నామకరణముతో నాల్గవ

వర్ణమనిచెప్పిరి. ఇంగుచేతనే యాద్యులకు మాన్యభావమును గీర్వాణమును నాల్గవ వర్ణమగు శూద్రులకు పండుదనము కాని పండుదను జంతునైపువ్యము పెచ్చు లేగినకొలది వీరికి మానవసామాన్యములగు స్వత్వములు నొప్పేధింపబడెను. వైశ్యులకు పాశుపాల్యము నియత్యగ్రముగా నిర్ణయింపబడెను. ఈపాశుపాల్యము నాగరికత స్పృశ్యతయందు మొదటి మెట్టని మాయాశయము. కాన మృగదళమునికి కంటబడిన వన్యమృగముల మీదను, నాకలములమీదను, గాయగ సరులమీదను నాధారపడక గ్రవులుబెంచి పాలించి యెఱుంగుటచే ద్రావిడులకన్న నెక్కువ నాగరికత కలవారని భావించుచుంటిమి. ఈతారలమ్యము మాత్రమత్వైవము. ఇయ్యది యాపీకను సాంతముగాఁ జదివినవారికి బోధపడఁగలదు.

పారివంతమై, ఫలభారనమ్రతరుసమాన్యతమై, పుష్పలతాపరిక్రమితమై నిర్మలాదకనడి సలసేవిలమై, నందనోద్భావములబోలియున్న యాహేలూడెజ మాద్యులకు మిఱుమిటుగల్గి, యాకాబదులంజేసి యిందసెలపు లేర్పజచి కొనుటప బుద్ధి పుట్టించుటంజేసి, సరేకయ్యది వారజన్మభూమియయ్యెను. విరు సంతూర్న మాంసభక్షకులుగా నుండుటయే కాక గోమారసభక్షకులుగాఁ గూడనుండెరి. ఇంతయికొక గోమేధము పుణ్యకర్మముగాఁ గూడ భావింపబడెను. సరమేధము కూడ నచ్చుటచ్చుట యవలంబింప బడుచుండెను. శివగూతముత్తిరరామసిరిలలో వాల్మీకి క్తిగ్య మొనగు సందర్భమున జాగరూలమై పరీక్షించినచో వసేపుఁడెట్టి రెఱుపి పెయ్యు జులవిందు చనినద తెలియఁగలదు. ఒకమహారాజు సూర్యబ్రాహ్మణ సమారాధనయి గ్రవులుజరిపి యాచర్యములను మెరుగొనెచిన నెలండెసగ్రవించిన ద్రవమే చిర్రెప్పిలేనదయయ్యెనన్న భారతిభ మనకిన్నిలంబజచి సర్వమును మోమో టము లేకుండఁ జూపంపఁగలదు. నెఁడు మాంసభక్షకుల యింట్లనుఁ జాట్టుములయే పెంచిన వెంటనే యెఱొడినో, యేవేటనో కొముచుండునటులఁ బూర్వమధ్యయిం టికి వచ్చినచో నాఁజెప్పెను జంపిండుటయారాము గానుండెను. ఏతత్కరిణం బున నలభి గోగ్గుడు'అని వినునముఁ దాల్చెను. నెలయునేని యింకను డెక్కు చావారణములను డూపంపఁగలదు.

వీరవైవాహిక సుబలగతుల బ్రావిడులనుబుధసలబ్ధి పోయముగ నెయిన్నది. పున్నమనరక మునుండె తప్పిచుకొనుటకుఁగా సంతానలాభమునకై యొక బుష్ప మిట్టి యొక బుష్పపట్నని 'బాడగ'యెన లేకుండగ నే గ్రహించి ప్రసంపతనవ్రాప్తియగు థు మరలంపి నేయుట తలస్థించుచుండెను. ఒకశ్రు పలువురమగలనుగైకొ నుటకొని

యొక పురుషుడు పలువుర స్త్రీలను గొంతుకొని పట్టుకొనియు, బంజారు దేవునివలె కొక తేగ పిండ్లు ఘటించు నన్నవమ్మలవలెను నొక యమ్మడి భార్యక సంపాదించుకొను నాచారము నేటికిని బ్రతిని పంటకముగా పొంగును న్నది. స్వర్ణమునఁ దెగించి యాయాచారమును వ్యవహరించి పెండ్లాడినవలె చిత్తా పురుషులు వానిని గోచెము వానినిగాఁ జూచుచుండుట.

ఉత్తర పురుషులములనందెనచ్చిన యాచారము లెము శిశ్నస్థానమున దేవలోక మనియు, ప్రవిష్టపమనియో చదుగ్రంథములచేఁ జెప్పించిరి. ఉత్తరవిష్టపమే, టిబెట్లో అని యిప్పుడు పిలువఁబడుచున్నది కొందఱి చరిత్రకారుల యాశయము. “టిబెట్” పీఠభూమి, ఆనగాహించుచేతి పు మైదానమునకు సుమారు మూడుమైళ్ళ యెత్తుననుండును ఇంద్రయెత్తుననుండుటచేతనే త్రవిష్టపమ ౩ శమంలన్నదని పొంగుటచెప్పిరి. ఈచరిత్రకారులయభిప్రాయము నజమనఁటకుఁ గొన్ని బలవత్కారములుగ న్నట్లు చున్నవి. మనహిందూదేశమునకును నత్రవిష్టపమునకును చెందెయర్థము మైనను దారి యొకటికిలదని పురాణములు చనివినవారి కెల్లదకుఁ జెలియఁగలదు. పురాణము లెట్టి దారులుకల్పించిన నెమి? స్వర్గలోకమునఁ పూజ్యులగుఁడును దేవోపంతులమును, బ్రజలనమ్మఁగలరాజులకు పూవుటచే స్వర్గలోక వాసులు మనహిందూదేశమునకు విచ్చి, యసమాన ప్రజాధునియైన సహస్థునిగొనిపోయి పతాశివైపునఁబడిసిరి. కృష్ణుడు సత్యభామానమేతుడయి, కల్పనృత్తమునకు యి స్వర్గలోకముపయిదాడి వెడలి యుండెను. అరుసుఁడుకూడఁ గారణాంతరములచే స్వర్గలోకమునఁబాపఁబోయెను. అనగా “జనకజ్యోతి” యింటికిఁబోయెను. అప్పుడెందుఁడు స్వర్గలోకమునఁబాపిన యాచార్యులవారములను, నేటి టిబెటులోని కొన్నియాచార్యులవారములను భేదముఁజెందెనుఁ గానబడెను. స్వర్గలోకమున స్త్రీపురుషులకు వావివరుసలక్కఱలే. టిబెటునఁ నడచెయే. స్వర్గలోకమున స్త్రీ పదిమంది పురుషులు గొంగునముడివైచి, టిగురంగాయని తిరుగవచ్చును. టిబెటునందునడచెయే. ఈయాచారమే టిబెటునుండి యార్యులములమునఁ బంజారు దేశము, కాలి చప్పుడు కౌతుండఁ బ్రవేశించినది. బ్రాహ్మదేవిని వివాహము దీనిపురుషుని మాయాశయము. దీనికిఁ బూర్వముకూడ నట్టి నున్యాహములన్నవని పురాణములనలని మనసుఁ బెరియుచున్నది. గోతమును పూర్వగు బటిలయను బ్రాహ్మణికస్వ రూపుఁడని భావించును ఋషికస్వ పదిమందిని బైరాహ్మణులగు దనుజులైచి లేచెను. ఇట్లుగాఁ బూర్వలోకము బంజారుదేశమునందుని జయిగుచు నేయున్నది. స్వర్గలోకమునని నిజిత

[illegible]

రాష్ట్రగాయనిక కాల హిందూదేశము.

(దావిడులు (వానరులు.)

రామాయణ కథాకాలమునాఁడు (దావిడదేశము (అనగా విశ్వకర్మగారి దక్షిణదేశము) సాంప్రదాయములతోఁ గీయఁగఁచుచున్నది. దావికులు చెట్టులఁ, గుట్టలఁ, బట్టియుండిరి మానరక్షణకై వస్త్రధారణముఁ జేయుచుండిరి నేటి తెలుఁగుదేశము దండకారణ్యముగానుండెను. ప చుచటి, జనస్థానము మొదలగు పల్లెలవఱకు నీయరణ్యము నిర్మాణ్యముకాకపోయినను నిప్పుల్లియని చెప్పవచ్చును కాని కొన్నికొన్ని భాగములు రాక్షసుల యేల్పడిచుడి నున్నవి బళ్ళారిపాఠము జనాకీరమైయుండెను. ఇదియే రామాయణమునందు సుప్రసిద్ధమగు కిష్కింధాపురము రావణాపహృతభార్యుడై శ్రీరామచంద్రుఁడు నన్నకాలమున నీతావియొగ దుఃఖముచేఁ గృతించి, కృతించి, కాపురముచేసిన ఘాత్యంతమునియేయని తత్సమవాసులు చూపించుచున్నారు. దావిడహత్యంతర్యాగమగు వానరలోకమునకు నియమే మనిక పట్టు; ఇతరులును సుప్రసిద్ధవాసులుకాని, వానరనగరములు కాని యున్నజాడ పొడగట్లవు ఇప్పుడిప్పుడేవానరులొదిలికడకువీడి నాగరికులగుచున్నారు. అనగా నడవులలోను, గొండలమీదను, లోపులలోను దలదాచుకొనుటమాని పట్టణములఁ గట్టికొని యుచువాసముఁ జేయుటకుఁ శాస్త్రరంభించిరి. ఇందుచేతనే యొక్క కిష్కింధాపట్టణమువఱకు వానరులఁ బట్టణములు లేవు. రామాయణకాలమున వారి వానరసార్వభౌముడై యిచ్చుట నశ్విభ్రాజ్యముగ రాజ్యమేలుచుండెను. పరిసర దుర్గము దుర్గములు, నరణ్యములు, చిన్న చిన్న పల్లెలతో నిండియుండెను. ఇయ్యది యొక్కొక్క దండనాథుని యాధిపత్యములొనఁగిడివి. జాతివారము శృంగేరి, నల, నీల, మంద, వివివవాదు లీపల్లెలగురాజులు, వారిసార్వభౌముని సరచారు. ఈద్రావిడ యోధులకెల్లను గిష్కింధాపట్టణము గుండియ. వీరికికను నార్యసంహర్తము

కలుగ లేదు. కాని యాద్యులు (అనగా ఋషులు) వండకొరవ్యముఁ బ్రవేశించి యచ్చటచ్చట పశులం గటికొనిరి. ఈజాశిద్ధయమున కింకను బరి నడుము కలుగ లేదు. తేకృద్విద్యుంబయిన హనుమంతునివడివాడెక్కడో యూపాటిపల్లెను బొంది యుండును. రామాయణమునలన హనుమంతుఁడు నాల్గునాళ్ళ పట్టపనిలుగ ఋషుల సాహచర్యమనుభవించెనని తెలియఁగలదు. ఈసాహచర్యమే వీనిలొంపఁదీసి రామునికి బాసానుదాసునిగఁజేసినది. కాని యాద్యుల యాచారవ్యవహారములింకను వానరులతలకెక్కి లేదు. ఇందుచేతనే వానరులమఁగల్గు బ్రాగుటయెవలగు నాద్యుల సుగుణ బలు పట్టువడలేదు. యన యాగాదులు వీరెఱుంగరు, బలులు వీరెఱుంగరు, మాంసభక్షణులగువీరెఱుంగరు. కైత్రయాశ్రయించెన్ని దేశమును సంగ్రోభింపఁ జేయుట వీరెఱుంగరు. ఏఘటలేనెయో బ్రావును, నేమావిగఁడో కడుపారఁ దినుమఁ గాలత్యేపముఁ జేయొందుడిరి. భార్యలు శాసనమారకుచున్నను బెడ్డిగడ్డు గొంతకొన కట్టుకొట్టుములన తోఁబడినవి. గృహచ్ఛిద్రములనుఁ బిక్కి నాలి సుగ్రీవుని యాలవెడలఁదరిమి యాసని భార్యతారను గ్రహించెను. ఇట్లులే వానినధానతరము నెవ్వార్యయగు తారను సుగ్రీవుఁడు కెక్కినియెను గృహస్థాశ్రమ మశ్రయనకమను నశ్శిషాయ మప్పటికిలేదు. అన్యులనోలి వీరికిఁ బున్నాను నరకములేదు. ఇందుచేతనే హనుమంతుఁడు బ్రహ్మచారిగానుంచెను.

వానరులు అనగా వికృతనరులు, అనగా సౌందర్య విహీనులు ఇట్టిజాతు లింకను పిలగిరి మొదలగు కొండలమీదను, నరన్యుములయంగనున్నారు. * నవర (శబరు)లయంగుఁఁజరిసి**యను జాతి యొకటియున్నది. ఆరిసి యనగాక్రొసెయనునర్థముయొజ్జాతి. అంబోలంబో**అని కూడ పిలుచుచుండును. అనగా దీర్ఘనాలముకల వారని అర్థము. దీర్ఘకౌశీనము పెంపుకొనుటచే దీర్ఘనాలము కలవారని పిలువఁబడుచుండిరి. ఇంతియేకాని తోకలున్నవని తలంపఁచు రామాయణమున రుమతారలను నడిచునప్పుడు వాల్మీకి తోకలున్నట్లు చెప్పలేదు. హిమాలయసాగ్ర పాగన్యుములోఁ గూర్చుండి రామాయణము బ్రాయఁబూనిన వాల్మీకి వానరులు తోకలున లేనుండుననినవిని, తత్కారణంబున తోకలుకూడఁగఁడునని భ్రమ పడియచ్చటచ్చట వీలయినప్పుడెల్ల వానరులనుఁ తోకలు కనిల్పించినాడని పులంకుము జాంబవంతుని కూతురగు జాంబవతిని గృహంబు పెంపాడెను. న్యాసభూతారకంబు జాంబవతీకిఁ గూడఁ తోకతగిలించకపోవుటయే కాక మానవ ద్వివి సర్పించునగుల

* గంజాము, విశాఖపట్టణము జిల్లాలయందున్నారు.

పతించెను. పస్తికానయగు జాంబవతి యుద్ధయ్యలతోఁగోలొకసంతుకమణి కట్టుట మానవస్వభావమునఁ జేల్పుచున్నది. శీతహితావశ్యాధల మాన్యుకొను వెలువెలుగుకఁ దొండకుఁబెంచుచు వానరుఁడడియుచున్నచో వికృతరూపములవడుట స్వాభావికముకాదు. సరసలకు వానరులకు వివాహము జరుగఁచునపుడును నీరీతికిఁ గోకఁజెల్లుచున్నాను ? మగకోతులకుఁ గోకలుండదుటయు, నాడకోతులకుఁ గోకలు లేకపోవుటయుఁ నటస్థించెనంగరా ? నాడికోతులను జూచినిమికాని యాన మగ కోతులకుఁ గోకలుండవు. కాన వానరులకు వాలములుగలవను పలుకులను మేము విశ్వసింపఁజాలము. నిజముగ నివానరులు మృగములేయగునెడల మనుష్యులకును, వీరికిని వైవాహిక సంబంధమెట్లుకలుగును ? సంతానమెట్లు సంభవించును ? సుగ్రీవుఁడన్నవెనున్న కనితీర్గుకొనుటకై యుచితానుచితములు చూచి శ్రీరామునకుఁజెలిమికాఁడె హనుమదాదులతోఁద్వాయుచే రావణుని జంపించి లంకారాజ్యము రామునకుఁ గొనవసుండజేసెను. “హుతిశ్చేదన లేనకిమ్మ”ను నాకోనిక్తి నియెడ మటువఁడంగరు. అర్హుఁడగు శ్రీరామచంద్రునకు సాయపడుటచే గ్రంథములార్థకవులు వ్రాయుటచే వీరు దేవాంగసంభూతులైరి. బ్రహ్మకూడ నరుఁడుగాఁబుట్టక వానరుఁడుగా నేల పుట్టవలయునో ? దృష్టికోపముతాకుననిగూ ? లేక గుడ్డిజాడ్యమా ?

రాక్షసులు.

బళ్ళారికి మిగుల దిగువనున్న చక్రితాపధమంరము మండలములను బ్రావిడుల (అనగా రాక్షసులు) స్వాధీనమంచున్నది. కిష్కింధాభరమునుండి లంకా దిగ్విజయయాత్రకై శ్రీరాముండు బయలుదేరినపిదప సెచ్చటను మున్యాశ్రమములులో చనగోచరముకాలేదు. ఇందుచేఁ గిష్కింధకుదిగువనున్న యరణ్యములను బుష్పలు (అనగా) అత్యులు చొరనట్లు స్ఫుటమగుచున్నది. వానర రాక్షసులకుఁగూడ సంభుద్వ అమత్సల్యము; సర్వప్రపంచ విజిగీషావరసత్వఁడైన రావణునకు నేవాలిచేతనోపరాధివమగుటవక్క పరస్పర వైషమ్యము లేదనియే చెప్పవచ్చును. వీరు సర్వసాధారణముగా వీరశైవులు. రామాయణ కథాకాలమునకుఁబూర్వము వీరార్యులచే సంపూర్ణ పరాజితులగుటకేసి ముఖములు ముద్దుమునకుఁ గొనఁగొనఁ కన్మాటు యుద్ధమునకుఁ గొచ్చిరి. పురాణములయందుఁ చెప్పుకోట్లవీరు భేనతాస్త్రీలను, రాచకన్యలను బలాత్కారముగను, మాయచోటములతోడను మోసగించియుఁ గొనిపోవుట వెలుంగుదుము. ఈగతి పగతురకు మనోవైక్లవ్య మాపాదించుచుండిరి. వీరి వివాహము

అన్నియు బలాత్కారవివాహములగు నేయున్నవి. అందుచేతనే బలాత్కారవివాహములు రాక్షసమతములని నేర్పొనఁబడుచున్నవి. నేనానలయిగను మీరు వస్తులవంటిది. ఎవఁడుబడి యాగ్యులతోఁబోరి నెలువఁజాలక. రాక్షసాగ్యులవలెబడి గంధర్వగోళముఁజేసి యార్జునువతీజనఁబును హరించుకొనిపోవుచుండిరి. జేదములయగును దైవప్రార్థనలలోఁజాలవలయు నాగ్యులను వస్తులనుండి కాపాడు నిమిత్త మేర్పడినది. వీరికి వైవాహికములున్నను, వీరియందు స్వేచ్ఛవిహంగధీరలు చాల మందికలరు. అజనక్త్రయను రాక్షసికి వ్యభిచారమే యొకనోముగానుండెను. జరభీ సంతానము నింద్యముగాఁబరిగణింపఁబడినదికాదు. ఈకాలమున పరాజితుల భార్యలతోగూడ నిస్తువునగతము స్వాధీనపఱచుకొనట యాచారమైనదనియు నొకదయ్యె. ఈయాచారము వానరులయందుగూడ నున్నయది. ఇందువల్లనే వారి భార్య తానను సుగ్రీవుఁడగుచుకొనట తటస్థించినది.

రాక్షసులలోఁగాని, వానరులలోఁగాని యాగ్యులలోఁగాని మేడకాగ్నాత్పూర్వము కన్యా వివాహములు వలపెట్టుట యెఱుంగము. వినునలేదు. కనను లేదు. ఇటియధర్మవివాహముల నానేగియ మునిరూపకార్యులను లేదు. రామాయణ కాలమున నాగ్యులయందు దోషములుగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్న యాచారములు వీరిచే హేయములుగా నెంచబడక యున్నవింపఁబడుచున్నవి. మీరు మాంసభక్షకులు, సురాపానపిరులు. కాని సురవేన్మమానమగుటచే సురయయ్యెనేమో యూహింపఁచుగియున్నది. రాక్షసులకు మానవులకు నిరాటకముగా నుద్భావములు జరిగియుండుటచేతను, నరమాంసభక్షకులని చెప్పఁజాలము పెచ్చెచ్చు రామాయణము రావణుని నరమాంసభక్షకునిగాఁ జెప్పియుండలేదు. అగ్యులనుఁ బ్రత్యర్థులగుటఁజేసి గీర్వాణకవులు వీరియొడ మాత్సర్యజనిత భావములను గుప్పియుండురు. ప్రహ్లాదునివంటి భక్తుఁడు బలివంటివదాన్యుఁడు వృతునివంటి తత్వవేత్త మీర బ్యాక్షునివంటి రణవీరిబద్ధుఁడు, రావణునివంటి యంతర్వాణి యాగ్యులయందు సేత మెందరున్నారో వ్రేలుమడచి తెక్కించినఁ జెలియనగు రాజ్యకాంక్షచే ననుభవితగర్భస్థండముల భండించినవ్రాహ్మణుఁడు, సోదరుఁడగు విశ్వరూపుని రంజనమున నిర్బుణుఁడు, పూజ్యులగు మునివత్సని మోసగించి వ్యభిచరించిన వీరుఁడు, చేసిన మేలు మఱచి ప్రాణదాతతో డీకొనిన కృతఃకుఁడు నయిన యింద్రుఁడు త్రేలోక్య పాలకుండఁ బలిహంపవృఁడఁడు! ఇయ్యదిసంస్కృత కవింద్ర లేఖన మాహాత్మ్యముకాదా?

రామాయణకాలమున రావణాసురుడు వీర రాజేంద్రుడు వీరికి లంకాపట్టణముగండియ త్రీతరుడు మొదలగు వారలు ప్రతనిధులై దక్షిణాపగమును నేలుచుండిరి. దక్షిణాపగముననున్న యరణ్యసీమశూర్పణఖ కరణముగానిచ్చిన యుద్ధానవాటిక. తరుచునాపల్లి యియ్యది నిజమని సాక్ష్యమిడుచున్నది. ఈత్రీతరుని ద్రావిడ నామము తరునీరు; ఈతరునీరునే త్రీతరునిగాజేసి సంస్కృత కవులు మనకు వీనిని మూడుతలలవానిగాఁ జూపించిరి. ఇట్లులే దశతాస్త్రనిష్ఠాతుడయిన దశవదనుని బదితలల రావణాసురునిగాఁ జేసియుండిరి. ద్రావిడ శబ్దములను బెక్కింటిని సంస్కృత శబ్దములుగాఁ జేసియుండిరనుటకుఁ బెక్కిదాహరణములను జూపఁగలము. దీనిఁగూర్చి వేణుగ్రంథమునఁ జర్చింపఁడలంచి యిటవిడుచుచున్నారము.

రామాయణకాలమునాటికి వార్యసంఘమునందుఁ బెక్కిమార్పులుగలిగెను. గోమాంసభక్షణము త్యజింపఁబడుటయేకాక దూష్యమనికూడ భావించఁబడఁజొచ్చెను కాని మాంసభక్షణంబన్నియులములయందు దివిదానిచ్చిచ్చిఁ గాంచుచునే యుండెను. “మధు సేవఁజేయుడు, మాంసంబు ముట్టుడు.” అను రామాయణవాక్యము దీనికి సాక్షిభూతమగుచున్నది. కల్మాషవామనియింట బ్రాహ్మణుండొక్కఁడు మాంసభక్షణముఁ జేసెనన్న భాగవతకథ దీనినిబలపఱచుచున్నది. ఇంట్లయేల?” కం|| “పితృకార్యముజ్ఞములు శ్రుతిబోధిత హింస కిడుచుండనేరదు” అను భారతనిట్ యొక్కటియే మావాక్యములనుసరింపఱచును. సోమ హింసంబనుమిషచేఁగిల్లుద్రావుట పవిత్రకార్యముగ నెఱుంగుచు సోమలతరసముయనను, ద్రాక్షిరసమయివన, ద్రాక్షిరసమయినను, మద్యములే యిగులుజేసి మాయభీవాయమునఁ దుల్యములే. విరత్పూర్వము బహుశివ్యాప్తిలోనున్న నియోగము గర్వ్యమై, నామమాత్రాపశిష్టముగానిన్నది. జీర్ణావస్థలోనున్న యీనియోగమునే వ్యాసభీటారకుండు పునరుద్ధరించెను. ఈషణాత్మత్విభేదముతో నినియోగము నేటికిని నోడ్రులయందున్నది. వేదకాలమునుండి యున్నయనులోమ, విలోమవివాహములు మాయమై యేకగులమునందే వివాహములు సంభవించుచుండెను. యయాతి దేవయానులీయాచారమును దిరస్కరించి పెండ్లిజేసికొనిరి. వారిసంతానము దూష్యముకాలేదు. బహువతత్త్వము హేయముగాఁబరిగి యింపఁబడుటజేసిక నలమలాడఁజొచ్చెను. “వ్యాసోనారాయణోహరి” కరుణాకటాక్షమునఁ బొడవులప్రావడినయాయాచారమునకు జీవముబోసిరి. బహువతత్త్వములెప్పుడు నగ్నిత్రాయామప్పుడెప్పుడో హేయమై యీనాగినది. ఇందుచేత నేవానూ

యజమానునందు రాముని యొక పత్ని త్వమునకు ననువసరిమయినంత ప్రాముఖ్యత యొసంగబడినది. తుట్టకుదకయొకపత్ని త్వమే రాముని నవతారపురుషునిగాఁ జేసివైచినది. వైవాహికపుట్టిముచ్చస్థానమలంకరించినది. కాని యనులోమవివాహములు నిరాహూటముగా జరుగుచునే యున్నవి; ఒక్క చనిష్ఠుని వంశముఁ దీసికొని విచారించిన యెడల సత్యము బోధపడఁగలదు. వసిష్ఠుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు; భార్య యరుంధతిమాల; కుమారుఁడు శక్తిమహాముని, లేదా పుంగవూరు మాదగ; శక్తిమహాముని కుమారుఁడు పరాశరుఁడు, భార్య బోయ; చాల బ్రాహ్మణ కుటుంబము లిట్లున్నట్టే పొడఁగట్టచున్నవి. కాని నేటి బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మముఖమునుండి యూడిపడితిమనుచున్నారు. వంశపృక్షమును బరిశీలించినయెడల నెక్కడనుండి యూడిపడినది తెలియంగలదు. సాంఘిక దౌర్జన్యము మతము నొక మూలకుఁ బారదోలుటచే నాముష్మిక చింత రెండవదియైనదని చెప్ప సాహసించుచున్నాము. చారి పేరున, వీరపేరున, హంగస్థులు బ్రాయుటపట్టడే యారంభమైనది. ఈ వ్రాతలకు ఫలముగా శ్రీరామచంద్రుఁడు “కృపాంగుఁడ, నిరాహారకా శోణజటాచ్ఛటాధరు మహాగ్రాచారు నేతాగ్రతాపారిశాత్మ నభోముఖుఁడ భగీరథుంధత్వాండురశ్రీనిధి, కీర్త్యాకరు, తీర్థధారు, దీప్య ప్రపస్సాన్వితఁడ” అయిన శంబుకుని శూద్రుఁడని యనుకంపాశూన్యఁడై, కత్తికి బలియిచ్చెను నేటివలె ఎరుఁడు వస్తువునకన్నను బెద్దవాఁడుగానుండవలయుననునియమము లేదు; శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతామహాదేవికన్నను జిన్నవాఁడు, “పదియేనేడుల బాలుఁడు” “కాక పక్ష సంయుతుఁడు” అనురాముఁడు తరుణవయస్కు యగుసీతను పెండ్లియాడెను. పంజాబు శాస్త్రములయందు మృత్యులక్కఱివట్టి పెండ్లిండ్ల నగునుపాకకుఁ జిప్పికొనరు. అట్టి వివాహ సంకల్ప మేమెఱుంగుదుము.

ఈకాలంబున నార్కులు రాజకీయవిషయంబులం దపారవైదగ్ధులును, శాశ్వతులును గడించెరి. నయవర్తమానముబడెను. తంత్రమువిస్తరించెను; కాటిన్యమును బ్రకటింబియైన సభీష్ణితంబులం బొందుటకు వెనుదీయలేరి. ఋషులకుఁగూడ రాజ్యరక్షణమే పరమావధియయ్యెను. ప్రత్యేకవ్యక్తి నశించి యంతయును రాజానందమువార్త ధరించెను. అట్లు “నావిష్ణుప్రభవత”యయ్యెను. పొట్టకాటికై యార్కులు దేశద్రుమణులుమాని పల్లెలంగట్టుకొనిరి. పల్లెల్లెలు బట్టెంబులుగా మారెను. ఘోరతాపము లేర్పఱచికొని రాజులు ప్రజానురంజకముగా నేలుచుండిరి. భూమి నది

మాతృకయగుటంచేసి : “అక్షరసచ్చా ఆననస్యసంపద” ప్రజలను సంస్కృతపులను జేయుచుండెను. జాననోరభీతి లేక రాష్ట్రములు నిర్వృతల్యము, పచ్చతోరణములుగఁ జెలగుచుండెను.

సూర్యనరహూర్యులయందు మిగులమన్నింపఁబడుచుండెను. సూర్యుని శక్తులకు సాక్షాత్తయి (అయోధ్య) రాజధాని; ఉత్తరహిందూస్థానమిట్టి స్థితియందుండి కీర్తి మభివృద్ధి సాక్షాత్తుర సింహాసనానీనఁడయ్యెను. ప్రాచీనకాలమున రాజులు దేవునిచే మతప్రచారమునకు బంపఁబడుచురను విశ్వాసముండెను. ఇందుచే రాజ్య తంత్రమునందు మతసంబంధకాలకు సవరిమితాధికారముచే జరిగెను. నీ సెలవుముగా వైదికులు మంత్రులైరి. ఇయ్యది యింకదేవతప్రములయందు నిస్సృశయముగాఁ జూడనగును. గోమక సామాజ్యమున “హేవు”నకున్న నిరంకుశాధికారము విస్మయ జనకము; చిరకాలముక్రిందట “ఇంగ్లీషు” రాజ్యమున మతసంబంధకఁడయిన “ఛాన్సలరు” ముఖ్యమంత్రియగుటయుగాక యుక్తనిహితాధికారము చెల్లించుకొనెను. ఈవిధముగ శ్రీరామచంద్రునకు మతగురువునకు విశిష్టతలు మంత్రులైరి. గురువెట్టి వాడయినను గురుతరస్కారము శిష్యగర్వముకామిచే దురుకు శ్రీరామచంద్రుఁడు వశిష్ఠునిచేతిలోఁ గలుబొమ్మయయ్యెనని చెప్పసాహసించుచున్నాము. పృథుపక్షము బలహీనమయినకోలఁది ద్రావిడులు భూదేవులయిరి. ఆర్యజాతివిజృంభణమునందు వికాలము కృతముగమని మాయభిప్రాయము. ఈవిషయమున మేము పూర్వమహా శ్రమఫలనండి భిక్షుల మైతిమని యెఱుఁగుదుము ఇప్పటినుండి యార్యజాతి పతన మారంభించి భారతీయదమున ముగిసెను. ఇందుక మనము జాగరూకమై యా ర్యులచరిత్ర పరిశోధనబుదితోఁ జదివిన మేని, జాలయొక్క క్రమక్రమాగ్ర తాత్పర్య (evolution) స్పష్టపడును. ఒకకాలమున వివాహము లేకుండి * పుత్రవలయగుట హేయముగాకుండెను. ఇట్టిదివోషమాషితము గావండుటకు గాను నమంత్రిక మైన గాంధర్వవివాహమును నొక్కదానినంగీకరించిరి. నేటికిని దక్షిణాపధమునందలి యడవి వాతులయందున్న వివాహములలో దెక్కులు గాంధర్వవివాహములే. ఒకకాల మున సంతానప్రాప్తికై పెరభార్యనుదెచ్చుకొంట హేయముగాకుండెను, నేటికి కాలమున బహువత్సరము సంతానముగాకుండెను. కొలహోక కాలమున బహువత్సరము గర్భముగాకుండెను. కాని వివాహము వివేకము కన్నులఁ జూచిన లోన యుండునా తారలన్నియు నశించినవి ఇది నీ మనమెఱుఁగు దగ్గరిది

* సన్నివృత్తి మొదలగువాని

ద్రావిడులు వానరులు రాక్షసులకుమాటలు వాద్యులు దేవాంశ సంభూతానకు మాటలు బోలు మానవులేయను నభిప్రాయమిప్పుడే మోసుకెత్తెను.

శృంగానీంతనము. (రామానుజకాలానంతరము)

రావలవనానందరము హనుమతాదులు సాకేతపురంబును ద్రావిడులు దక్షిణోత్తర హిందూస్థానములకు రాకపోకలు తఱచు యార్యసంపర్కము వృద్ధియయ్యెను. హనుమదాదులు జన్మభూమిని విడచి సాకేతపురంబు జేరి ఋషులనాదములు వట్టియాధ్యాత్మిక సన్ధ్యయందు బాఠింపఁజేయు సంపాదించిరి. దక్షిణాపథము మేచ్చభూమి యనుమాటమఱచి ఋషుచ్చేటకు రామొదలుపెట్టిరి. ద్రావిడులలో గొంచెమొ, గొప్పయో, జ్ఞానముకలవారు ఋషుల పరిచయముగల్గించుకొని వారి యాచార వ్యవహారములను జూచుటలవలె బోగడచు, దమహీనస్థితిని నొప్పుకొనుచు, దదాచారములను స్వీకరింపఁజేసిరి. ఇట్లు మొట్టమొదట తమజాతినిఁ దగడి యార్యనాగరికతకు దానానుదానులై తఱగినవారు బ్రాహ్మజులయిరి నమాయాశయము. నేఁడు మాలలో గోదెలు ముము (అనఁగా గ్రైస్తవమతిము) పుచ్చుకొన్న యనంతరము కొదవనూలలు చీకటితో నన్నారము, బాము వెలుతురులోనికి వచ్చుమనియు నిరసంపుఁజూపుటతోఁ జూచుట మనము కొంచుచు నెయున్నాము. ఇట్టిదియ యాయొదలచుచున్నది ఇప్పటికిని దాక్షిణాత్య బ్రాహ్మజులకును, నొత్తరేయ బ్రాహ్మజులకును జరిగెదములను. చూచిచూచుటతోడనే యొప్పిరెన్నిరో మనము గ్రహించుకొని ఆర్యుల నాగరికతయవలఁబడిన మొట్ట యాగ్నియతో నుబుర్రబ్బి బ్రాహ్మజులు బట్టి చను నెఁగా సాంకర్యముకొని. ఇందుల నే బ్రాహ్మజులవలెను (సమచ్చము) నుచుండు ఆర్యమృగలు కనిపట్టచుండు. ద్రావిడులు ప్రకృతవాసులగుటచే నిలవలెలు. ఆర్యులు కీలకదేశవాస్తవ్యులగుటచే శ్వేతాంగులు ఈమహాభద్రాసమిక్తిక్రియైన తమపునకు “బావనవెల్లి” యను ప్రాకృతజనము నేఁడుమన్యులవారిచుండును.

ఈనడమందొప్పు బ్రాహ్మజులార్యులతో జాట్లరికఁజు పుట్టయొనకొలంది ద్రావిడులతోఁ జూచి నలవలఁచు పెనెరొననముకట్టి కొంతకాలము సభిలక్ష్మి మనోరథులైరి. మధ్యవెన్దివులకు నామాలు మొదలెట్లు లాగ్యులయ్యుట లేని కొన్ననూలనాచారిములను గ్రెక్కెనానోతెనుర్పడిన తమకు ముముసలంబు జొప్పించిరి. ఈకారణముననే వృషభోపము, మిఠూడిను, పప్పు, నీ కరవనీటిని తానెలల మొదలగు వజ్రయాచారములు తమకును వలసరకె నృద్ధిబొందినవి కని రక్తియున కిక్కడ కొక్కఁడు ముమాన యాగ్నియలబోలే మోలగుటకులు కరైరి. కాకకొని ద్రావిడులయందు మిగుల

వృద్ధి యందున్నది. ఇందుచేతనే తెలుగు దేశమునందు గోవులు, పశువేళగులున
 వీర వేటల వాడకడకల గోవులికొని వచ్చును. వీరివలననే తెలుగు గోవులు
 పోషకబాంధునిదములు నిలకడువచ్చును. దే నిన్ను, నావే. మునుక మును
 పశ్చిమతీరపుగన్న “మాపిళాలు” అనేవియ మహమ్మదీయులకన్నను, మునుగులు
 కను, నావేళగులుగను చున్నారే ఆర్థమతముగాని, కన్యాశుల్కముగాని చేపట్టిన
 వారలను నులకుడుతీమి నీచముగాఁ జూడనాగఁభివీరి వీరికి మాన్యవాదులు
 (అనగా తెలుగు, అలాము మొదలగునవి) అనాగరికభాషావేది మానవమత
 స్థిరాగముచే సంస్కృత మతసంగమగుటచే దక్షాపాపరిగయమునకే పోయిరి.
 కానఁ బాదభిగిరి దావిద్రావాహుని నింగుచేతకే యా కేరేయద్రావాహుల
 కన్న నన్నెన్నత గీర్వాణభాషాసాండిప్యమును నుపాదింపఁగలిగిరి. కాలకనుకున
 పంపన్నము నశవగరవరగా సృజమిచిన మతయని భావి పలుడెను. సంస్కృ
 తభాషా జ్ఞానముగలిగిన వీరికిఁజాలఁభాష, శోయ, చెరు నామయెనది మున్ను
 తభాషానభిజాల మొటావారలు. పశుసాయుకారి. త్సకాలరానను నీరికిఁజాలఁ
 గనవగుననానా మనగులనగఁ గట్టలేదు. గానటలిపట్టెను. నువానికే కేరేయద్రా
 వాన తెలుగున నాగరిక జనోపయోగముగజేయుట మునుకమున వి. కలుగుచును
 భావులకుఁ గోరిక పొడచూపినది. సంస్కృతశబ్దనిర్మితమైన గాని పుష్కలముగానని
 మంచి మహామహాఁడు నన్నయ్య చెలియలికట్ట బ్రద్దలుగొట్టి సంస్కృతశబ్దజాలము
 నిఁజాలఁదేశముమీదికి విడచెను. విడచిన యనగరము సంస్కృతశబ్దములను
 వాసుటకుఁ జాలగు నిర్వసమాహ్వయము చాలక కొఱాడి ముగియెను. మహాగత
 కుచ్చుటకుఁ జాలగు లినికి “ఒత్తు” అక్షరములు చేర్పబడియెను. ఇంతకును ఫల
 మీమి? తెలుగుదేశమంతయు నుడవపొయ్యెను, విన్నయనిప్పుడే చెలియలికట్ట
 దులరమనివలపోసి నన్నయ్య గంటముచీపికొని “అగ్రధరభాషాసానియను” సం
 స్కృతజనునరచించెను. తెలుగు వ్యాకరణము సంస్కృతమున రచింపబడెను.
 మిమింత ఏమిగిలెను? ఈషిచ్చి యంతటితోముగిలెనా? లేదు. దనువానివారలు
 డఁ గొంతకాలమునాఁకుఁ తెలుగు వ్యాకరణములు సంస్కృతమునదే వ్రాసిరి.

సవాలనధర్మమును సుభారముగా గ్రహింపజాలకపోయినను “అకమ్మ,
 ఆరేరమ్మ” గుడులను వాడుకడలేసి మాసానములయందే నీతాగానులను పానము
 గామలను గుడులు, గోవురములు కట్టించి వ్రావిడులు సంపూర్ణముగా హింసవుల

జేరిచుని యాపగించుచున్నాను. తమ సంగతులునుండియే, తమ యెటుయెటువలె యాగ్నేయము క్రిందనుంచి కొలువలు “బ్రాహ్మజ్యోతిషముఖమాసీత్” అను పదవిని బ్రాహ్మజ్యోతిషము కన్న గుట్టు మఱియొచ్చి వాచిదాంతశ్శాఖి యార్జునాదులుతో నేకీ భవించుటకు నహమహమికఁ జూచి మొదలిడెను. ఇగురు మొదటివారలు కంసాలులు. వైదిక బ్రాహ్మణులఁ దలఁదన్ని పుణికి మనియుఁ దానె. సన్యాహ్మణులనునిగియు వాచించును బ్రాహ్మణాదులును దగ్గరించి “విశ్వబ్రాహ్మణ” యన సుస్పృశ నాదులును నొకరిని నిర్వాహానముచేతను, వాద్యద్రుమచేతను వీరియభిషియు కొనసా మికి మిగులఁబొందించుచుంటిమి మఱియుక యాశ్శాఖి దేవబ్రాహ్మణు లెరి నీరినాదరి జూచి చేరిలోనింగాము సోయెఁబోయెననిచెప్పి నేకత్వి కోమటు లార్జునాదులగునాదులను వెఱచి లోనికిఁబోన దహతచాలాదుచుండిరి. కోమటిశబ్ద మును దిగఁదొక్కి “అగ్న్యైశ్వర్య” అను సుస్పృశపఁజేసెదాన్ని యార్జునము నుకొనుచుఁ దమస్థితిగతులను బ్రాహ్మణాదులనునరికిరి దేవయాత్రకము పాడఁచాపి నది. ఆనములు, మినుములు, పేసలు, పిప్పళ్ళు గోత్రములగుజూచి కొండలు సంస్కార ప్రియులు కోమటిశబ్దమును “అగ్న్యైశ్వర్య” చేసినయట్లుచి గోత్రములు సాగోత్తములని చెప్పి యోగీశ్వర భరద్వాజ ప్రముఖ బ్రాహ్మణ గోత్రములను మార్చినచికొని యాగ్నేయమునునందుఁ జేరుటను ముక్తిబయి కూరుచుండిరి. తీరినతరుఁద బరిహాసమునను వ్రాసుటలేదు పైపెద్దు వీరి సమీప త్కార గొనియాడుచుంటిమి. చాదితక విషయమగుటచే వ్రాయాలనినవార మైతిమి. తుదగోగము వెలసు కన్నువారికిఁగూడ సోకినట్లున్నది. విరాగ్న్యైశ్వర్య గులులనుగొనుచున్నాను. విస్తరభీతిచే నియతమును సార్వభౌమకన్యాయమునఁ జర్చించి స్పష్టికరించులనిన వారమైతిమి.

ఆగ్రహదేశమగ్న్యైశ్వర్యబావిడ నాగరికతా సంఘట్టన స్థానముగుటచేఁ దెలుగు జాతులలోఁ గొన్ని సకరములని చెప్పవచ్చును. ఆగ్న్యైశ్వర్య స్వీకరముఁజేసి యాగ్నేయ మైతిమని యుకొను నిదగున బ్రాహ్మణ జాతులను బరితీరించినచో మావాక్యముల యందలి సత్యము మనస్సునకుఁ దటకపోదు. ఆరామద్రావిడులను, సంవితంబగు లను, వైష్ణవ వైదిక నియోగులయగును గొందఱిని నణకన్నద బ్రాహ్మణులను, బరితీరించిన యెంతల బాతిసాంకర్యము బోధపడకమానవు. వెలసాది ఖుజాగులను గోమటులను, గగనాలలను, జూచినయెంతల నన్యమత స్వీకరముచేఁగల్గిన యాగ్నేయ త్వము విస్పష్టమౌక మానను.

అర్హబ్రాహ్మణుల నింకను మాంసక్షయము వదలలేదు. వంగజేశ బ్రాహ్మణులు, నోద్రబ్రాహ్మణులు మత్యభిక్షులు; కనోజిబ్రాహ్మణులు, మహారాష్ట్రులయందు సారస్వతబ్రాహ్మణులు మాంసాహారులు; పంజాబీ బ్రాహ్మణులయందు గొర్రెదలు మాంసాహారులు. వీరంశలును బంజగౌడులతోనివాసి. తెలుగుజేశమునందుఁ దూర్పుకంసాలులయందు మాంసక్షయము ముసుగులో నున్నయది. ఒకవేళ నిది యోధ్రజేశపు సహవాసకోపమేమో? అన్యగ్రామి డ షర్మవిభాగమీ దిగువున నుదహరించుచుంటిమి. పాతకము జాగరూకులై పరిశీలించురుగాక.

అర్హులు.

తత్సర్వము.

1. బ్రాహ్మణులు: భగవత్పూజావిధానము. (యజ్ఞయాగాదులు చేయుట చేయించుట)
2. క్షత్రియులు: పరిపాలన (చాతుర్వర్ణ్యధర్మములు సాంకర్షముచేరింపఁడఁగాపాడుట)
3. వైశ్యులు:— కృషివాణిజ్యగోపాలన (ఈమాఁడుజాతులు స్వజాతు)
4. శూద్రులు:— త్రైవర్ణికశుశ్రూష మతెసాంఘికస్వభవహింకరులు. వీరారుద్యులకారు; పరాధూతులయిన బ్రాహ్మణులు. కౌపుననే యాయులకు సేవకులుగా గ్రహింపఁబడి సేవాధర్మము వీరికి విధింపఁబడెను. ఇంతయకాక త్రైవర్ణికలకు షర్మసాంకర్షమునఁ బుట్టిన వారలుగూడ నిందుఁ జేర్పఁబడిరి.

ద్రావిడులు.

వర్ణవిభాగము.

తత్సర్వము.

1. వెలమ, కమ్మ, రెడ్డి, కాపు:— క్షత్రియగర్భము. అనఁగా శత్రుజీవనము, పరిపాలనము; నేడు తెలుగుజేశమునందున్న జమీదారీదీనికీసాత్యము. వైశ్యగర్భములలోఁ గొంతభాగము— కృషి, గోపాలనము.
2. గొల్ల, పల్లి, మమ్మరి:— బ్రాహ్మణగర్భము— అనఁగా జీవరల గుడులయందుఁ బూజారి తనము.

3. కోయటి, బలిజ, సాలి, మొదలగు
జాతులు.

వైశ్యధర్మములో నొకభాగమ
యిన వాణిజ్యము.

4. తెలగ, (కాసా)బోయ, చాకిలి మొదలగు జాతులు:— సేవాధర్మము.

అర్జునునిచేలి షట్పథాగమునందు బ్రాహ్మణులు శ్రీకృష్ణుని ముందు
రంచి తెలితరజాతులను బోధలుగానుండి యన్ని విధములగు హక్కుల ననుభవించు
చున్నారు. బ్రాహ్మణపాదోదకము పాపహరమనియు, బ్రాహ్మణ భుక్త శ్రీ
ము మోక్షదాయకమనియు, నభిప్రాయముఁ గల్గించిన. కృత్రియులు చెండవ
స్థానమును, వైశ్యులు మాండవస్థానమును, నాకృమించుకొని యున్నారు. పీఠం
దఱుద్విజాలు. ఈ షట్పథముతో వీరికి సమానస్వత్వములు గలవు. స్వజాతివారు
కాకపోవుటచే భూమినిసంబడువారు కొంచెమించుమించుగా బానిసలుగ నే యు
న్నారు. వీరికున్న హక్కులు నామమాత్రములు.

బ్రాహ్మణుల వర్ణ వివక్షతయందు శస్త్రబీవులయిన తెలమ కమ్మ మొదలగు
వారగ్రస్థానమును, వాణిజ్యబీవులగు కోమటులు మొదలగువారు చెండవస్థాన
మును, గొల్ల, కమ్మరి మొదలగు బ్రాహ్మణ ధర్మాశ్రయలు మాండవ స్థానము
ను బోయమొదలగు సేవాధర్మపరులు నాలుగవస్థానమును గైకొని యును.
ఈవర్ణవివక్షత కొంచటికి విస్మయజనకము గావచ్చును. కోమటులను మోక్షము
కమ్మవారి కనువాత విడిచితిమని యార్జునర్ణవిభాగ మెఱింగినవారనవచ్చును.
అటుచేయు ద్రావిడ దేశమగును. కాన నటుచేయునందున్న యాచార వ్యవహా
రములను షట్పథము వర్ణవిభాగమును నిర్ణయింపవలసి యుండును. ఆ దేశమున
తెలమ కమ్మవారలు కోమటులయందుకడ వుడిసిలి నిరసయినను బ్రాహ్మణులు
ద్రావిడ వర్ణవిభాగమును నిలకొనినయంతెలమ కమ్మవారలు కృత్రిమమనియును
కోమటులార్జునవైశ్యులమనియుఁజెప్పి కోమటునుఁ గలపేతువు నులభకవేద్యము.
వైశ్యధర్మములో నొకటియగు వాణిజ్యమును బూనిన కోమటులువైశ్యులమనియు
కృత్రియ ధర్మమయిన శస్త్రబీవనము చాల్చుటచే తెలమ కమ్మవారలు కృత్రియ
లమనియు, ననుకొనఁబడంగిరి. ఇంతియ కాని యుపరశ్రుతమునినో లేక
పరశ్రుతముని మగనినో కాంచి బెగిలి యడువఱువన్న జంకములను ప్రసరింపజేసె
వీని బాపనిఁజూచినయంత మాత్రముననే మగ బీరమునుడించి మూలముకుంగునంతటి
భీరువులు కాదు. విక్రమావప్తంభమున దిక్పట్టుల రీతులు భావించిన వీని బ్రాహ్మ

ఋనికి భయంపడి యుపశయపూరిత సంస్కారములను వదిలి శూన్యబ్రహ్మోపాసకుడు
కన్నఁ బరిహాసమేమి కావలయును? అట్టివారి సంతానముని చెప్పకొనుటకయిన
సిద్ధితిలేదా? ఆర్యులకు యజ్ఞోపవీతధారణము మతసంబంధమైన కార్యము.
వీరియాచార వ్యవహారముల నవలంబించిన దక్షిణాపథమునందున్న బ్రాహ్మణులు,
విశ్వబ్రాహ్మణులు, రాజులు, వైశ్యులు, బృహ్మజులు సాలీలు మొదలగు జాతులవ్య
వహారమును జంకెమును మెడనుఁ దగిలించుకొనినవి. నేఁడు కమ్మవారునిటులే యజ్ఞో
పవీతధారులగు చున్నారు.

లంకా ద్వీపము.

రామాయణప్రకారము లంకాద్వీపము హిందూదేశమునకు శతయోజనదూర
మందున్నది. యోజనమునగా నేమి? భాస్కర రామాయణమునందు “యోజన”
శబ్దము “అమడ”గా భాషాంతరీకరింపఁబడినది. ఈయామడ వెళ్ళేరువోటుల,
వెళ్ళేరుగానున్నది. తుదకు గొండుతెరిమిది మైళ్ళన్నరగా సిద్ధాంతీకరించినారు.
దీనిం బట్టిమాడ లంకాద్వీపము హిందూదేశమునకు నెనిమిదివందల యేబదిమైళ్ల
దూరమునందుండవలయును. కాని యిటులేక యిరువదిమూడు మైళ్లన్నరలోనున్నది
ఈతారతమ్యమును సమర్థించుటెట్లు? యోజన శబ్దమునకు నేరేమయిన నర్థమున్న
దేమో తెలిసికొనవలసియున్నది. మహాపండితులను గొందఱి నడిగి యుంటిమికాని
వారుచెప్పిన యర్థములయందొక్కటియు సరిపోనక పోవుటచే నామడయను, నర్థ
మేనమఁజనుమని నిర్ధారించవలసిన వారమైతిమి. ఇంకెట్లు దీనిని సమర్థించుట?
వాల్మీకి మహాముని దక్షిణాపథమెఱుంగని వాడగుటచే, వారివలన, వీరివలనవని
పారపదియుండుననిచెప్పి రామభక్తులకుఁ గోపము రగుల్పవలసివచ్చినందులకు మిగులఁ
జింతించుచుంటిమి. కడుఁగడుఁ బూర్వకాలమున లంకాద్వీపమునకును హిందూదేశ
మునకును మెట్టదారియొకటండి దాని మూలమున దక్షిణదేశ పశువులు పుల్లరిపేతకై
లంకకుఁబోవుచుండెనుటకుఁ బెక్కు దృష్టాంతములుకలవు. రామాయణకాలము
నాటికి సంతతమువొత్తుగనరంగసంఘట్టితంబగుటచే సింహళమును, నీదేశమును
గల్పమున్న మెట్టదారియందు గండ్లుపడియుండెను. నీటఁడను ద్రావిడిశిల్పి వానరుల
సాయమునకు, శ్రీరామచంద్రుని యజ్ఞచేతను గండశిలచేసిగండ్లనే పూడ్చిదారిని
బలపఱచి వృక్షముగఁ జేసెను. ఇదియే నేతువని జగత్ప్రఖ్యాతంబగుచెను. రామా
యణమున నీకథకు వాల్మీకి మహాముని కుంచె కోలతోఁ బెక్కురంగులు వ్రేచెను.

నేడు నిలుచుచున్న రాష్ట్ర, రప్పలు కొట్టికొనిపోవుటయే కాక, కడలతాకుచే మిగిలిన కట్టకూడఁ గొట్టకొనిపోయి నమద్రమికలానలికిఁ బోకపోవుచున్నది. పొరలిపోవుచున్నది సుమీ. పెద్దపెద్ద నావలు నిరపాయముగా నీమార్గమునఁ బోవఁజాలవు.

క్రిమిద్రామాయణమునం జెప్పబడినసువేలము త్రికూటము సుమనఃకూటము లంకాద్వీపమున నేటికిని నిలిచిననుండి రామశైత్రయాత్రను వేసోళ్ళఁజూటుచున్నయవి.

యక్ష నాగ లోకము లేవి?

యక్షశబ్దము సంస్కృతము, దీనికిఁ బ్రాకృతము “ఎక్కులు” శబ్దము (తెలుఁగు) జక్కులు. సింహాశద్వీపమునందు వాడుకలోనున్నభాష పాలి. ఇది ప్రాకృతభాష. కాన సింహాశమునందు యక్షులు, “ఎక్కుల”నియుఁ తెలుఁగు నీశము నందు జక్కులనియుఁ బిలువబడుచున్నారు. సింహాశదేశముయొక్క యాదిమ వాసులు “ఎక్కుల”ని రచ్చరిత్రలు విశ్వముగాఁ జెప్పుచున్నవి. రావణుఁడు లంకా ద్వీపముఁ బ్రవేశించి దొమ్మియొద్దమున యక్షరాజుయిన కుడేరునోడించి యుత్తర దిక్కునకు ననగా మలయాలమునకుఁ దోలకమున్న లంకాద్వీపము యక్షలోకముగా వ్యవహరింపబడుచుండెను. భారతమున సమయవిరుద్ధముగా ధర్మజ బ్రాహ్మణునిరప్రవేశముఁజేయుటచే భూప్రదక్షిణముఁ జేయవలసినవచ్చిన విజయుఁడు (అర్జునుఁడు) ప్రభానరీర్థమున నులాచియును “పాపజనరాలి”చేఁ గొనిపోబడెననియు నటునలూచిన నరించి యిలావగతుడను కుమారునిం బడసెననియు మన మెఱుంగుదుము. ఈ కథనే సింహాశద్వీపచరిత్రలు మఱియుకవిధముగాఁ జెప్పుచున్నవి. విజయుడను నుత్తరహిందూస్థాన వాస్తవ్యుఁడు సహచరులతో లోకసరస్థిరముననుండఁగవేణి యను నొకయక్షిణి విజయసహచరులను మోసగిండుకొనిపోన నెటులోపాధించి విజయుఁడు కువేణినిబట్టుకొని చంపఁబోవఁ దన్నుఁడెంద్రాడిన సహచరులనిత్తునని చెప్పఁగాఁ డెంద్రాడి యనందరము యక్షలోకమునంతయు జయించి రాజ్యమేలెననియు, ఏదంపతులకు నొకకమాదుఁడు, కొమార్తెయుఁ గల్గిననియు సింహాశద్వీప చరిత్రకారులు చెప్పుచున్నారు. ఇచ్చట హిందూదేశచరిత్రకారులు యక్షనాగలోకములను గలగూరగఁవఁజేసెనని మేముభిప్రాయపడుచుంటిమి. దీనికి దగుకాఁగము కూడఁగలదు. సింహాశద్వీపముయొక్క యుత్తరభాగమును నాగద్వీపమనియు, నా

గులను నోకజూపి వారలకుట వానముఁజేయుచుఁ జిరనియు సింహాళిఁదీర్చవచ్చినవలనఁ
 చెలియుచున్నది. వలయాళిఁదేశమునందన్న “నాయడు” అను జాతి వారలకుట కల
 నపోయిననియు, వారలే నాగులైననియుఁ గొందఱు వాదించుచున్నారు. ఈయిరు
 లెగలయఁ దాచారసామ్యముకలదు. ఈభేదము బాగుగాగుర్తెఱుంగని వన గ్రంథ
 కర్తలు మనము “ఇంగ్లీషు” వారినిహోలులనుచున్నట్లే యత్సలను నాగులనుజేసియుం
 దురని తలపోయుచున్నారు. ఈ యత్స లిప్పటికి నీలగఁకాద్వీపమునంగున్నారు.
 నాగరికత లేని యాటవికులు. వీరలను మేముచూచితిము. మన శోయ, చెందు
 బాండ్రకన్యను హీనస్థితియందున్నారు. వీరలినిప్పుడు “ఎడ్డలనియు, ఎడ్డిమనుష్యుల
 నియు బిల్చుచుంగరు. ఈచెందు శబ్దములను వ్యాకర్షణభవములు మనదేశమునందు
 న్నజక్కులు వీరికినగుబంధించినవారేమో చూడఁగలనియున్నది. వివాహము లేనగు
 కుటను, బహుభుజ్యుత్తిలియు డాటనుబట్టి చూడమాళంక నిజమగునేమో’ యత్సలు
 వివాహ మెఱుంగరు. ఇప్పుడు నాగలోకము లగఁకాద్వీపోత్తరభూమియనియు యత్స
 లోకము లగయనియుఁ చెల్లమగుచున్నది. ఈయంశమును వివలముగాఁ
 జర్పించి పెక్కు దప్పమాతములు చూపే పవలయునని మనఁబున్న నవిన్తరభీతి
 ముమ్మంగదులకుఁ జొగపినన్నది.

రాక్షసులు. రావణుడు

వీరార్జులకుఁ బ్రత్యులు; తమ జన్మభూమియగు నీహిందూదేశమును
 నార్జులప్రవేశించి, యాక్రమించుకొనుటఁజూచి నహింపఁజాలక వారలకు దరిమి
 జేయుటకు వివిధప్రయత్నములుచేసి విఫలీకృతమనోరఘులై, విజితులయిరి.
 వీరు వీర శైవులు. వీర శైవులకు జీవహింస సార్వజనాయ విరుద్ధము. హింసా
 ప్రవృత్తములగు యచయోగాదులను వీరందుచేతనే మాన్పించు చుండిరి. అంగు
 రావణుడొక్కఁడతఁడైవట్టఁడగుటంజేసి, యాయాచారమును యాచరణములోనికిం
 దెచ్చెను. అందుచేతనే జగత్కంటకుడని రామాయణముచేఁ జెప్పించిరి రావ
 ణుఁడే పశుసభమాన్వటకుఁగాను భక్తిప్రపత్తి పరవశయగు తాటకిని దండకారణ్య
 ముననుంచెను. ఈతాటకి దండకారణ్యమున బిశ్వామిత్ర యజ్ఞకారిణియగుటయు
 శ్రీరామచంద్రుఁడు దుగుమాడుటయు మనమెఱుంగుచుము. తాటకి ప్రపత్తి సంపన్న
 తిరువడ ముమారునందు నీమెకు నిగకను దేవాలయమున్నది. ప్రభాతముననే లేచి
 వనవాటికరిగి, సుహాసముతో పుష్పసదయముఁగావించి, శివునిస్మరించి నొకమా
 గూర్చి శివునికర్పించుట యీ మెయాచారము. శివుఁడేమెఱిగి పరిక్షింపఁగంచి

మాలికొనితాము జేయునప్పుడు సర్వవిజయముగా వింతలు, భగవద్భావము నలీనమున యామెను నీవాధ యేమియుజేయనేరదయ్యె పూనండ్రుచ్చి శివుని మెడలోదెన లేచినప్పుడు శివుడింకను బరిక్షింపనెంచి యామెను నన్నుగా జేసెను భక్తి పరనశయ్యె నున్న యామె నీచే నొకించుకచలించి చేతనున్న పూనండ్రును వలనొల్లక నొకచిరజేహయై మాలికొనదుర్బలము గావింపనెంచుటలకించి శివుఁ డెఱిగి నొది మెడనుమరుగుజూపగా పుష్పమాల మెడనువైచెను. ఈకథనుబెల్లు నొక పురాణనదేవాలయవిప్పటికిని తిరునడము చూగనంచున్నది. తాటకి, ఆనగా—
 తట=తట అనగా నైవధర్మవిరుద్ధమైన జీవహింసనాపుట=జీవహింస నాపునది
 కొరఁ దాటకయియ్యెను. రామాయణముకూడ నీమెను యశీజీయనియు, యజ్ఞ విఘ్న కొరిజీయనియొక జెప్పదున్నది. ద్రావిడభక్తుఁడొకఁడు భగవద్భావముజేయుచు
 బడిచూచుయా, తాటకి నలవడినభక్తి నాకెన్నఁడిత్తువు అందునక నామముక్తికలు గదనివే డినట. శూర్యణఖ జీవమాధునిబొంకెనని ద్రావిడవర్ణితచెప్పుచున్నది.

రామాయణిఁడు దక్షిణదేశములనుండి సింహళముపై దండెత్తి మజేయని మలయాళమునకుఁదరిమి లంకానాగమిగుమకొని రాజధాని జేసికొనియె. ఇతఁడు మహా బలపరాక్రమమునపుడు, అధికసౌందర్యవంతుఁడు, మిగుల ధీశాలి, అసమానశైవ భక్తిప్రపూరుఁడు, ధర్మప్రభువు పాతకుఁడా యీవిశేషణములు నీకొప్పుర్యమును బుట్టించుదును మావాక్యములొకరించిన నయ్యది పోగలను. బలపరాక్రమ సగుప్తుడుగుట రామాయణముఁ జదివినవారికెల్లఁ గాలినియే గురుండును. సౌందర్య వంతుఁడనుటను సుందరకొండములోఁ బ్రధమసందర్శనమున రావణుంఁగూర్చి నాను ముతుఁడు నెలపోసిన తలపోతలె తారా-ణము.

నేపముల గమ్యరణ్యముగా నున్నయప్పుడు చేరించి యదానంతరము ధర్మవేయుటకుఁ బారిజాతె. ఇదియే నేటికిని రావణభట్టియను ను పేరున నున్నది. ధీశాలియేకాక బ్రహ్మజ్ఞుని. ఇంగుచేతనే రావణరాజధానంతరము రాముని బ్రహ్మహత్య మహాపాతకము వీడించినది. ఇదియుఁగాక యితఁడు నవ జోటి శివాలయాగ్నుకుఁడు. మలయాళమునఁబున్న గుడి గొపురములిరెడు ధర్మప్రభు వని వేసోళ్ళ బలకుచున్నవి. ఇన్నియు పీఠముగ ణములు. ముగ్గుణము లున్నవి లేనివి కల్పించి వినుగు, విరామము లేకుండ గంటికనివ్రయముంకగుండఁ బ్రతిపక్షగతిత మయిన రామాయణము లోకమునకు వెల్లడించుదునేయున్నది.

రామా య న యు ధ్ధ మే ప్ప డు జ రి గి న ది ?

మన పౌరాణికకవులు మున్నగువారు, సార్వభౌములకు, బుద్ధిసత్తములకు నాయువునిచ్చుటయందు చానకర్తలైరి. ఇంత యుభారస్వభావము మఱియొకతర దేశకవులయందు గన్పట్దు. సూర్యసంశ్చలగు రాజులకు వేలకొలది సంవత్సరములుదానముఁజేసిరి. వనిష్టములను బుష్కలము ప్రహ్లాదులు వేయెనంగిరి. ఇట్టితోఁ దనివిననక విభిన్న హనుమత్ప్రభృతులకు రామనామమీలోకమునఁ బ్రవర్తించిన యంతకాలము జీవించుట వరంచిచ్చిరి. ఉరంచిచ్చుట యొకయెత్తు. అదిచెల్లుట మఱియొకయెత్తుకదా. ఇప్పటికిని విభిన్నులు పర్యవసంబుల రామలింగేశ్వర స్వామినిఁ బూజించి పోవును వేయిండునట్లు. కాని మనయభ్యుత్థహీనమునఁ గన్నులుండియుఁ గాంచలేకున్నాము.

ప్రాచీనులు కాలమును నాలుగు యుగములుగా విభజించిరి. అందు మొదటి యుగమయిన కృతయుగమునకు 1728000 సంవత్సరములును రెండవ యుగమయిన త్రేతకు 1296000 వర్షములును, మూడవ యుగమయిన ద్వాపరమునకు 864000 హయ నములును, నాలవ యుగమగు కలియుగమునకు 432000 యేండ్లును నొసఁగిరి. శ్రీరామచంద్రుఁడందు రెండవయుగమయిన త్రేతాయుగ మహాపురుషుఁడు. త్రేతాయుగము కటకడపట శ్రీరామచంద్రుఁడు రాజ్యమేలెనని తెలుచినను, సప్తటికే రమారమి 869000 క్రిందట నున్నాఁడని స్పష్టపడఁగలదు. అసక కౌరవములచే నియ్యది యసంభవముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. పాశురందా యోగములగు గ్రంథము అనుధిక్కిరించి ప్రభావిశేషమును జూపించుటకు యత్నించుచున్నారమని ప్రమపడఁకుఁడు. బుద్ధిక్లియందు మేమెవ్వరికిని దీసిపోము. కాని బహుశఃగ్రంథావలోడనమునఁ గ్రోడీకరించిన కొన్ని సుగతులను నీకు నివేదించుము. గ్రాహ్యములయిన గ్రహింపుము. అగ్రాహ్యంబు సత్యోచితవ్రోసిపుచ్చుము. ఇంతయే మేముగోరునది.

భారతయుద్ధము ద్వాపరారంభమునఁ బ్రవర్తిలెనని హిందువులెల్లఁజూచుచురని నమ్మెదము. భారతపురుషులు రామాయణవీరులను బాదుట పట్టినందునడల నీరెండుముదముల మధ్యనున్న కాలము అక్షలకొలది సంవత్సరములుగాక యత్యల్పములు యుండవలయునని ప్రాజ్ఞులగు విమర్శకులనుఁ దోచుకపోయి యున్న భారత రామాయణ పురుషులనుగల్గిన సంవత్సరములుఁ గొన్నింటినిబాహుపంచుచున్నాము.

కొంతేయనుభవముండును నపారభుజుల సంపన్నుడయిన భీమున కర్కశవాసంబున నాంజనేయ సంవర్ధనంబులభించె. బాగవతంబున ద్వివిధుడగు వానరుని బలరాముడు సంహరించెను. ఆమృతభక్షకులను, సుగ్రీవుని మామలైన రామరావణ యుద్ధమున నశ్వత్థియ పౌరుషంబుఁజూపిన మైదదద్వివిదులలో ద్వివిదుడితఁడే. భాగవతంబునఁ గృష్ణభగవంతుడు వానరులయందెల్ల మిగులవృద్ధుడగు జాంబవంతుని నోడించి తత్సత్తుల బెండ్లాడుట మనఁమెఱుఁ గుఁచును. సీతామహాదేవి జననఁడయిన విదేహునియొద్ద బలరాముడు తత్త్వబద్ధనశ్శనించెను. శ్రీరామచంద్రుని సమకాలికుడయిన పరశురామునకును, భారతవ్రహ్మకామహండుయిన భీష్మునకును నెక్కటి కయ్యముసంభవించెను. రాజనూయాభ్యుర సమయమంబున నకులనకు విభీషణుడు కానుకలిచ్చెను. రామాయణ కృతికర్తయగు వాల్మీకిప్రియకీర్త్యుండైన భరద్వాజుని కుమారుడయిన ద్రోణుఁడు కురుసాండవులకు ధనురాచార్యుండయ్యెను. రామాయణ భారత పురుషుల పరస్పర సందర్శనముచే నీయుద్ధ ద్వయమునకు మధ్య నున్నకాలమర్థ్యమని యూహింపనగునుగాని రామాయణయుద్ధకాల నిర్ణయము చేయుటకు మాత్రమయితీకొను. కాని భారతయుద్ధము మూడు నాల్గు వేలసంవత్సరములకు బూర్వము జరిగియుండునని కొందరి చారిత్రకులభిప్రాయపడుచున్నారు. ఇంతయ 'కాని రామాయణముననున్న యేయితరయాధారములు కాలనిర్ణయమున కనుకూలపడవు. ప్రతీపక్షి దేశమయిన సింహళమున నేమయిన నాధారములు గొరకునేమో చూడవలయును. సింహళ ద్వీపవాస్తవ్యులు హిందువులకిన్న నెన్నఁది బాగరూక తతోఁ దమదేశచరిత్రను వ్రాసియుంచిరి. సింహళద్వీప చరిత్రయగు “రాజావళీ” యను గ్రంథమునందు “బుద్ధదేవుఁడు తనసత్య సందేశమును లోకమునకు వెలిఁబుచ్చుటకుఁ బూర్వము 2000 సం॥ నాఁడు రాముడను నుత్తర హిందూస్థాన వాస్తవ్యుడు సింహళముపై దండెత్తి జయించెనని చెప్పఁబడియున్నది. ఆనఁగా కుమారు నాల్గువేల సంవత్సరములకుమించినదిఇయ్యది రామాయణ భారతయుద్ధములమధ్యకాలము నర్థ్యమముచేయుటచే విశ్వసనియముగానున్నది. ఇంతకిన్నను బలవత్తరమయిన కారణములు గోచరింపవలకు నీకాలనిర్ణయమే సమంజసమని తోచుచున్నది. నాల్గువేల సంవత్సరములన్న సామాన్యముకాదు. వాతకుఁడా యంతదనుకే యతిదీర్ఘమయిన పీఠికను చెలుఁగుదేశమునకు సంబంధించిన యొకటిరొడు సంగతులు మున్నట్టిది ముగించెదను. శ్రీరామచంద్రుఁడు తెలుఁగుదేశమునను విచ్చేసిన యు, అద్రాక్షిణమున్న పర్ల

కాల రాముని పర కాలయనియు, నుష్కగుండము, నీతామహాదేవి స్నానముజేసిన గుండమునియు నాంధ్రులకు మిగులసమ్మతమున్నది. ఇది కవలము చరిత్రవిరుదము. దశరథునిచే నర్థింపబడినవాడై శ్రీరామచంద్రుడు గంగానదికుత్తరించి దక్షిణాభిముఖుడై జంబాయిరాజధానింబోల్చి, నాసికయందు భూర్వణఖా నాసికావిచ్ఛేదనంబాచరించి పదంపడి రావణాపహృతిభూర్మండై, బళ్ళారియందు సుగ్రీవుని చెల్వించేసి యుచ్చటినుండి దక్షిణముఖముగా బయలుదేరి లంకాబ్రహ్మచరించి రావణ సంహారముగావించెను. ఇంతయకొని శిద్రాద్రికి రానులేడు, ఐప్పుటకు నావశ్యకతయనులేడు. పర కాలయు నుష్కగుండమును రామునకు నేమార్పెమును సంబంధించినవి కావు. ఉష్కగుండము నీతామహాదేవి స్నానమాచరించుటకు సృష్టింపబడినదకాదు. ఇట్టిని పెక్కుచేశముయందుగలవు. Iceland అనుద్వీపమునందు నాకాశములోనికి నెగయుచుండు తివ్రాదకముగల యుష్కగుండములు పెక్కులుగలవు. ఇంతియేల? మనహిందూదేశమునందే బహిరారాష్ట్రమునందున్న యూగేయపుగ్రామమునంగు మన్మగుండములు కలవు. ఇన్నియుం బ్రాకృతజనంబునకు లోబడుదుకొనుటకుం బన్నిసత్రంత్రిములు. పాశులారా! ఆభిప్రాయభేదములను బాటించురనిచెప్పి నిర్భయముగా మాయభిప్రాయములనన్నిటి మీకు నివేదించితమి పౌరసాటులున్నయెడల నెఱుగజేసిన యుక్తమయినచో దిద్దుకొనుటకేరుము నర్హంతిరములేదు. ఒక్కరయినను నిగ్రంథముకు సారముగాఁ జరిశీలనబుద్ధితోఁ బఠవినయెడల మాత్రమ వ్యక్తముకా లేదని తలంతుము.

సింహాశద్వీపచరిత్రయగు రాజావళియు మిగుల పురాతనగ్రంథమివిధముగా వాకొనుచున్నది. “బుద్ధదేవుడు తనసత్యసందేశమును లోకమునకుఁ బెలియఁజేయుటకుఁబూర్వము 1841 వత్సరములక్రిందట శ్రీరామచంద్రుడు సింహాశముపై దండత్రెను” బుద్ధదేవుడు శ్రీస్తుభులుబుఁబూర్వము 526 సంవత్సరములక్రిందట తనసందేశమును భారతలోకమునకు బోధించెను. అనఁగా శ్రీస్తుభులుబుఁబూర్వము 2370 వత్సరములక్రిందట శ్రీరామచంద్రుడు సింహాశముపై దండత్రెను. ఆన నేటికి (2370 + 1922) 4292 సంవత్సరములనాడు లంకాపట్టణజైత్ర యాత్రి సంభవించెను.

నాటకవిషయము.

శంబుకవధ మరకత్తజానక్తి ప్రేమముకొదనియు, రాజవిత ప్రేమమునయు సుతరరామాయణముఁ జదివినవారికెల్ల బోధపడకమానము. ఈవిషయమందలి మాయభిప్రాయములను ని నాటకమే చూపుదుండుటంజేసి యుచ్చట వెండిముఁ జెప్పించినవరము. ఈనాటకమునఁ గథానాయిక లేదు. ఆనవసరమును, సంబంధములేని కథానాయికనుగొని తచ్చి వృథానాటకమునుబెంచుటకున్న వదలివేయుట యుక్తము ఘనీతలబోసి యిట్లా వర్ణించెను. ఇట్లుగి నూతనమార్గముకొని, సుస్మృత వాద

కమగు ముగ్రా రాక్షసమునకును గానానాయక లేదు. నాటక వచనవిలయమున గును
 డ్దే ప్రాముఖ్యము సీనిక లోబయలుపుచున్న యభిప్రాయములే యున్నను మమ్మ
 బాధించుటన్నది. పద్యములయందలి గణ యతి ప్రాసము లెట్లమీరాకకె నను
 గొంతవరకు ప్రాసవిధములని యెల్లకొఱిగినదియేకాన నముచిత పదప్రయో
 గమున భావప్రకటనయు గావింపబడక గొన్నియెడల నవత్సరములు అట్టిచో
 వచనమునకన్నఁ బద్యమునందు నెక్కువభావప్రకటనమునకు నవత్సరములకన్న
 వాదమాదనజీయముగాను. కాని పద్యనాటకములయందు సంగీతము ముఖ్యం
 గమగుట జేసి, యయ్యది ప్రేక్షకులభావగతులను గొంతవరకు లోబడబడుకొని రసో
 దయమును గావించును. అయినను గద్యనాటకములయందు నిధియవిశేషముచేత
 స్వరగతుచేతను సరసోదయము నే కల్పింపవచ్చును. పద్యమునకన్న గద్యము ప్రా
 కృతమునందు సులభగ్రాహ్యములుగానుండును. కాని సంగీతనాటకములన్నియు,
 లేవన్నను, పంచననాటకములమాత్ర మవ్యవసరము. నేర్పునయన్ పద్యనాటకప్ర
 దర్శనముంజూచి నలయనాచి, యానందించి పంచననాటకములయందట్టి భావప్రకట
 నము నాద్యముగనాయని తెలచుటజిత్తి. నేడు బెర్నార్డునా పంచననాటకములం
 జూచి మెచ్చునవారెవరు? ఈమహాకవి నాటకముల ప్రదర్శనమునుగాంచి భాగ్య
 ముమానగల్గినె. ఒక్కొక్కసంవత్సరమున మేము తనయ్యయందుఁబడిన కంటి
 గొనుట జరుగుచున్నది ప్రదర్శనమనుమాట మఱచితిమి. ఈ మహాకవి రసోవిభవప్ర
 యోగ సైబ్రణ్యములుంచి, యిట్టి తిన్మయత్వదశను గల్గి చివరద్దియాయనునది
 విచారించవలయును. దీనికే గారాములు బెక్కులుగలవు. అయినను ముఖ్యకారణ
 ములగొన్నింటిని నిచ్చుచుంటిమి. ఇందు మొదటిది అభినయము. అభినయమనగాఁ
 జేసిలు కౌంట్లకు కదంబులయేకాక, పల్కుచున్నమాటలచే న్యక్తి కరింపబడు
 నవిధానములనుగు ముఖక్షణకల్పనకూడనగును. ముఖక్షణముతోవాలు కలకస్వ
 రము మూర్ఛ జేయవలయును. ఇవన్నియు మరల పాత్రోచితముగా మాటుచుండ
 వలయును. అప్పుడే పాత్ర ప్రేక్షకులనునమాకరించి, రసోప్పత్తి కల్గించును. మహా
 రాణికిని, సామాన్యస్త్రీకిని నొక్కవిధముగ నాపదసంభవించినను నిరవధి నొకవిధ
 ముగా శోకింపరు. మహారాణి గుమిలి గుమిలి పడవును, సామాన్యయోగం తెత్తి బా
 వురుమనియేచ్చురు. ఈభేదము సహజముకాదని యొకరచ్చప్రాయపడుదున్నారు.
 వారితో మేమేకవింపకబావుటయేకాక యింకఁ బ్రావచితజ్ఞానము గడియించి
 కొనిన నట్టియభిప్రాయమును పదిరియకొందురని నమ్ముచున్నాము.

పాశురండా! దేరమున పీఠికనువ్రాసి విసుగుగొల్పినందుము, మేము వెలి
 సఱచిన యభిప్రాయములయందు నేమేని పొరబాటులున్న నవి తెలియజేసినయెడల
 ఎందఁసమూహ్యముగా పంపకొనుటయేకాక, ద్వితీయ ముద్రగభాగ్యము లభించిన
 యెడల సులభించుకొనియేడుము, కాని మార్పర్థగన్తుల పట్టిపమర్శనలకు దిగువారి
 నుడులను బెడచేవులం బెట్టెదము.

శంబుకవధ

(ఉత్తరరామచరిత్ర)

ప్రథమాంకము.

-----:0:-----

(పథశ్రమమున సంగమము ప్రవేశించును.)

అం—అబ్బబ్బా! ఎక్కడ కిష్కింధాపురము? ఎక్కడ సాకేతపురము? తుంగభద్రదానదినుండి సరయూనదికి రావలయును. వెళ్లికి వేయి విధములన్నట్లు నేనీ కాలినడకను రాఘానులేల? గాంధర్వ విద్యచే నాకాశగమనంబున రాక తక్కులేల? ఈ యాయుల జనపదములజూచి యానందింపవలసినది యేమున్నది? వీరి యాచారవ్యవహారములనుజూచి నేచ్చికొనవలసినది యేమున్నది! పర్వతసానువుల, బచ్చికపట్టుల, జెల్లతోపుల నడిమినున్న మా పల్లెలే కన్నుల పండువుగ ముద్దులు మాటగట్టుచుండును. ఈ యాయుల పేరు గొప్పయేగాని పరీక్షించిన కొలంది యేదియో సామెత జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నది! (విచారించి) అవురా! యెంతమంచివాడైననీమి! జాత్యభిమానము ఏడదుకదా! కొలంది దినములనుండి మాయం “దపనమ్మకము” గూడఁ గల్గినట్లున్నది. కారణమో? మేము తమజాతివారము కామనియా? మేలు! నీవియో మాయమాటలు చెప్పి, కిష్కింధానగరవానరసామ్రా

జ్యమునకు గుండెయు, మా నమ్మిన బంటును, నగు హనుమన్నను
సాకేతపురమునఁ గట్టివైచెను. ఇప్పుడో! యేదో మిషవెట్టి నన్ను
రప్పించుచున్నవాడు. దీనినంతయుఁ బరిశీలింప వాసరసామ్రా
జ్యము తన కైవసమునగుంచుకొనుటకు మమ్ములఁ బూటకాపు
చేసినట్లు తోచుచున్నది. మా పూర్వసాహాయ్యమైనఁ దలంపక
మతమని పేరుచెప్పి క్రమక్రమముగ దినదినము మా స్వాతంత్ర్య
మును గుంజుకొనుచున్నాడు. ఎవ్వరును లేరుగదా (యిటునటు
చూచి)

గీ॥ అన్నతోఁ దలపడిపోరి • యాతురమునఁ
బెఱుగుగొనితెచ్చి నెత్తిపెఁ • బెట్టుకొనియు
నకట తప్పించుకొను నుపా • యంబులేక
విసుగుపడుచున్నవాడు మా • పిన్నతండ్రి.

సీ. సలుడు లేకుండిన • జలరాశి బంధించి

రావణు లంకకు • రాగలండె?

మందుమాకులు తెల్పి, మాతాత ప్రాణముల్

పోయకున్న నయోధ్య • పోవఁగలండె?

కపులెల్ల దేశముల్ • గాలింపకుండిన

దేవి వృత్తాంతంబు • డెలియఁగలండె?

దోషాచరులబట్టి • త్రుంపకుండిన మేము

తొడరి తానొక్కడే • త్రుంపఁగలండె?

వీనినన్నింటిఁ దలపంపి • మానమందు

హాసదుల మమ్ముఁ ననతోడి • వారెఁగాగ

నెంచుచున్నవాడంట మాకిదియె చాలు

నంట యడ్డుచెప్పంగరా • దంట నుంత.

ఉ॥ ద్రావిడజాతియంచు మముఁ దానొకయప్పుడు లోన నమ్మఁగాఁ
బోవక చూడనట్టులదె + పో యొకకంటను జూచుచుండు మే
మేవిపోనర్చుచున్న, మఱి + యిచ్చునె సౌఖ్యముపారతంత్ర్యమా
హా! విధి! రాసురాజ్యమట! యుక్కుట! యూగతినుండెమాగతుల్

(విచారించి) యీ నిర్వేదమువలన నేమి యుపయోగము?
అడుగో! సూర్యభగవానుఁ డపరదిక్కొంతకుఁ గుంకుముబొట్ట
య్యెను. నేటికిందు విరమించి ప్రత్యాపంబున సాకేతంబుఁజేరి
రామచంద్రసందర్శనంబుఁ గావించెద. నన్నొక యార్యునిగాఁ
బుట్టించనందులకు భగవంతునకు నేను గృతజ్ఞుడ. కాయగనరు
లతోఁ గాలము గడువఁగల్గుదును. నిందుప్రాణముతోనున్న యే
జంతువునో పట్టి చంపి పొట్టఁబోపించుకొను నవసరములేదు.
ఆహా! యేమి యీయరణ్యము పుష్పఫలభరితంబై యున్నది.
ఎవ్వరో పండ్లు గోయుచున్నారు! (దరిఁజేరి) అయ్యా! యీ
సంధ్యాసమయమునఁ బండ్లుగోయుచున్న మీరెవ్వరు?

శం. శి—మేము రామదాసులము.

అం—అసఁగా?

శం. శి—రామునిచే దాసులముగాఁ జేయఁబడినవారము.

అం—ఎవరికి?

శం. శి ద్విజపోతములకు

అం—ఎందుచే?

శం. శి—మేము తమ జాతివారము కాకపోవుటచే.

అం—అటులయిన మీ

శం. శి—వారాధ్యులట. మేమనార్యులమట.

అం—అనాద్యులనగా?

శం. శి—అర్హజైత్రయాత్రకుఁ బూర్వపు జేతవాస్తవ్యులు.

అం—(తనలో) పాక్షికమయిన పరిపాలన మెప్పుడు సర్వజనసౌఖ్య సంధాయకముకాదు. వీనిని గొంతవఱకుఁ దఱచి చూచెద. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! యేల యింత యసంతృప్తితో మాటాడుచున్నవారు? భగవదవతారమని యెంచబడుచున్న రామరాజ్యములోనే కొంత వాట్లగుచున్నదా? ప్రాణినేవ యుత్తమోత్తమమగుకార్యమేకదా?

శం. శి—అయ్యా! యెవ్వరి కెవ్వరిపరిపాలనంబు సర్వసౌఖ్యసంధాయకముగ నుండునో, వారికి నేతత్పరిపాలకుండు భగవదవతారమగునుగాని యితరుల కెట్లగును? కాని ప్రొద్దుగ్రంకుచున్నది. మాగురువుగారు నాకై యెదురుచూచుచుందురు. నేను పోవలయును. మీరెవ్వరు? ఎక్కడకుఁ బోవుచున్నారు? మా యాతి భ్రమ్య గ్రహింప నిచ్చగలజేని నాతో దయచేయుడు.

అం—అయ్యా! మీ గురువెవ్వరు?

శం. శి—శంబుకసంయమింద్రుడు.

అం—శంబుకసంయమింద్రుడా?

శం. శి—ఏమి యట్లు వెఱగుపడుచున్నవారు? మాగురువుగారి నేయెఱుంగరా? సాకేతపురప్రాంతములకు నెప్పుడయిన వచ్చియెఱుంగరా?

అం—రామపట్టాభిషేకమహోత్సవమునకు వచ్చితినిగాని—

శం. శి—అయ్యా! రామపట్టాభిషేకమున కనుచున్నారు. రామచంద్రుని శిష్యులా? అటులయిన భారవడితిని. ఇట్టి ప్రసంగముఁ జేయఁ గిట్టదు.

అం—లేదు, లేదు. మేము మీనలనే కష్టము ననుభవించుచున్న వారమే. నేను గిష్కింధాపుర యువరాజును అంగదుడను.

శం.శి—అయ్యో! ధన్యుడను. మీరు తప్పక మా యాలిభ్యమును గొనితీరవలయును. మాగుడువుగారి మీ లోకమునమునకు మిగుల సంకసపడెదరు. సుగ్రీవసార్వభౌమని సంగతి యప్పు డప్పుడు మాతో ముచ్చటించుచుండుడు.

అం—నడువుమా, నచ్చుచున్నవాడను. మీగుడువుగారి సందర్శనమువలన నేను బనిక్రొడనయ్యెదను. సుహృద్భూతి సంపర్కము మాటలతో దొరకదుగదా? (నిష్క్రమింతుడు)

చిహానంబాశ్రమము.

[శల్యగతప్రాణుండును, జటానల్కులధారియు, శాంతస్వరూపుడు నయిన శంబుక్ష్మి ప్రవేశము.]

శం—అబ్బ! యింకను రాలేదేమి చెప్పుమా? జడస్వభావుడు (పడమటిదిక్కున కన్పించుచు) అడుగో!

గీ॥ అంధకారాన్వతములైన • యట్టి లోకములకు
ములకు నెల్లఁ బ్రకాశంబుఁ • బాసగుచుండి
జీవరాసులనెల్ల వీ • ట్టించు కర్మ
సాక్షి య న్మించుచునుండఁ • జరమదిశను.

౪

స్వపక్ష పరపక్ష భేదములులేక యూర్వరాక్ష బద్ధుడై చేతనా చేతనములనెల్ల స్థాస్థిత్యాగియై, ప్రత్యుపకృతి సభిలింపక యొక కంటజూచు సూర్యభగవానుడెంతకృతార్థుడు? ఎంత ధన్యుడు? ఇందుచేతనే పామరజనంబులు కూడఁ బ్రాణకాలముననేలేచి,

నమస్కరించి, యర్ఘ్యపాద్యాదులొసంగి, యాత్మశాంతిని జేసి
కొందురు.

(తెరలో) ఆత్మశాంతికి నతిథిపూజయే యుత్తమోత్తమమని
మీరు నిరంతరము నెలవిచ్చుచుందురుకదా. ఇదిగో! యతిథిని
గొనివచ్చితి.

శం—కుమారా! నీవేనా? యింత యాలస్యమేలచేసితివి? ఎవ్వ
రా యతిథి? నీవు పోయి పూజాద్రవ్యములను గొనిరమ్ము. ఈశ్వ
రోద్దేశముచేతను, రాజోద్దేశముచేతను నేవయేకదా మనకుఁ గర్త
వ్యము.

[మను, అంగదుడును బ్రవేశింతురు.]

శి—ఇడుగో! యతిథి. గుర్వాజ్ఞను నెఱవేర్చుటకుఁ బోయెదను.

(నిష్క్రమించును).

అం. కిష్కింధాపురయువరాజు, అంగదుడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

శం—వత్సా! చిరకాలము మనుము. నిన్నుఁ జూచుటచే నాకానం
దము గల్గుచున్నది. దాఁతెప్పివచ్చినట్లున్నది. సుగ్రీవమహారాజు
సుఖముగ రాజ్యమేలుచుండెనా? కిష్కింధాపురపౌరులెల్లరానం
దముతో వర్ధిల్లుచుండిరా?

అం—మీ యనుగ్రహమువలన నెల్లరు సుఖముగఁ గాలయాపనముఁ
జేయుచున్నారు. రామచంద్ర దర్శనార్థమై యటుగుచు మార్గ
మధ్యమున భవచ్చిన్యనిగాంచి, మీయాశ్రమము పరిసరం
బున నుండుటెఱింగి పతితులను బావనులజేయు మిమ్ము సంద
ర్శించు మనంబున వచ్చితి.

శం—కుమారా! యటులయినచో నీరేయి మావర్గకుటీరమునఁగడపి

తేపకడనే పోవచ్చును. సాకేత మిచ్చటకు నతిసామీప్యమున నున్నది.

అం—మీ వాక్యములే నాకాదేశము.

శం—ఇదిగో! దర్శననంబు. ఇటు గూర్చుండుము.

అం—(గూర్చుండి) దేవా! యకస్మాత్తుగా పట్టాభిరామునకు సంభవించిన యాపత్తు విని సమాశ్వాసింప వానరరాజ్యపట్టభద్రుడనన్నంపుచుండె. పెందలకడనే పోయి భార్యావియోగమున గుందుచున్న దాశరథిని నోదార్పవలయు.

శం—అగును. పాపము. తీరరాని యాపత్తే సంభవించినది. చేతులారఁ జేసికొన్నదాని కంతగా దాశరథి చింతింపడు. చింతిల్లడు.

అం—చేతులారఁ జేసికొన్నదియే మి?

శం—చేతులారఁ జేసికొన్నది యేమని విస్మయపడుచున్నావు?

ఉ॥ చాకలివాని మాటలు నిజమ్మని నమ్ముచు శంకితాత్ముడై
యాకమలాయతాక్షిని, సమంచితసాధ్వినీ, బూర్ణగర్భిణీ
లోకులు నవ్వఁ గారడవిలో వసియింపఁగఁ బంపుటెట్టులో?
యాకకు నింతయేని నెదుఁరాడని తల్లియటంచుఁ గాదొకో. ౩

అం—మహాత్మా! యట్లుకాదు. సూర్యవంశమునందలి సార్వభౌములీగకాలియంతయునఁ గలంకము లేకుండఁ బ్రజాపాలనముఁ గావించిరట. తద్వంశజాతుడయిన శ్రీరామచంద్రుఁడిట్టి కశంకమునకు ననుమానాస్పదుడగుటకుఁగూడ నోర్వక యిట్లుచరించెనట.

శం—మనము దీని యథార్థమును శంకింప వలసిన యగత్యము లేదు కాని, నాడు రావణసంహారానంతరమున లంకాపట్టణంబున నిష్క

యనుచు యన్యుహాసనిని జూచుచుచే, హాస్యహాసముని మూలంబున, నన్యుహాసవివర సాగించుచును, సకలంకచారిత్రమును, నన్యుహాసవిధము యాచారములనుగూడ లోకమెల్ల నెఱంగినను, నిష్పక్షియకార్యమును జేయుదు? కేవలము ప్రజలను సంతోషింపఁబ్రోవకేనా? కుచూచ! యెన్నఁడు గతి యున్నది.

గీ॥ పెక్కుజనముల నుపాసించుచు

వాడొకనినైన సంతోషపఱవలెన

తుడగు వ్యర్థప్రయత్నములై, * దుఃఖభోజ

నుడగు నిరంతరంబు పెక్కులు * నుడువనే?

౬

శ్రీరామచంద్రుఁ డియవట్టనే పొందినాడని నాయాశయము.

శి- [శిష్యుని ప్రవేశము] ఇవిగో! పూజ్యవ్రత్యములు.

శం- ఇటులుంచుము.

శి- దేవా! యవ్వదే వాత్సకులవారు రామాయణము వ్రాసినట్లు

శ్రీరామచంద్రుని భగవదతారముగాఁగూడ జేసినారట.

అం- గురుదాసా! కాడనియూ నీవచ్చుకము?

శి- కాకేమిగాని, కమింద్రుని లెఖించియున్న మాహాశ్మయము మాత్రము నన్నబుద్ధిపడఁజేయుచున్నది. కని లెఖినికి విశ్వామిత్రస్మృతి జేయు శక్తిగలదు.

అం- గురుదాసా! యేమి నీ యుపాసనభావములు?

శి- యుపరాజా! నన్ను బహినింపకుము. నీన హనుమంతుడగు కూడ నొక రామాయణము వ్రాసి శ్రీరామచంద్రుని కర్పించినట్లు. ఎందుచేతనో కాని దానినినముద్రమునఁ బొటవేయించెనట

శం:-కారణమేమి ?

శి:-శ్రీరామచంద్రుని భగవదవతారముగా వర్ణింపక యసాధారణ మనుష్యమాత్రునిగా వర్ణించుటచేనని లోకముచెప్పుకొనుచున్నది. లోకము చోరుమూయించుట కెవ్వరికి సాధ్యము ?

అం:-మంచిపనియే జరిగినది.

శం:-సరే ! నీవుపోయి మన పర్ణకుటీరము తూర్పువైపు గదిలో దర్భలతో మెత్తనిసెజ్జయొనర్చి, వానరరాజునకుఁగాను వివిధఫలముల నందుంపుము.

శి:-చిత్తము.

అం:-(తలపంకించుచుఁ దనలో) పారతంత్ర్యమందున్నవారి గతి యింతియేకదా ! (ప్రకాశముగ) దేవా ? మిమ్ముల నొక ప్రశ్నమడుగవలయునను సముత్కంఠయున్నది. మిమ్ములఁ జూచిచూచుట తోడనే సర్వశాస్త్రపారంగతులనియు, నిష్కరతపోనిష్ఠాగరిష్ఠులనియు, బ్రహ్మజ్ఞానధనులనియు, మాబోంట్లకుఁ దోచకమానదు. కాన.....

శం:-ఇది కేవలము స్తుతిమాత్రము.

అం:-సుహనీయులు స్వోత్కర్షవర్ణన విననొల్లరు. మీకెట్లు దోచినను మాకుమాత్రము సత్యము; కావున నా యల్పబుద్ధికిఁగల్గిన శంకనుగూర్చి మిమ్ముఁ బ్రశ్నింప మనంబు వేగిరపడుచున్నది.

శం:-కుమారా ! యాయఖండజ్ఞానస్వరూపునిముంగల మనమందఱి మణుమాత్రపరిజ్ఞానులము. మనయందలి తారతమ్యము కూడ నంతియే.

అం:-మీ సౌజన్యము మిమ్ముల నెల్లు పలికించుచున్నది. ఏది యెట్లున్నను నా సందియమును దీర్చుటకుమాత్రము మీరర్హులు.

శం:- సీకాయభిప్రాయమున్న నడుగుము.

అం:- చం॥ జపము, తపంబు, రెండుచు ద్విజన్యుల నైదికకర్మముల్ గదా
 నృపతికి వర్ణధర్మముల + నెల్లను బ్రోచుట ధర్మవంచు నె
 ల్లపుడు వచించుచుండుచుగ, దా! మన శాస్త్రములట్లుగాన, వి
 మ్మిపుడయు పేక్ష నేయఁగలఁడే? యురాముడుకంటఁజూచినకా

శం:- కుమారా! యంగదా! నీ సంశయములను దీర్చునుగాని మన
 శాస్త్రములనుచుంటివి. ఎవ్వరి శాస్త్రములని నీయాశయము!

అం:- ఆర్యులు చెప్పిన స్మృతులని నా యాశయము.

శం:- అవి మనవెట్లగుచు?

అం:- ఇందు భిన్నాభిప్రాయుడను. మనవెట్లుకావో తెలియ
 కుంటిని.

శం:- ఇదిగో! వినుము. తెలియఁగలదు.

చం॥ ఋషులొ మరెవ్వరో పలువురెచ్చటనోగుమిగుడి తాము
 లృషమతిఁ బక్షపాతముగ + లక్షల గ్రంథము వ్రాయఁగా నకి
 ల్భిషములటంచు నెత్తిపయిఁ బెట్టుక పూజయొనర్ప నేర్తుమే
 ఋషులకుమాత్రముండవలఁదే ఋజుమార్గము వాలినందనా!
 ఇట్లు వ్రాయఁబడిన శాస్త్రములు మన శాస్త్రము లెట్లగును!
 మనకుఁగా వ్రాసిరా? మన యభిప్రాయములంగొనిరా? కాని
 నాడు మనమేల వానిచే బంధింపఁబడవలయు?

అం:- ఋషులు కల్మషమతిఁ బక్షపాతముగ గ్రంథములు చెప్పిరిని
 చెప్పుట సాహసమని యభిప్రాయపడుచున్నాను.

శం:- కుమారా! సాహసమెట్లగును? పక్షపాతముగ వ్రాసిరో
 లేదో యోజింపుము.

సీ॥ చోరత్వమునుజేయ • శూద్రుంజేయవయవ
 విచ్చేదనము శాస్త్ర • విహితమంట
 ఆదోషమునె విప్రు • దాచరించినయంత
 మందలిగులె ధర్మ • మార్గమంట
 బ్రాహ్మణీన్నహసం • పర్కముగల శూద్రు
 నగ్నికర్పించుట • న్యాయమంట
 శూద్రవనిత మరుల్ • సాక్షిని విప్రుండు
 సంతాపపడుటయే • చాలునంట
 ఇవియె మన ధర్మశాస్త్రము • లిందునందు
 నివియెచుమ్ము నిష్పక్షపా • కైకబుద్ధి
 మనకుగాఁ జెప్పిపెట్టిన • మహితములగు
 గ్రంథరాజముల్ వానర • రాజపుత్ర.

అం:—సంయమిందా! యేది యెట్లున్నను మనమెన్నఁజో వారి
 మతమును స్వీకరించితిమి, అట్టిచో—

శం:—అచ్చటాగుమ, అట్లనజనదు. మనము వారిమతమును స్వీక
 రింపలేదు. పరస్పర మతసమ్మేళనమునలన నిష్పక్షమైనదీహిం
 దూమతము, 'వారిది జ్ఞానయోగము, మనది భక్తియోగము.
 ఈయోగములు రెండును హిందూమతమునకు మూలాధారములే.

అం:—అయినచో మన మతగ్రంథముల మనమే తూలనాడుట
 సమంజసమగునా? యిది విచారింపవలదా?

శం:—కుమారా! యెంత వెక్కిరిపడితివి. ఇవి మతగ్రంథములా?
 ఇప్పుడే యీ స్మృతికర్తలకడ కేగి భగవద్ధ్యానము జేయుటకును,
 భగవద్వైంకర్యము జేయుటకును, భగవత్సాన్నిధ్యము జేరు
 టకును నీ కులములేమయిన నడ్డుపడునందు రేమో ప్రశ్నింపుము.

అం:—ఏమందురని మీ యుద్ధేశ్యము?

శం:— ఇందు ధైర్యమేల? నిశ్చయమే. ఏకగ్రీవముగా నీశ్వరుని
దృష్టియందుఁ దుల్యలని నిశ్చంకముగాఁ జెప్పెదరు.

అం:—అటులయినచో నీ స్మృతులన్నియు నిట్టలేలచెప్పిరి? కారణ
మేమిచెప్పెదరు? దీన ఋషులకు లాభమేమి?

శం:—ఇదియే మనము శ్రద్ధగా విచారింపవలసినది. చెప్పెదవినుము.
ఇవి సంఘనిర్మాణమునకు దీర్ఘదృష్టితోడను, నైపుణ్యముతోడను
నేర్పఱచిన కట్టుదిట్టములు. ఈ శిక్షాస్మృతులే లేకున్న సంఘము
చీకాకువడి నిర్వీర్యమును! దుర్బలమును నగునని నమ్మి వీని
బుట్టించిరి.

అం:—స్మృతులు: మతసంబంధములగు గ్రంథములేకావా? — ౧౪౪ —

శం:—ముమ్మాటికినిగావు. సాంఘికచరిత్రమునకు సంబంధించినవి.
ఇట్లు వివరింపకయే కెంటిని గలకలపి మనలను: మతస్వాతంత్ర్య
దూరగులఁజేసి మహాపాతకమును మూటఁగట్టుకొనుచున్నారు.
భగవంతుఁ డిట్టివాఁడని యివి బోధించుచున్నవా?

అం:—అటులయినచో స్మృతు లనవసర గ్రంథములనియా: మీఁదుభి
ప్రాయము?

శం:—కుమారా! అట్లుకాదు వినుము. పరాజితుల దమ సంఘము
నందుఁ జేర్చుకొనునప్పుడు జేతలుజాగరూకులైయుండుట ధర్మము.
లేక సమానస్వాతంత్ర్యమును; స్వత్యమును నొసంగిన బాలికులకుఁ
బాలకుల లోపాలోపములును, బలాబలములును దెలియును.
దాన బాలకుల యుచ్చదశకుఁ దప్పక భంగము వాటిల్లును.
కావున బాలికులకు బాలకుల యాయువువట్టు జూపించుట

౧) థ మాంక ము.

రాజనీతికామ. ఇది తలంచియే కొండలు ఋషులు స్మృతులు రచించి సంఘమును బలపత్తరముజేసికొనిరి. ఇదియే ఋషులకుఁ గల్గులాభము.

అం:—ఈసిద్ధాంతముచే మీవాదమునీరసమగుటలేదా? మనము పాలితులముకాన సమానములగు హక్కుల నీక రాజ్యతంత్రావరణమునకు దూరముగనుంచుట రాజనీతియేకదా?

శం:—అగునుగాని యింకొక్కసంగతియున్నది. ఇదిరాజనీతియే, కాని మనమేనాఁడో యేకమతస్థులమై వారియాచార వ్యవహారముల నవలంబించి, సామూహికముగా నార్యసంఘముతో నేభావమును బొందితిమి, ఇట్టిమనఃను బరులుగాఁజూచుట రాజనీతికివిరుద్ధము, కాన మనమార్యసంఘముతోపాటు సమానస్వాతంత్ర్యమును, హక్కులను బొందఁదగియున్నాము. వానినిబొందుటకే మేమిప్పుడు సర్వప్రయత్నములు నేయుటకుఁ గృతనిశ్చయములమయి యుంటిమి. ఈయాశ్రమస్వీకారముఁగావించి, హింసాపరాజ్ఞులుఁడనై భగవద్ధ్యానముజేసికొనుటకు నన్నిద్రావిడచర్య మాటంకపఱచునా? ఆత్మకు నీయావరణతో సంబంధమేమున్నది? భగవంతుఁడు దీని నేల నిషేధించును? నిషేధించినభగవంతుఁడెట్లుగును? భగవంతు నకు సమబుద్ధియుండదా?

అం:—మహాత్మా! సంపూర్ణవిజ్ఞానముబొందితిని. నాయవివేకపుఁ బ్రశ్నలమన్నింపుఁడు (సాష్టాంగనమస్కారముజేయును).

శం:—వత్సా! లెమ్ము, లెమ్ము; ఇదియనుచితము (లేవఁదీయును)

అం:—మీ యీబోధలను ద్విజులువిన్న తూష్ణీంభావముతో నుపేక్ష నేయుదురా?

శం:—ఎందులకు పేక్షచేయుదురు? వారీయాధిక్యమునకు భంగము లగుకార్యముల వారు పేక్షింతురా? ఇదినవాజమేకదా! మణియు సీయభిప్రాయములన్నియు, వికసింపక మొగ్గగానున్నయపుడే గిల్లి వేయ విశ్వప్రయత్నములు సేసెదరు. ఇంతకుమున్నే ద్విజనంఘ మునందుఁగలవరపాటుదృవిల్లినది.

అం:—దేవా! నాకొకభయముపొడముచున్నది. ఇది కలవరపాటుతో నాగునని నమ్మను.

శం:—ఏంతవఱకుఁబోవునందువు?

అం:—రాజు బ్రాహ్మణాధీనుఁడు, అందు శ్రీరామచంద్రుఁడు వర్ణా శ్రమాచారముల నెలకొల్పి బద్ధకంకణుఁడు. కాన మీస్థూలశరీర మునకే యుపద్రవము గల్గునని భీతిల్లుచుంటిని.

శం:—కుమారా! యియ్యది నేనెఱుంగకపోలేదు. అయినను శ్రీ రామచంద్రుఁడు యుక్తాయుక్తవిచారణసేయక యీ యకార్య మునకు నొడిగట్టిననువిశ్వాసములేదు. దుష్టశిక్షణంబునకు, శిష్ట రక్షణంబునకును నుపయోగింపఁబడుచున్నదన్న యానిశాతకరవా లంబు నిరపరాధియు, దుర్బలుఁడనునైన యొకమునికంతముపై కెగయునా?

అం:—స్వామీ! శ్రీరామచంద్రుఁడొక్కఁడేయైన నిట్టియవినీతి కార్యములకుఁ దెగఁడుకాని ద్విజులు బలవంతపెట్టి చేయించ కుందురా? ఇయ్యది దుష్టశిక్షణంబు, శిష్టరక్షణంబని, శ్రీరామ చంద్రునకు బోధింపరా? శ్రీరామచంద్రుని నిమిత్తమాత్రునిఁ జేసెదరు.

శం:—శ్రీ రామచంద్రుఁడు బ్రాహ్మణులచేతిలోని కీలుబొమ్మయ నియా సీయభిప్రాయము. అట్లయిన నేనుచింతింపవలసినకార్యమే

లేదు. ఈశరీరంబునకు మరణంబు నై సర్గికధర్మంబు. ఇదివఱకే నిరంతరతపఃబుచే, శుష్కించి, శుష్కించి, శల్యావశిష్టంబుగ నున్నది. ఈయెముకలప్రోవునై శ్రీరాముడు విశ్వామిత్ర దత్త మైన ధనుష్పాండిత్యము మెఱయ నస్త్రప్రయోగముఁ గావించి కీర్తినిబొందినఁ బొందుఁగాక, శిష్యుని లక్ష్యజ్ఞానమునకు విశ్వామిత్రుడు సంతసించిన, సంతసించుఁగాక, కుమారా ! యింకొక్కటివిచారించుము.

సీ॥ ఇల్వలవాతాపు • లిద్దరు పల్వర

మనుజుల దిగమ్రంగి • రనుటయేల ?

కుంభకర్ణాదులు, గుటగుట రక్తంబుఁ

దెగద్రావరని చెప్పి • తెగడుటేల ?

చేతికందినయట్టిఁజీవరాసుల కబం

ధుఁడు చంపెనంచును, • నుడువుటేల ?

మత్తిల్లి తారక • మచుజాళి పల్వర

భక్షించెననిచెప్పి, • బదరుటేల ?

సూర్యవంశోద్భవుం డతి • శూరవరుఁడు

వివరమెఱిగిన మనుజుఁడు • బికిరమెత్తి

కొనుచు జీవించునొక కృశాం • గునినతొకి

కుని నిరపరాధుడయమాలి • గొంతుగోయ ౧౦

అం:—అమంగళము ప్రతిహతమగుఁగాక.

శం:—ఇందమంగళమేమున్నది ? జరుగవలసిన కార్యవిధానమేయిది.

అం:—అయ్యా ! యీవృథామరణమువలన లాభమేమున్నది ?

శం:—ఏమున్నదా ? శ్రీరాముడు ఖడ్గహస్తంజై చనుడెంచి, నన్నీ జపతపంబులుమాని ద్విజసేవచేయుచున్నను నాయంతరాత్మకు వ్య

తిరేకముగా దానినొనర్పజాలను. ఒనర్పకున్న జరుగునది యిది
యేకదా! రామరాజ్యమిట్టిదియని కొన్నినాళ్లకయిన జగమె
ఱుంగఁగలదు. శంబుకునివధ, న్యాయమో, యన్యాయమో,
నిష్పాక్షికబుద్ధితో నంతర్వాసులు నిశ్చయింతురుగాత. చావునకు
భయంపడి స్వత్యమును సశింపజేసికొందుమా?

అం:—ఇట్టి బాధుణకార్యములు జరుగకుండుఁగాక.

శం:—యువరాజా! యిప్పటికే చాలప్రాద్దుపోయినది. ఇంకేమయిన
నున్నయెడల తేపుముచ్చటించెదము. ఇంక నిదురింపఁబొమ్ము.

అం:—చిత్తము (నిష్క్రమించును).

శం:—గీ॥ జగముకంటివేల్పు • సర్వకృత్యములకు

సాక్షిగాఁగనన్ను • సాకుగాత

స్వల్పబుద్ధినగుట • సతతంబు పరికించి

మంచిమార్గమందు • నుంచుగాత

౧౧

(నిష్క్రమించును)

ప్రథమాంకము

శంబుకవధ

(ఉతరరామచరిత)

ద్వితీయాంకము.

—•—

సాకేతపురము, రఘుఘంటాపథము, బ్రాహ్మణగృహము.

(అఱిగూనై నాకులు కుట్టుకొనుచు సోమయాజి కూర్చుండును.)

సో. యా:-వసే, వసే! యేమిటి చూరొద? ఎల్లప్పుడూ పదిమంది

వేదపాఠముజేయుచున్నట్లు లిల్లింతయు మాఱుమోగుచుండును.

సో. దే:-ఎప్పుడు నన్నొక్కటవిధముగా నాడిపోసికొనుచుండురు.

చైనులుగారువచ్చి మీరెక్కడనున్నారని యడుగగా జవాబు

జెప్పచుంటిని. దానికింత బ్రహ్మాండముజేయుచున్నాను.

సో. యా:-అట్లాచెప్పు. అదిమాసంగతి? సరే.

చై:-(పవేశించి) సోమయాజులుగారూ! అఱిగూమీదగూర్చున్నా

రా? ఏమిచేయుచున్నారూ యిచ్చట?

సో. యా:-ఓహో! చైనులుగారా? దయచేయండి, ఏమిచేయుట

లేదండి. ఇంటిలోనిపోతుపడలేక విస్తళ్లుగుట్టుచుంటి. ఈ వయ

స్సున నేపనిజేయబోయినను గప్తముగనేయుండును.

చై:-ఒకచేతితో నేలనానుకొనుచు నాత్రముతో కొంచలన్ని కొట్ట

కొనిపోవుటకు సంసిద్ధముగా నున్నయప్పుడు మీకీశాంతమెక్కడ

నూనీ వచ్చినది? నా కేతవుల మంతయు నాగుబ్బుగాఁ జెప్పికోను
చున్నది. సంగతులు మీ చెవిని బడలేదా? ఎంతశాంతము. ముసలి
తనము వచ్చినకొలంది శాంతము కూడ హెచ్చుచున్నది.
ఇదో సృష్టివైచిత్ర్యము.

సో. యా:- ప్రాణులుగానూ! మీ శాంతయు నొకగోల, గ్రుడ్లకన్న
మూసిన నేమి తెఱచిన నేమియన్నట్లు, చెవివగ్గర శిఖరమూదినను
విసబడని నాకు నూరిలోని సంగతులు తెలియగలవా వెట్టిగాని!

ప్రే:- అట్లయిన మీరు మంచియవస్థలోనే యున్నారు.

సో. యా:- (విసుగుతో) మంచో! చెడుగో! కాని మీరు వచ్చిన
పని చెప్పరాదూ!

ప్రే:- చెప్పుటకు మాత్రము నోరాడవచ్చు? శాస్త్రకారుల మాటలప్పుడే
నిజములగుచున్నవి చూచారా? శాస్త్రకారులు తెలివితక్కువ
వారా? త్రికాలజ్ఞులుకాదూ?

సో. యా:- శాస్త్రముల యుబుసెత్తుచున్నావు మనకిప్పుడేమిమూర్తి
నది?

ప్రే:- ఏమిమూడినదా? మొన్నటిసంగతి విన్నారుకదా?

సో. యా:- గురుదాసు పేరినమాటలా? ఆ విసకేమి? తగిన ప్రాయ
శ్చిత్తమే యయినదికాదా? కొఱుతవేయించినారుకదా. నీవు
కండ్లారజూచినావా? దుర్మార్గుల శిక్షించుపట్ల శ్రీరామచంద్ర
భగవానునకు వయ యునుమాట యేకోశమందయిన నుండదు
నుమా!

ప్రే:- ఈ యప్రాశ్నలముండకొడుకులు శిక్షించిన కొలంది మొండివి
రగుచున్నారు, వీరు పెచ్చుపెరుగుచున్నట్లున్నది.

సో. యా:- త్రొత్తగా నిప్పుడేమి వాటిలినది?

చై:-ప్రాతఃస్నానముజేసి, సంధ్యావందనముజేసికొనుటకు వేళవ
జాముననేలేచి నేడు కకుత్స్థుట్టమునకుఁ బోయితిని. నాకన్న
ముందుగనే యొకఁ డొడలెల్ల బూడిదపూసికొని వివిధకుసుమ
వ్రతసమావృత్తులై విఘ్నేశ్వరపూజఁ జేయుచుండె. కపరకప్పర
చీకటులు నలుగెలంకుల నలముకొని యుండుటచేఁ జూడన యా
వినాయక విగ్రహముపైఁ బడితిని. అంత నాతఁడు మండిపడుచు
నన్నుఁ దూలనాడనారంభించెను.

సో.యా:-చైనులుగానూ ! దేవతావిగ్రహముపైఁ బడుట దోషము
కాదా ?

చై:-దోషమేకాని, యాతఁడెవ్వఁడనుకొన్నారు ? అతఁడు గురుజా
నుని తమ్ముడంట.

సో.యా:-అవురా ! ఏమని తూలనాడినాఁడు ?

చై:-దేవపూజా విఘ్నముగావించుట మొఱకుల లక్షణమని యేమే
మియో గొణిగినాఁడు.

సో.యా:-దారితప్తిపోయినకొలంది పైపై వచ్చుచున్నారు. దేవుని
దాక్షిణ్యములుమాని వీరలను నల్లివేరులతోఁ బెకలించిపాటవేయ
వలయును. రామభద్రున సంగతి తెలిసినదా ? అష్టేయము
లగు శాస్త్రములను ధిక్కరించి గురుధనాపహరణమునకుఁ బూని
రిగా తుచ్చులు. ఇప్పుడే వీనిని గొఱుతవేయించవలయును.
సెందలకడనే మేలుకొనుట యుక్తము.

చై:-పుండ్రకచోటనున్న మందొకచోటవేసిన ఫలమేమి ? వీనినొక్కని
దుదముట్టించిన లాభలేమి ?

చై:-ద్రావిడులయందు నూతనశక్తి యొందుదృఢవిల్లినది. ఆర్యులతో సమానస్వత్వమును గోరుచున్నారు. దీనికంతకును మూలకంద మా శంబుకుడు. వానిని గడతేర్చినగాని యియాందోశనము సమసిపోవదు.

సో.యా:-అయితే నీవు శంబుకు నెఱుంగుదువా? వాడెంతపనిచేయుచున్నాడు. తొల్లి తపోధంగమై ద్రావిడుడై పుట్టెనుగాబోలు.

చై:-ఆ యెఱుంగుదును. పరమసాధువు, విజ్ఞాని, పరావకాగముఁ దలపెట్టెను.

సో.యా:-నీమాటలు చిత్రముగానున్నవి. అట్లయినచో నిదియంతయునేమిటి? ఎందులకు వచ్చినవని?

చై:-ప్రజలందఱు సమానముగాఁ బరిపాలింపబడవలయుననియు, సమానముగు హక్కులుండవలయుననియు నాతనినాదము. అందులో మతవిషయమున నీషణ్మాత్రమైన భేదముండఁగూడదని యాతని యభిప్రాయము. అందుచే నతఁడిట్లుచేయుచున్నాడు.

సో.యా:-అట్లయితే ఋషిప్రోక్తిములగు గ్రంథములన్నియు సున్నచుట్టవలసినదేనా?

చై:-స్వత్వసామాన్యమునకుఁ బ్రతిబంధకములగు నీతులన్నియు గర్హ్యములనియే యాతని యభిప్రాయము.

సో.యా:-ఓహో! కొంపకు నిప్పు ముట్టించుచున్నాడే? అతఁడిప్పు డెక్కడనున్నాడు?

చై:-మన పట్టణంబునకుఁ బరిసరంబుననే సరయునదీతీరమునఁ జెప్ప నందాశ్రమమని పేరువెట్టుకొని యొక యాశ్రమము నిర్మించుకొని, తపస్సు జేసికొనుచు, నప్పుడప్పుడు శిష్యులకుఁ దత్త్వోపదేశముఁ

సో:- (మండిపడుచు) ఏమి! తపస్సా? శూద్రుడు తపస్సా? శిష్యుల
కుపదేశములా? ఏమి వింత? రామరాజ్యములోనే యిట్టిపింతలా?
ఇప్పుడు మనము చేయవలసినదియేమి? వెంటనే నిశ్చయింపుము.

సో:- వీని నీవైపుల లేకుండజేసినగాని యిగందరగోళము మానదు.

సో.యా:- ఈవైపులనేమిటి? వెనుకవచ్చువారికి మరల నొకపనియా?

ఈలోకమున లేకుండగనే చేయవలయును. సరే నడువుము

నేనుగూడ వచ్చెదను. రామభద్రునికడకు వెళ్దము.

సో:- తొందరపడకుడు, ముందుగా వసిష్ఠులవారి కడకుబోయి వారి
తో నాలోచించి కార్యము నడపెదము.

సో.యా:- సరే మంచి యూహ, నడువుము; ఈ విస్తర్భింతిలో
బడవేసివచ్చెదను. (నిష్క్రమింతురు.)

(శ్రీరాముడు, హనుమంతుడు, అంగదుడు ప్రవేశింతురు)

శ్రీ:—అంగదా! చిరకాలమునకు మమ్ము దర్శింపవచ్చితివి. వానర సార్వభౌముడు సుఖముగ రాజ్య మేలుచుండెనా? మమ్మేమిందునఁ దలపోయుచుండునా?

అం:—దేవా! హసాదు, మీయాజ్ఞాబద్ధుడైకాదా కిష్కింధాపురమున వానర సార్వభౌముడు రాజ్యము జేయుచుండుట? మిమ్ముఁ దలంపని నిమిష మొక్కటియైననుండునా? అందు సుగ్రీవసార్వభౌముడు మిమ్ముఁదలంపకుండునా? ఆమరణాంతము కృతజ్ఞుడనై యుండఁదగిన సాహాయ్యముచేసితిరని చెప్పుచుండును.

హ:—(తనలో) ఏమి యువరాజు మాటలు వ్యంగ్యప్రధానముగా నున్నవి. ఏలొకో వీని చర్యలనుమానాన్నదములుగాఁ గన్పట్టుచున్నవి.

శ్రీ:—కుమారా! అంగదా!! మేముచేసినది కడునల్పకృత్యము సుమీ. మీపినతండ్రి మిగుల ప్రబుద్ధుడగుటచే మాయందుఁ గడుంగడుఁ గృతజ్ఞుడై యున్నాడు.

అం:—(తనలో) నిజముగ నల్పకృత్యమే (ప్రకాశముగా) దానికే రేయింబవల్లాంతరంగికులతోఁ జెప్పివాని యుద్విల్లూడుచుండును. దేవరవారికి నాకస్మికముగా వాటిల్లిన యాపత్తునకుఁ గుందికుంది వెంటనే నన్ను మీకడకంపెను.

శ్రీ:—అంగదా! తీరరాని యిక్కట్టే కాని,

నీ॥ కాక పక్షంబులు • గల్గని పసినాడె.

దేశముల్ బుపితోడ • దిన్నదిరిగి

కనులలోఁ బెట్టుక • యనుకంప సాకిన

పితృమరణంబుచే • వెగటుచెంది

కడలేని యడవులఁ • గాల్పింపఁడని
 ల్లాల్లితఁడుత నడ • యూడియాడి
 కడుగ్రొవ్వి కన్నులు • గనక రాపణుడు చే
 సిన పరాభవ ముచే • జివికి చివికి
 యుండినను ధర్మసంస్థాప • నోచితంబు
 లైన యట్టి కార్యముపట్టు • లందు జంక
 మెపుడు రవ్వంతయేని యే • మేని పెద్ద
 దిగులు గొల్పెడు కష్టమే • తేరనున్న.

కాన రాజధర్మ పరిరక్షణంబుకై యర్థాంగిని గారాని యడవుల
 కంపినందులకై పరితపింపము.

హా:—దేవా! మీరనునది నిజమేకాని యొక్కనంగతి మాత్రము
 విచారించవలసియున్నది.

సీ॥ కన్నవారలనెల్లఁ • గడకుఁ ద్రోసి మహాత్మా!
 భవదాశ్రయముఁగోరి • వచ్చెనయ్య
 అక్కటక్కట యసూ • ర్యంపశ్యయ్యుమీ
 తోడునీడవలె న • ల్లాడెనయ్య
 పలలాశికొని పోవఁ • గలయందు సైతము
 రేబనల్ మిము సంస్మ • రించెనయ్య
 మీసంశయము తీర్చు • నానతోఁ దెగమండు
 సాదనెక్కి కమలక • బ్రదికెనయ్య
 గీ॥ అట్టిసాధ్వీమతల్లి మా • యమ్మ మూఁడు
 లోకములతల్లి యక్కటా • బుభుక్షాళి
 పంచజేరినఁ బక్కునఁ • బగిలి నాహ్వా
 దయము చావనైతినిగదా • తక్షణంబు,

శ్రీ:—అంజనేయ! వెళ్తున్నప్పుడు చూస్తూ ఉండవలసిందిగా నీవు జాగ్రత్తగా ఉండవలసిందిగా కోరుకుంటున్నాను. మేము విధించిన దుండవలసిందిగా మేము దోషము జేసితిమనియు నీవు దైత్యము

హ:—నే ననబోయినానుగాని, మాయస్మితమాత్ర మాచండనకు నన్ను రాలు కాదని యెఱుంగుదును.

శ్రీ:—అయిన మేము దోషము జేసినట్టికదా! దీని నిద్రవలెకేల చెప్పకపోతివి?

హ:—చెప్పనందులకు నామనస్సాయే నన్ను బీడించుచున్నది. ఇన్ని దినములనుండి నేను గంటగూర్చుంటున్నాను? మొన్న యుజగన్మాత వ్యష్ణమునదోచి కనుకొలుకులనుండి వేడికన్నీరు కార్పితై పాటుచుండ గొనగోటజిమ్ముచు దగ్గుత్తికతో “గుమారా! యకలంకమయిన నాచారిత్రమును, దుర్మార్గులకు దుష్ట్యయమైన నాపాతివ్రత్యమును, నీవెఱుంగవా?” యనెను నేనులికిపడి తల్లీ! యెఱుంగకేమి? ఈదీనుడు మీనన్నిధానముననిల్చుటకయిననర్హుడాయంటిని. అట్లయినచో “శ్రీరామచంద్రునితో జెప్పియేల వారిసంశయములను దీర్చవ”నియెను, తల్లీ! తల్లీ!! జగన్మాతా !!! నేనసమర్థుడను, నేనసమర్థుడను. అమ్మా! నేనెవడను? ఆకుహానుభావునకు నొకసామాన్యనేవకుడను, నామాటయందు వారికి గౌరవమెట్లుదయించు నంటిని! కుమారా! నీవు చెప్పవలయు నిజమే. రారాని పోరాని యడవులలో బడవలసిన యిడుములకు బీతుడను. అన్యాయంబుగ నాపెడకుదగిలించిన యీ “నిరాపనిండు” నెట్లుపాపుకొందునాయని దురపిల్లుచుంటిని. ఇక నెవరునాదిక్కు? మరల మిమ్ముజూడగల్గుదునో లేదోయని యంతర్ధానమయ్యెను. నాటనుండి నాకు నిద్రాహారములు దుచ్చుచుటలేదు.

శ్రీ:—ఓయీ! హనుమంతా! నీవుసూర్యవంశపు పరువుమర్యాద లెఱుంగనట్లు మాటాడు చున్నావు.

హ:—ఎఱుంగకేమి మహత్మా! ప్రాకృతజనంబులాడు మాటలు పాటించి వంశము కలంకము పాలగునని తలంచి, నిరపరాధినియు సాధ్వీమతర్థియునగు మాయమ్మను హేయమగు నిందపాలుసేయు టుచితమో? నేనెఱుంగనా? నాఁడశోకవనమధ్యంబుననులిన జీర్ణాబరములతోడను, సంస్కారశూన్యములగుటచే జడలుగట్టిన శిరోజములతోడను, దివారాత్రములు హారామ, హారామ; యనుచు మిమ్ములధ్యానించుట, అట్టి తల్లికా యిట్టివాడు? త్రేతాయుగలక్షణము కాబోలు.

అం:—దేవా! మేము చెప్పనంతటివారిము కాముగాని సతానుహా దేవి వనవాసముచేత సూర్యవంశమున కవక్తరిగాని ప్రియరాసేరిదని నాతలంపు.

శ్రీ:—(నిమిలితనేత్రులై విచారించి) అంగదా! సీవాక్యములయందు సత్యము లేక పోలేదు. కాని, జనవాక్యమేతు కర్తవ్యమే. అను పల్కుల బాటింపవలసిన వాడనైతిని.

హ:—దేవా! యీనాచుడి మాబోటి ప్రాకృతజనంబులకుఁ గాని మీ వంటివారికిఁగాదు.

శ్రీ:—అంజనేయా! నీవుకూడ నానింది మానెత్తి నీ పడవేయుచున్న వాడవా?

(ద్వారపాలకుడు ప్రవేశించి) మహాప్రభూ! వసిష్ఠులవారు తమ సందర్శనార్థమై వచ్చినారు. ఏమిసెలవు?

శ్రీ:—ఇంతకన్నను గావలసినది యేమున్నది? వెంటనే తోడ్కొని రమ్ము.

(పసిష్టుడు, చైనలు ప్రవేశింతురు. శ్రీరామచంద్రుడు పీఠవడిగ్గి) సూర్యవంశోద్భవుడును, శిష్యుడునగు రామభద్రుడు నమస్కరించుచున్నవాడు.

వ, పై:—సర్వాశ్రమాచారపరిరక్షణసామర్థ్యమిది.

హ:—రామభద్రుని సేవకుడు హనుమంతుడు నమస్కరించుచున్నాడు.

వ, పై:—పుత్రపౌత్రాభివృద్ధింస్తు.

హ:—(తనలో) మా హనుమయ్య యెంత యదృష్టవంతుడు; పెద్దయు, బెండ్లమురు లేకుండగనే బిడ్డలమీద బిడ్డలను బొందబోవుచున్నాడు. ఇందులకు సంతయమేల? బౌద్ధాదులమీద చిత్తహోవునా? (ప్రకాశముగా) కిష్కింధాపుర యువరాజు? ముడు నమస్కరించుచున్నాడు.

వ, పై:—(తేలిపాటజూచి యానీర్వదింతురు.)

శ్రీ:—అదిగో! యిందుడయచేయుడు. (అందఱుపవీప్సులగుదురు)

వ:—రామభద్రా! మనోవ్యాకులములేకుండ రాజ్యము బరిపాలించుచుంటివికదా? క్రొవ్తవంతలేమియు లేవుకదా?

శ్రీ:—మీ యాశీర్వాదబలమునలన భర్మానుష్ఠానపరుడై ప్రజలు సత్కుష్ట బొందునట్లు రాజ్యము చేయుచునే యుంటిని. జగదగురువులను మోరు మాయెడఁ బరిపూర్ణకటాక్షముగల్గియుండ బాలనయందుఁ గొఱతేమియుండును?

పై:—దేనా! సూర్యవంశము సాకేతపురసింహాసనమునందున్నంత కాలము మాబోటి నైదికులకుఁ గొడవలేమియుండవు. కాన్తి (అని యాగును)

అం:—(తనలో) యీ ముదుకంజేదియో స్వైలాటము, దెచ్చిపెట్టు
టకు యన్నించుచున్నాడు. కాంతముతో వినియెదను.

హ:—అవునుగారూ! మీరూ కొంతవేదధారకుండుడు. (రామునికి
గన్నన్నచేయుచు)

శ్రీ:—హనుమంతా! అంగదు డలసినయట్లున్నది. యువరాజును
విడిదలకు, గొంపోయి సత్కారములను గావింపుము.

హ:—అంగదా! మనము విడిదలకు బోదమురమ్ము. (ఇరువురును
బయలు చేరుదురు)

అం:—(తనలో) ప్రజ్ఞకులోపమా? నైదికమునందుగాక లౌకికము
నందుగూడ వసిష్ఠులనా రసాధారణులే, మేమేమియో వినిపోదు
మనిచెప్పి యిమిషచే మహ్మవలకంపించుచున్నాడు. అయినను
జిత్రము చూచితీరవలయును. (హనుమంతునికై తిరిగి) యాజ్ఞ
నేమా! యిది నీవు రామాయణము నిర్మించుటయందు బిడ్డ
శ్రమకు బ్రతిఫలము గాబోలు.

హ:—అంగదా! యికను నీకు జిన్నతనము వదలలేదుగా! ఆర్యు
లను దిరస్కరింపగూడదు.

అం:—గ్రావిడులను దిరస్కరింపవచ్చునా?

హ:—కొంతెచూటలను మాని యిటువినుము. మనము సామాన్య
సేవకులము, రాజులు రాచకార్యములను బహిరంగముగాజచ్చింప
నొల్లరు.

అం:—అవును మనము సామాన్యసేవకులమే. అదు ముఖ్యముగా
నీవు క్షింధాపురము వదిలినప్పటినుండి సామాన్యసేవకుడవే

యైతివి. లేకున్న నిక్కడికేలవచ్చెదవు? దీనికేమిగాని ముక్కు
మూసికొని తపముఁజేసికొను నాభావనితో రాజకార్యములేముం
డునా యని వెటగుపడి యిట్లంటిని. ఇందుఁ దిరస్కరణ మేము
న్నది? అయినను మనము సామాన్యసేవకులముగదా, మనకేల
పోదము రమ్మ. (నిష్క్రమింతురు.)

చై:- (జనాంతికముగా నసిద్ధునితో) యీ నూతనజాడ్యము కిష్కింధా
పుర యువరాజునకుఁగూడ సోకినట్లున్నది.

వ:-అనుమానముపడియే నేను వానిని నావలకంపు నుపాయముఁజేసి
తిని. (శ్రీరామునితో) రామభద్రా! కర్తవ్యాంశమునకువత్తము.

శ్రీ:-చిత్తము. గురువుగారి వాక్యములు వినుటకు సిద్ధముగనే యుం
టిను. సెలవిండు.

వ:-ఇప్పుడు క్రొత్తక్రొత్తగాఁ బ్రజలయందు రగులుచున్న కలవర
పాటు నెఱింగితివా?

చై:-ప్రజలయందుఁగాదు, ద్విజేతరులయందు.

వ:-ద్విజేతరులయందేమి? వారిని సదమదించుటకు ద్విజులయందు
మాత్రము లేదా?

శ్రీ:-మేనుంతగా నెఱుంగమే. దేవా! యదియేదియో సెలవిండు.
(అంగదుఁడు గాంధర్వవిద్యచేఁబ్రవేశించి యదృశ్యుడై యొక
మూలడాగి (శ్రీరామ వసిష్ఠుల సంభాషణము వినుచుండును.)

వ:-శ్రీరామచంద్రా! రాజనైయుండియు, వేగులనారిమూలము
రాష్ట్రసహస్యములఁ దలిసికొనుచుండుటలేదా? ఎంతమాట?

అం:- (తనలో) శ్రీరామచంద్రుఁడు నాఁడు చాకలివాని యింకిం...

తెలిసికొనుటచేగల్గిన యగచాట్ల కుందుచే మరల నట్టిపనికి బానుకొనఁడనినాతలంపు.

శ్రీ:-దేశికేంద్రా! యకస్మాత్తుగా సంభవించిన భార్యవియోగ దుఃఖముచే మతిచెడి రాజకార్యములయందు బ్రమత్తుడనై యున్నాడను.

వ:-సూర్యవంశమునందుద్భవించిన నీవలన నెట్టిమాటలు వింటి. నీవు భీరోదాత్తుడవు; ఇట్లు కుండఁదగునా? యిట్లాడఁదగునా? ఎన్ని సంతటములుసంభవించినను రాజధర్మమును నెఱవేర్చుటవిధికాదా? శ్రీ:-సూర్యవంశపు పరువుమర్యాదలను నిల్పుటకే యీ యగచాట్లను దైర్యముతో ననుభవించుచుంటిమి.

వ:-నీవీశ్వరాంశసంభూతుడవు, కానఁ బ్రాకృతజనంబులట్ల మాటాడఁజనదు. ఈ విషయమున వాల్మీకమహాముని యభిప్రాయమును వినియుండలేదా? ఈశ్వరావతారమని చెప్పుచున్నాడు.

అం:-(తనలో) ఇటు వాల్మీకరామాయణమునువిన్నాడు; అటుహనుద్రామాయణమును విన్నాడు. కాని శ్రీరామచంద్రుడు తానింకను మనుష్యమాత్రుడో, యీశ్వరుడో నిశ్చయించుకొననట్లున్నది. ఒకవేళ రెండుచుగాక త్రిశంకుతాతగారి స్వర్గవాసియేమో?

శ్రీ:-దేవా! తుదియింపుడు. మనుష్యరూపముతోనున్న మేము మనుష్యులట్ల చరియింపవలదా?

వ:-శ్రీరామచంద్రా! నీవు సూర్యభాముడవగుటంజేసి రాజధర్మమును విధ్యుక్తముగా నెఱవేర్పవలసియున్నది.

చె. (వనలో) ఇహోవిముగదొగు కేరిదాగా ముగుదోకినట్లుగా ని

వానిమొగముజూచినప్పుడే నాకనుమానము గల్గినది.

అం:—(తనలో) తాతగాహా! నాకు మంచిబిరుదే యిచ్చితిరి. అదిదే
నిజము కావలయు.

శ్రీ:—చిత్తము! మీమాజ్ఞాబద్ధులము.

వ:—అటులయినచో రామభద్రా! యిటువినము, నీవు రాష్ట్రసమా
చారములెఱుంగకుండినను, మేముమాత్రమెఱుంగకుండజాలము.
సాకేతపుర రాజ్యశ్రేయస్కాములమయిన మేము దానిపట్లబ్రాణ
ములయిన విడుతుము. నేడయోధ్యాపట్టణమంతయు గుసగుసల
తోడను జిటచిటలతోడను నిగడియున్నది.

అం:—(తనలో) ఏమిచెప్పుమా! వసిష్ఠతాతగారి యవ్యాజివరోప
కారశీలత వెల్లివిరియుచున్నది.

శ్రీ:—కారణమేమి?

వ:—కారణమా! ఎన్నడయిన వినియుంటినా శంబుకునిపేరు?

శ్రీ:—మాకర్ణతాడితమైనట్లు కన్నట్టదు.

వ:—నేటిదయక మేమును వినియుండలేదు.

వై:—అట్టియల్పుడే యీగుసగుసలకన్నిటికిని మూలకారణము.

వ:—ఇతడెనాద్యుడు, అనగా ద్విజేతరుడు, అనగా ద్రావిడుడు,
అనగా మనస్మృతులు పేర్కొన్న శూద్రుడు.

వై:—(తనతోషమునుబట్టిజూక తనలో) ఆహా! పూర్వసముష్టిత
మైన విద్యనంతయు నుపయోగపఱచుచున్నవారు వసిష్ఠులవారు.
సమయమునకక్కఱకురానిచదువు చదువా?

అం:—(తనలో) వసిష్ఠులవారందఱిని గలగూర్గగనఁజేసెను.

శ్రీ:—అయిన నేమి ? .

వ:—ఏమియులేదు, శాంతముతోవినుము, త్రికాలజ్ఞులును, లోకా
తీతులును, బ్రహ్మచక్షువులునయిన తొల్లింటిముఖలెల్ల వీరికి జప
తపంబులు నిషేధించిరి.

శ్రీ:—జపతపంబులనఁగా భగవద్ధ్యానమేకదా ?

వ:—అగును. భగవద్ధ్యానమే వీరికినిషేధించి యార్చులగు ద్విజులకు
నేవఁజేయ శాసించిరి.

శ్రీ:—ఋషులు మేలుకార్యమునేచేసిరి.

వ:—ఇంతియకాదు, స్మృత్యనుసారముగా వర్ణాశ్రమాచారములను
నిల్పి కాపాడుభారము తీత్రియులందుంపఁబడినది. సూర్యవంశ్యు
లగు తీత్రియులెల్లరు ఋషులయాదేశమును గ్రహించి పాటించి
నేటిదనుక రాజ్యపరిపాలనంబుఁగావించిరి.

శ్రీ:—నేటిదనుకయనుచుంటిరి, మేమును మాపూర్వులు పోయిన
పుంతనే పోవబద్ధకంకణులము.

వ:—అట్లయిన వినుము, నేఁడీశంబుకుఁడు సాకేతపురమున కతిసా
మీప్యమున నొకయాశ్రమము నిర్మించికొని, ద్విజేతరులనుండి
శిష్యులనుగ్రహించి స్మృతులను ధిఃకరించి వారికిఁ దత్తోపదేశ
ముఁగావించుచున్నాఁడు. అంతటితోవిరమింపక, పట్టణములకును
బక్కణాసీమలకును ఛాత్రులనంపి యార్చులతో సమానస్వత్వము
కలదని హుద్రులకు బోధింపించుచున్నాఁడు.

శ్రీ:—మాప్రజలకెల్లరకు సమానములగు హక్కులుండుటచితమే
కదా

వ:—ఉచితమేను, వినుము, గురువులందఱును

శ్రీ:—చిత్తము.

వ:—అందుచే నీపట్టణంబున, నీసాకేతంబున గర్వగ్రస్తులై భూద్రులు బ్రాహ్మణులను దిరస్కరించుటయేకాక వేదాధ్యయనంబునకు గూడఁ గడంగుచున్నారు.

శ్రీ:—ఇప్పుడు మాకేమియాదేశము?

వ:—ఈదేశమునీదికాదా?

శ్రీ:—మూదియే.

వ:—అటులయిన వర్ణాశ్రమాచారములను నిల్పినొల్లవా?

శ్రీ:—నిల్పబద్ధకలకణులము, గాని మమ్మేమిచేయమందురు?

వ:—నీరాజ్యమునకు రానున్న యీ ప్రమాదమును, నీముప్పుచు వైశ్యతొలగింపవా?

శ్రీ:—దానికి సందియమేల? నేఁడేవర్ణాశ్రమాచారముల ధిక్కరించి విచ్చలవిడి వర్తించువారల నిష్ఠురదండనసాలుచేసెదనని శాసనమును బ్రచురించెదము.

వ:—ఇట్టిశాసనమువలన నుపయోగములేదు. ఇది తాత్కాలికోపశమనముగల్గఁజేసినఁ గల్గఁజేయుచు. కాని శాశ్వతముగా నీయుద్ధవమును దక్షింపఁజాలదు. ద్రావిడులందుద్భవించిన యీహంసవేషమును మీశాసనమప్పటికి నణచిపెట్టినను, లోన గుమిలిగిమిలియెన్నటికయిన బయల్పడకమానదు. ముందు మేల్కొనుట మేలు. ఒకరినిర్వురంబట్టి శిక్షించిన నుపశమిల్లునని తోచును.

శ్రీ:—ఎవ్వరికి నేశిక్షవిధించమందురు?

వ:—ఎవ్వరిని శిక్షించిన నేమిలాభమున్నది? సామాన్యదండనమువలన మాత్రమేమియుపయోగమున్నది? ఈమతదోహులగురువగు

బట్టియే మరిణదండన విధించవలయును. ఇయ్యది కఠినశత్రుయని తలంపరాదు. ఇరుపక్షములవారి మేలుకొఱకే. అవయవముల యందొక్కటి ముష్టముయినదానిని సంజించినై చుట నైదునకు విధి. ఇందువేటొందుట అవులేదు.

శ్రీ:- (నివ్వెరగండి, కోంచెమునిచొరించి) మోకమాటలు చెప్పరుదగదు మేముచినరుదగదు. వేయేల? వినబాలము. ముస్సశత్రుణంబున నా తీతేతిన యిహాస్తము నిరపరాధునిఁ ద్రుంపబాలదు.

వ:- నిరపరాధుడరుచున్నాడవు. స్మృతి ధిక్కారముఁజేసి మతద్రోహముఁగావించిన నీచుఁడెట్టిదండనకయిన నర్హుఁడే.

(హనుమతుడు ప్రవేశించి యదృశ్యుడై యంగదుఁడుకూచుచున్న స్థలమునకుఁ గూరుచుండబోవును.)

అ:- (తొలగి తనలో) పాపము మాహనుమన్నకుఁ గడులుకనబడుట లేదు. ఇది బ్రాహ్మణధర్మకిఁ బ్రతిఫలముగాఁబోలును.

శ్రీ:- అటులయినచో మేము శంకుకుని సన్నిధానమునకరిగి యాతఁ డొసర్చుచున్నది మతద్రోహమని నచ్చఁజెప్పి మంచిమార్గమునఁ బెట్టెదము.

వ:- మేమిదివటకే యతనితోముచ్చటించియుంటిమి. అతఁడు మా మాటలను బెడచెవులనుజెల్లుటయేకాక యనార్యులకుఁగూడ మతమునందు సమానమగు స్వత్వమున్నదని తర్కించి, ప్రాణము నయిన పిడుదురుగాని యంతరాత్మకువ్యతిరేకముగా నారబ్ధకార్యములను వినశింపనని మొండిపట్టువట్టి ఖండితముగాఁజెప్పినాడు. అందుచేతనే మీసన్నిధానమునకువచ్చితిమి.

శ్రీ:- ధర్మసూక్ష్మములు సూభోంట్లకు దురనగాహము. అయినను

నిగతేకుమున్న నొక్కలు కూడ బ్రహ్మత్వముగఁ జేయించినట్లు వీన్నా
రిము. శంకునుని చాక్కలులయందు మతద్రోహబుద్ధి యున్నట్లు
కన్పట్టదు.

న:-రామచంద్రా! హరిబంధుమన్నాడవు. నీవుచెప్పినవి కృతయుగ
మునాటికథలు.

శ్రీ:-జిహ్వా! ముగ్ధులముచే న్యత్వము కూడ మాటనా?

వ:-దానికికను సంయమేల?

శ్రీ:-అట్లయిన నీవిషయమున ద్వినిచారిణము జేయవలయును.
అనాలోచితముగా గార్యమును జేయజాలము. తమింపుడు

హ:-(తనలో) శ్రీరామభద్రుడు సత్యమునేవలకుచున్నాడు.

శ్రీ:-(అలకించి) ఎక్కడనుండియో రోదనధావనములు వినవచ్చు

హ్వ:-హ:-(ప్రవేశించి) బ్రహ్మణుడొక్కడొక్కడ క్రందనముజేయుచు
మొగసాలకడ నిలువంబడియున్నాడు. ఏమిసెలవు?

శ్రీ:-కెంటనే లోనికిగొనిరమ్ము.

హ్వ:-చిత్తిము (నిష్క్రమించును) (బ్రహ్మణుడొక్కడొక్కడ బాల
శవంబుతో బ్రవేశించి యాత్రముతో రామునుద్దేశించి)

బ్ర:-చం॥ ఇనకులనన్యడొకఁఁడునఁ జేంద్రునిదొట్టియునేటిదాశనుకొ
జనకులుగల్గ బుత్రకులు • సచ్చటగానము నీతలాటమం
దున ఘటిముల్లెగారణము • తోచదు శూద్రుడెవండొ

యెచ్చటో

తనమత ధర్మములో విడిచి • తిప్పుపథంబునఁ బోవఁబోలేడికొ
డి॥ ఓరఘరామ!కట్టెదుట • నున్నది బాలశవంబుఁ జూడు మీ
పాటులఁబ్రోవలేని నర • పాలకు లేటికి? మీడుపూర్వులె

స్వార్థము విప్రభక్తి పరి • వర్జితమై ననుమగారు గావునకా

బాటుని బిడ్డకిచ్చెదవో! ప్రాణము! శాపమునే గ్రహింతువో!
అం:- (తనలో) ఏమీ బెవరింపు; తన బిడ్డను బ్రదికించుకొనలేని
యీపాటుడు శాపము నిచ్చునట, ఏమనియో!

వ:- అకాల బాలమరణదండవ్యామానుడవైన యోయదృష్టశీలుడూ
చక్రవర్తిని దూలనాడకుము.

బ్రా:- వసిష్ఠలవారా! దుఃఖమున మునింగిన నేను విమ్ముజూడఁ
జాలక యపచారమును జేసితిని. ననుస్కారము. శాస్త్రనిహిత
ముగా రాజ్యమేలజాలని చక్రవర్తిని దూలనాడకేమి చేయఁ
గలుగుదు?

శ్రీ:- ఓభూదేవా! బ్రాహ్మణ ధర్మముగాని యాకోపమేలపూనెదవు?
వాటిల్లిన యాపత్తు నవిస్తరముగాఁ దెల్పిన ననితీర్చ కీర్తిరాముడు
సంసిద్ధముగానున్నాడు.

బ్రా:- ఇతడు నాబిడ్డడు లేకలేక కన్నసంతానము. నేడకస్మాన్ముగా
మరణించెను. కారణము మీరే యరయుడు.

అం:- (స్మృతి నభినయించి యక్కజపాటుతో) బేరా! యారా!
యేమి యాకుట్ర! ఏమి యీతంత్రము! ఏమి యీధదృశకాశ
లము! ఇప్పుడంతయు నర్థమయినది; వసిష్ఠలవారెంత తంత్ర
జ్ఞులు మొన్నసాయంకాలము, వసిష్ఠులవారశ్వనీ దేవతలతో
గుసగుసలు వోపుటకు, గారణమిదియూ! భూదేవులకాశదేవు
లొక్కఁడు. ఇక శంబుకన్నకిఁ బ్రాణములు దక్కుటెట్లు? అశ్వనీ
దేవతల సాహాయ్యమున నీకుష్టువానిని మూర్ఛపోఁగొట్టి శంబుకన్న

మానుషేణు తాతగాని నిశ్చయించుచున్న యెడల నేదియో
విలుగుచున్నట్లు దాని జేయకుండునా! కట్టా యిప్పుడు నేనేమి
చేయగలను. ఎంతమోసము జరిగినను తీరానుచుండుదేమి
చెప్పినో వినియెగ.

శ్రీ:-మహాత్మా! యిట్టి బాలాచిన్తము చేసి పలన గల్గునో నెలవిందు

వ:-(దీప్తిముగా విచారించి)

శ్రీ! యస్య రాష్ట్రే నృపాలస్య! తురీయశ్చ తపోధనః

తత్ర తథ్యవః భవత్యేవ! విప్రబాలస్య మారణమ్!

శ్రీరానుచంద్రా! యింకను సంశయమేల? ఏరాజు రాష్ట్రము
నందు కూడ్రుడు తపస్సుజేయించున్నాడో యచ్చటనే యకాల
ముగా విప్రబాలురకు మరణము సంభవించి తీరునని స్మృతి
వాక్యము చెప్పుచున్నది. ఇంతకన్నను మనకేమి భార్యము
గావలయును?

హ:-(విచయముతో) దేవా! నీ వాక్యములు మాకుఁ బరమప్రవ
ణములు. సం దేహింపవలసిన యగత్యములేదు కాని యె
సలగతిని జెలియఁగోరుచున్నాడను.

అం:-(తనలో) కట్టకడకు మాహనుమయ్యకుఁగూడ నేదియో
యము పొడకట్టినది. తలముగాఁ నలుచుగాఁ బ్రాణరక్షణ
గొఱ్ఱెయ్యినను వెనుదిగి పొడుచునన్న సామెత యబద్ధముగ

హ:-(కోపముతో) అంజనేయా! విసిమలవారెల? నేనేనమాధా
జెప్పెదను. ఆసందియమేదియో తెల్పుము.

హ:-ఎవరయిననాకేమి స్వామీ, “అవస్థమనుభోక్తవ్యమ్ కృతమ్
కర్మశుభ శుభమ్” అను వాక్యములచొప్పున శూద్రుడెవడేని

యాత్మ కులధర్మముల విసర్జించి, ద్విజహితములగు కర్మముల నాచరించినయెడలఁ దచ్చాద్రుడు పాపాగ్నిదగ్ధుడుకావఁ యును గాని ద్విజశిశువున రణించుటెట్లు తటస్థించును? ఇటులయినచో ద్విజేతరులు తపఁబుఁజేసినయెడల ద్విజులు నానమాత్రాపకేషు లగుదురా? అధర్మమాచరించుచున్న పశ్యతోహరుని మహాపాప ముచే నెచ్చటనోయున్న పరులు సశింతురా? పాతకులను దమ పాపములు బాధింపవా? అజ్ఞుడైన నాకేమియుఁదోచుటలేదు.

అం:- (తనలో) మాహనుమన్న యెంతవాఁడైనాడు? వేదాంతము తెలిగించుచున్నవాడు. దొంగకు నీతులా?

ప్ర:- అంజనేయా! శ్రమపడి ప్రశ్ననడిగితివి కాని నీకు శాస్త్రచర్చ చేయునధికారము లేదెఱుంగుదువా? మాబొంట్లు ధర్మ సూక్ష్మ ములను నీకు జెప్పనుదగదు, నీవు విననుదగదు.

అం:- (తనలో) మాహనుమయ్య తలతిక్కవదలినట్లున్నది.

హ:- అయ్యా! మాకెందులకు జెప్పఁగూడదో యిప్పుడు తెలిసినది.

హ:- (రామునుద్దేశించి) వింటివా రాఘనరామచంద్రా యాశ్రమసాం కర్యంబునఁ గల్గు దుర్నయములు? మనము విన్నదానికిని నేడు కన్నదానికిని సరిపోయినది. ఇది తప్పక శంకుని తపశ్చరణ ఫలితముగా నోవు. నిర్నిమిత్తంబుగ నిట్టివి గలుగవు.

అం:- (తనలో) ఇంక నేనిచ్చట నిలువజాలను. మానవుఁ డెట్టికార్య ములను జేయఁగలఁడో నేఁడు తెలిసినది. (నిష్క్రమించును.)

శ్రీ:- మునీంద్రా! నామన బింకను సంతృప్తిపడకున్నది. నిర్జనమైన యరణ్యసీమ తపఁబు జేసికొనుచున్న శంకునకును నీబాలమర

ణంబునకును గార్యకారణ బౌంధవ్యంబు గుర్తింపజాలకున్నాడ.

వ:-నునమిప్పుడు సేయుచున్న కర్మమునకు నుత్తర జన్మమునకును సంబంధబౌంధవ్యములెట్లు చెప్పెదవు? కొన్ని యెడల గార్యకారణ సంబంధమూహింపఁదగినది. అదియుంగాక వంశగురువునకు నేను చెప్పుచున్నాడను. ఋషిప్రోక్షములగు శాస్త్రములను జూపించుచున్నాడను. ఇంకను సంశయమే? నాడపర బ్రహ్మయగు విశ్వమిత్ర వాక్యములయందు విశ్వాసముంచి తాటకిని వధింపలేదా?

వ:-(తనలో) క్రమక్రమముగా నెత్తిపోడుపులోనికి దిగుచున్నదే తాతగారిపని.

శ్రీ:-స్వామీ! యదినరహంత.

వ:-(అత్రముతో) ఇతఁడు బ్రాహ్మణహంత. స్మృతి ధిక్కారముచేత బ్రాహ్మణవధజేసినాడు. ఎవ్వరెక్కుడు పాపకర్ములొయోజించుకొనుము.

శ్రీ:-ఇది నిజమయినచో వెనుదీయను.

వ:-నిజము కాకేమి? లెమ్ముకీర్తికాముడవుకమ్ము.

వ:-(తనలో) నిరపరాధునిజంపి శ్రీరామచంద్రుడు యశస్వికావలసి వచ్చెచుగా.

శ్రీ:-మీవాక్యముల బ్రతిఘటింపజాలను. మీయాజ్ఞను నెఱవేర్చెద.

వ:-(తనలో) తఱచిట్టికార్యములు నానెట్టి నే పడుచుండును. శ్రీరామచంద్రుడు నన్నీపనికి మాత్రము నియోగింపకుండును.

వ:-సూర్యసంశజాలెన్నఁడు గురుతిసస్కారముజేసి యెఱుంగరు. నీవా
చంద్రబార్గము రాజ్యమేలుదువుగాక.

చై:-జయతు, జయతు.

శ్రీ:-శంబుకుని మాసన్నిధానమునకు రఘ్నిచి కొన్ని ప్రశ్నములడిగి
మఱి మీయాజ్ఞనెఱవేర్చెదము.

వ:-నీయిష్టము వచ్చినట్లొచరింపుము. ఒక్కసంగతిఁ జెప్ప మఱచితి.
శంబుకుని వధతో నీబ్రాహ్మణ బాలశవంబు పునర్జీవితము
కాఁగలదు.

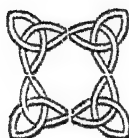
శ్రీ:-దీనిసత్యాసత్యములు పరీక్షింపఁగలము.

భవ.చై:-ఇకమాకు సెలవిప్పింపుము.

శ్రీ:-చిత్తము.

(నిష్క్రమణము.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

శంబుకవధ

(ఉత్తరరామచరిత్ర)

తృతీయః శంకము.

—:—

చిదానందాశ్రమము

(అంగదుడు, శంబుకుడు ప్రవేశింతురు)

శం:—యవరాజా! సివువెట్టిబాగులవాడవునుమా! శ్రీరామచంద్రుడు నన్నుజుపుననిచూసీదుఃఖము? నామరణమువలన నార్యులకుగలుగు లాభముకన్న ననార్యులకుగలుగు లాభము మెండుగనుండునని నీసెఱుంగవా?

అం:—మహాత్మా! యిదియెట్లు?

శం:—నామరణము ద్రాక్షదనంఘమునందు నూతనజీవముకల్పింపదని యీ సీనమ్మకము? ఆత్మాభిమానముగల ప్రతిజాతికిని గూరదండనము స్వాతంత్ర్య రక్షణశక్తినిబుట్టించును.

అం:—ఇది యాత్మాభిమానముగల జాతిలక్షణమని మీరు సెలవిచ్చితిరి. ఇది యనార్యులమయిన మనకు నన్వయించునామని యురియాడుచుంటిని.

శం:—అసంగం ద్రావిడులకు నభిమానములేదనియూ నీయూహము. తొల్లింటి మనపూర్వులచరిత్రముజదిసిచూచుము. ఆర్యులకు ననార్యులకుఁ బ్రవర్తించిన భయానకరణముల నడక మణికాలము నీమనోనేత్రమును బ్రసరింపజేయుము. ఈయుద్ధములన్నియు నేటికి సంభవించినవనుకొంటివి? మూలకారణమును దెూడింపుము. నీసంశయములు పటాపంచలగును.

అం:—ఆర్యులకు ననార్యులకు జరిగినవి యుద్ధములని తలపోయెను. దేహద్వైతముకలిగి విదేశములనుండి తండ్రిపతండ్లములుగ మన దేశమున బడి దేశమును గొల్లగొట్టుచు మనపూర్వులవెన్నాడు నప్పుడు యుద్ధములెల్లు పోసంగును? ప్రత్యేకించి నప్పుడుకదా నమరము. యుద్ధములేకుండగనే చేస్తే సంతవజకు నార్యులనార్యుల నులిమివేసిరని నాయాశయము.

శం:—కుమారా! యంగదా! మనపూర్వులు భరువులనియూ నీయూహయము. ఎంతవెజ్జుపడితివి? ఆర్యులతో పోరాడవలసిందే, కదాకచింబెనగి, బాహుబాహువౌషధి తుముల నమరంబుజేసిన వారలు మనపూర్వులు. నీవన్నట్టులార్యులు శీతలదేశములనుండి వచ్చుటచే మిగుల శరీరసత్వముకలదారగుటచేతను, రణభర్మముల బాల్చిపకుండుటచేతను దుట్టతుదకు విజయముఁగాంచిరి. అనంతరము నీవనినది జరిగినది. ఎక్కడికోపోవుటే! రాక్షసుడు బలపరాక్రమసంపన్నుడా? లేకరజ్జులాడా? మీసాహాయ్యము లేకున్న రాముడేమయిన జేమిశక్తిమంతుడగునా? మీతో డ్పాటు చూటచుటుంచుము జాతిద్రోహియు, గులద్రోహియు, ఎంత ద్రోహియు, భాత్యద్రోహియునగు, ఁభీషణుడు రాజ్యకాంక్షచే నింటిగుట్టుతెలుపకున్న రాముడు వ్యవ్రథుత్తుడగువాడా లేదా

అం:—దేవా! యిదనత్యక్తుకాని రావణునిమాటలు అలపెట్టకుండు.
మీవంటివాడు తలపెట్టదగిననామముకాదు. అతడు నీచుడు,
పరభాష్యాపహం.

శం:—కుమారా! నిజమేయనుకొనుము, అతడు నీచుడు; ఆనీచుని
యందు నొకకుంగుణమున్నది కనిపెట్టగల్గితివా?

అం:—దేవా! వానింబూన్పిననగింపకుండు క్రోధమురగులకుండ వా
నింబూన్పి విచారము.

శం:—ఇదిగో! యాయొకమూట నేర్చుము. తొందరపడి వివరమును
బాధచేసికొనకుము. దానలాభముగల్గఁబోను.

అం:—అటులయినచో సెలవిండు, వినియెదను. ఆనుగుణమేది?

శం:—రావణుడు సీతామహాదేవిని బొంగిలికొనిపోయినాడనియే
కదా! అతడు నీచుడొటివి.

అం:—అగును, అందుచేతనే.

శం:—కొనిపోయి యేదిచేసినాడు?

అం:—అహహ! వత్స! తను బెట్టరానిబొములుపెట్టినాడు.

శం:—బొములుపెట్టినాడుగాని యామహావత్సవ్రత పాత్రివ్రత్యమునకు
అనుగుణించినా?

అం:—అది వానినుగుణముకాదు. దానికేగారణమాజనని సౌశీల్యము
నాశ్చర్యబలమును. సాధ్యమైనచో నానిడుడు చేయరానిపాపకార్య
మొకటియగుదానా?

శం:—విక్రాలకక్షేత్ర యపకారముదలంచుకొన్నచో దిక్కుమాలిన
యబల యేదిచేయగలదు? యోధులము, ఇదివానినుగుణమో
దుష్టణమో?

అం:-దీనికి నేనేమియ్యఁ జెప్పజాలనుగాని, పరిశ్రీని దొంగిలికొని
పోవుట పాపకార్యముకాదా? అనంతరమెంతనీతితో వర్తించిన
నేమి? దుష్పథముకాకుండునా?

శం:-దీనికిగల కారణములనుగూడ నాశించిచి యనబసీకుఁదోచిన
తీర్పుఁజెప్పమా. రామఁడు నిష్కారణముగా ననార్యులనందఱిని
దెగటార్చుటకు ఋషులతో బంతముపల్కెను. ఇదిన్యాయమో!

అం:-నిష్కారణమేమి మహాత్మా? ఆఋషులకు నీద్రోహం తెన్నెన్ని
యో యపచారములుచేసి యాపదలుగల్గఁజేసెను.

శం:-వీరుచేసినయవి నీతికార్యములుదలపెట్టవా? వీరినిజముగ బ్రహ్మ
జ్ఞానువులనియా నీయభిప్రాయము?

అం:-అగును బ్రహ్మజ్ఞానులనియే నాయభిప్రాయము.

శం:-నాయనా! వినుము. నీయభిప్రాయము సరియైనదికాదు. ఆర్య
చక్రవర్తులచే ననార్యరాజులగుట్టుమట్టు కనుఁగొనుటకు దక్షిణా
పథంబునకు, బంపబడిన యోగివేషధారులయిన ఛన్దవిద్యాపా
రంగతులు. తమనీద కార్యములకు మఱియును శుష్పథముగాఁజేసి
కొనిన మృషానందములు. వీరు దక్షిణాపథమున నచ్చటచ్చట
బల్లెలుగట్టికొని శిష్యపరంపరములమున నారాసంగ్రహణముఁ
జేయుచారులు. వింధ్యోత్తరభూములనుండి వెడలఁదఱిసి, దక్షి
ణాపథమునగీచునును కాటడవులలో, పెట్టగుట్టల, బుట్టలంబట్టిం
చియు నచ్చటనైన నిలువనీడలేకుండఁ జేయుటకేర్పడిన కొఱ
ముల్లు. ఇంద్రాని నశ్యమని వీరిపూర్వచరిత్రంబుయందుఁ జెక్కు
చొల్లఁ దార్కాణముఁ బాపనగును. నీవికంఠయు మూఁకందము
బాధివై పశ్యమా. సామ్రాజ్యము లుదగ్ధపటలమఁజేసి మానవుని

సామాన్యస్వత్వమైన స్వాతంత్ర్యమనకుఁ బ్రతిబంధకముఁ గల్పింప నొడిగట్టుకొన్నవారిని దమ దేశము నుండి వెడఁ నడచుటకయి య త్నించుట పాపమో, దోషమో, రాజనీతిఁగూఁడో యోజిం పుము. (అంగదుఁడు దిగ్భాంతితో వినుచుండును, శబ్దముఁడా వేశము తో సంఘదసిమోమునందుఁ జూడ్కినిల్పి) మీతండ్రి ఋషులకుఁగాని, సాధువులకుఁగాని యేమిద్రోహము, ఏమియప కారముఁజేసినాఁడని రాముఁడు పొదమాటునడాగి. ప్రాణముఁ దీసెను? (అంగదుఁడు నిరతాహముతో నూరకుండును) పల్క వేమియంగదా?

అం:- (మెల్లగా) ఆడినబాస నెఱవేర్చుకొనుటకు.

శం:- (ఉద్వేగముతో) అంగనా! స్ఫుటముగఁ బల్కవేమి? ఆడిన బాస నెఱవేర్చుకొనుటకా? అంతనీతిశాలియా? రావణుడులత్స ణుని నుహశక్తితో మూర్ఖులనునిజేసినప్పుడు రాముఁడు మీ ముందట మీశివతండ్రితోడను, విభీషణునితోడను బెప్పిననా క్యములేవి? ఆడినబాస నెఱవేర్చుననియా? అసమర్థుడబ్రతిన నెఱ వేర్చలేననియా? చెప్పవేమి? జ్ఞాపకములేదా? * (అంగదుఁడు నిరుత్తరుడైయుండును, శబ్దముఁడు నమ ద్వేగమువలన జనించిన కంపితస్వరముతో, జాఱుకుచూపులంజూచుచు) కుమారా! ఇది యిటులుంచుము, పరోపకారార్థము బ్రతినపట్టుటమేలుగాని యా త్మభాగమునకై ప్రతినపట్టినని నీచకార్యమునకు నొడిగట్టుట ధర్మమా? ప్రతిష్ఠాపూర్వకములయిన నీచకార్యములన్నియు,

* భానుజసేనగొంతుఁ గిష్కింధకునేగు నాపలుకునెల్లము నిపునబోవిధింజా!

నిర్దోషములును, నిష్కలంకములును నిర్మలినములును నగునా?

అం:—దేవా! నేను గర్భవ్యతామూఢుడనైతి, మగ్ధుడనైతి, మీ
వాక్యముల బూర్వకము నేయజాలను, జేయనొల్లను. (పకం
శిత స్వరముతో) నాఁడా రాయబారిగా లంకాకట్టణము బ్రవేశించి
యూస్తన్నమతో నిండుకొలుస్తయన్న రావణునితేజ ఓషములు
నాకన్నుల మిఱుమిట్లగొలుప నానభాగమున నజజాము
నిస్సృహుడనై నిలువఁబడితిని. తుట్టతుదకు నడచుచున్నది ధర్మ
మార్గమనిచెప్పి నిందావాక్యములాడితిని. మాహనువన్నమాత్ర
మో రావణుడు మూఁడులోకములను బరిపాలించుటకుఁగనినవాఁ
డని నాతోఁహస్యముగా నొకనాడుచెప్పెను.

శం:—కుమారా! యింకొకమాటవినము. రావణుడనీచుఁడే నీచ
తరుఁడే నీచతమఁడేకాని యట్లేనీచని సబంధము గాఁ జంపిన
యనంతరము శ్రీరామచంద్రునకు వాటిల్లినయాపత్తేమి?

అం:—(ఁచారిచి) నేనెఱిగినంతవట్ట నకు నాపత్తేమియులేదు.

శం:—లేదా? అటులయినచో రామలింగేశ్వరిస్వామిప్రతిష్ఠకుఁ గార
ణమేమి?

అం:—జ్ఞాపకమునకువచ్చినది. రావణవధచే శ్రీరామనకు బ్రహ్మహ
త్యహహపాతకము చుట్టకొన్నదియట.

శం:—(ఎక్కసక్కెమునుదెల్పు చిఱుకగవుతో) నీచునిజంఘటచే
బ్రహ్మహత్య యెట్లు సంభవించును? బ్రహ్మజ్ఞునియైనప్పుడుకదా
తద్వధచే బ్రహ్మహత్య తటస్థించును. నీచకార్యములుచేయ వాఁడు
బ్రహ్మజ్ఞునియెట్లగును? నిచారింపుము.

అం:—స్వామీ! క్రమక్రమముగ సర్వమును నామనోనేత్రములకు
విశదపడుచున్నది.

శం:-అంగదా! యింతొక్కసంగతిఁ జెప్పఁబడితిని. వాల్మీకి మహాముని యసాధారణ శేముషీధురీణుడు. రావణుడు మహాపాతకి యని ఋజువుచేయుటకుఁగా రావణుడు సీతాదేవిని బలాత్కారముగా మానహనిఁ జేయఁమికినేదో యొకకాపము నాటంకముగాఁ గల్పించి లోకులను విభ్రమపాలుచేయఁగలఁడని నాకుఁదోచుచున్నది. అయినను మనము నిజమును గొఁది దినములలోనే జూడఁ గలుగుము.

అం:-(వినయముతో) దేవా! మీమనస్థైర్యమే నిశ్చిత్తాశ్రయమును నపాదించఁగలదు. ప్రాకృతజనంబులకు మీచరిత్రము దురవగాహము. ద్విజులు మిమ్ముఁ బాపండుఁడనియు, మతద్రోహియనియు దెగఁపదురు. ద్విజేతరులో విద్యాగంధము లేమిచే బ్రాహ్మణ ద్వేషియనియుఁ దన్ములమున రాజనండునకుఁ బాత్రుడనియు గొఱుగుదురు. కట్టకడకు మీరిగుఁజెగలకుఁ గాని నారగుటయే ఫలితము. మీమహత్వతత్త్వముఁ దెలిసికొనఁజాలక ద్విజేతరులు కృతఘ్నులగుటయే కాక కృతాపరాధులగుచున్నారు.

శం:-యువరాజా! తెవ్రలు గొట్టునకు మందురుచింపవనిచెప్పి స్వాదుపదార్థము నొసంగుట యుక్తమో! నేనెందులకుఁగాను పోరాడుచుంటిరో ద్విజేతరులు కొన్ని నాశ్లకయినఁ దెలిసికొనకపోదురా?

అం:-(పొరలి నచ్చుచున్న దుఃఖముతో) నిన్నకీ? గాను భద్రుని సభాముఖమున జరిగిన చర్చను బరిశీలించ నికల జరకాలమున మీసందర్శన భాగ్యము మాబోంట్లకు వొజకదని సంజేషఁ పొడముచున్నది. మీరీసాకేతము విడచి దక్షిణాపథమున

వచ్చి యహో చూసేవలనంగీకరించు చు నజ్ఞానాంధులఁ దరింపఁ జేయరాదా?

శం:- ఏమి నీ బేలతనము? దక్షిణాపథమునకు వచ్చుటకు నభ్యంతర మేమియు లేక పోవుటయే గాక నాకు సుగ్రీవసార్వభౌముని సందర్శన లాభము కూడఁగల్గును. అయినను నిజముగ శ్రీరామచంద్రుఁడు నాస్థానమునకుఁ బెగినయెడల దక్షిణాపథమునకుఁ దరలి నంతమాత్రమున నేను దప్పించుకొనఁగల్గుదునా? ఇది యెట్లయినను నేచిచ్చట నీయాశ్రమ స్వీకారముఁ గావించుట యాత్మ లాభమున కే యనుకొంటివా? అట్లుకాదు. నాయాకృత్యము వలన ద్రావిడబుందలు మేలుపొందవలయునని యభిలాషము, కాకున్నచో నేనేర్కమారణ్యమునందో నిష్కరతపోనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడనయి కైవల్యముఁ బొందఁజాలనా? మఱియు హిందూమతరక్షకుఁడను బిరుదంబుఁదాల్చిన శ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానమున నే యాస్వత్థము నిరూపించుకొనఁ జాలుటో లేక స్వత్థముతోపాటు ప్రాణమును గోల్పోవుటో తటస్థింపవలయును. రామరాజ్యములో మనము దొంగతనముగా భగవద్ధ్యానముఁ జేసికొనవలసియుండునో బాహుటముగా, బహిరంగముగాఁ జేసికొననవలయు మో స్థిరపఱచుకొనుటకే మేమీ సాకేతపురప్రాంతసీమలయందు మల్లాడుచున్నాము. రాజు బ్రాహ్మణవాక్యములఁ దిరస్కరించి మత రక్షణమేచేయునో, యాదరించి హితరక్షణమేచేయునో, చూడవలసియున్నది.

:- అనుంగము ప్రతిహతమగుఁగాక, జేవా! మీయాదర్శము సామాన్యులకు దుష్ట్యయము, మీభావము గభీరము, మీమానసము కారుణసాస్థులము. అఖిలవస్త్రవంతర్యామియగు నీశ్వరుఁడు

మిమ్ముఁ బాలించి మీయారబ్బ కార్యమును నెగ్గించుచుగాక,
నుగిడి కిష్కింధాపురమునకుఁ బోవుతలంపున శ్రీరామచంద్రుని
కడ సెలవంది కొన్నిసంగతులు మీకుఁజెప్పి పోవువాడనై
యిచ్చటకు వచ్చితిని.

శం:—కుమారా! చెప్పవైతివా సంగతులను, విన ముచ్చటపడు
చుంటిని.

అం:—నుహాత్మా! నోరాడకున్నయది. చెడుమాటలు చెప్పవలసిన
వాడనైతి.

శం:—ఏమినివెట్టి? తెగించినవానికి సముద్రము మోకాలిబుటికాదా?
ప్రాణమున కాళింపని నాకుఁ జెడుమాటయిడునా?

అం:—ఋషిచంద్రమా! వసిష్ఠులవారి కుట్రచే నోషధి నాహాయ్య
మున నొక బ్రాహ్మణ బాలుని విసాజ్ఞఁజేసి కొలువునకుఁగొప్పోయి
మీ నూత్రమవ్యత్యాసముచే గల్గిన ఫలమని క్రియచంద్రునకు
నచ్చఁజెప్పిరి. నచ్చఁజెప్పి మిమ్ము శివపాత్రుని జేయుటకుయత్నిం
చుచుండ నేనుజూడఁజాలక చూడకకుడెంచితిని.

శం:—(అలక్ష్మ్యభానమును సూచించు నగవుతో) టోటిలోఁదలఁ
దూపు రోకంటిపోటునకు వెఱవనగునా? ఈకావ్యవిధాన
మంతయు సూహింపసదికాదు. కానఁ బిరుతివియవలసినవనిలేదు.
పాపము! వసిష్ఠులవారికెట్టి యవస్థవచ్చినది?

అం:—దేవా! ప్రార్థింపుచున్నది. అపక్షయిక్తునా? (నమస్కరిం
చును.)

శం:—(లేవఁదీసి) కుమారా! కృతార్థుడవుకమ్ము, నుభయు
రమ్ము.

అం:- (కన్నుల నీరునించికొని డగ్గతికత్తో) ఎన్నటికో పునర్దర్శనము? సంయమిందా! యీశిష్యునిసేవ సంగీకరింపనిచ్చగలదేని గాంధారి మాంధారి ప్రొద్దువేళ గబురింపినను మీపదసన్నిధి వ్రాలును.

శం:- పరోపకారబుద్ధి మహనీయుల లక్షణముకదా! పునర్దర్శనమైనను గాకున్నను బరస్పరసంభాషణము మాత్రము మఱచి పోకుము.

అం:- దేవా! మీయాశీర్వాదమే నాకు చీవగట్ట పనివినియెదను.

శం:- (తటానము లేచి యంగదుని గొగలించుకొని గడ్గదస్వరముతో) కుమారా! పోయిరమ్ము, సుఖమునబోయి రమ్ము (అంగదుడు నిష్క్రమించుచును శంబుకుడు చింతామగ్నుడై కూరుచుండి శిష్యుడొక యుత్తరముతోఁ బ్రవేశించి) దేశికేంద్రా! యిదిగో! శ్రీరామచంద్రుడుమీకయియంపినయుత్తరము. (అందియిచ్చును) ఏమిసలవిత్తురో! వాకిట సేవకుడు వేచియున్నాడు.

శం:- (ఉత్తరమును దీసికొని విప్పచు) బ్రహ్మదాసా! మనమును కొన్నది యనుకొన్నట్లు జరుగుచున్నది. ఈయుత్తరమును నీవు చదువుము. వినియెదను. అక్షరములు బాగుగాఁగవ్వట్టుటలేదు. (ఉత్తరము శిష్యునకిచ్చును; శిష్యుడొంద పుచ్చుకొని చదువును.)

శ్రీరామకేతవ్ర సంతానసత్తత పట్టభద్రుండును, సూర్యవంశ సముద్భూతుండును, హిందూమత సంరక్షకుండును, వర్ణాశ్రమాచారపరిపాలన బద్ధకంఠుండునునగు దాశరథి శ్రీరామసార్వభౌముడు శంబుకునకుఁ దెలియఁజేయునది;

నీవు వైదికధర్మ విరుద్ధకర్మకుండవై, స్మృతి విహితమయిన ద్విజసేవద్యజించి, ద్విజ కర్మంబులనుష్ఠింపుచుండుటయే కాక

వేదాధ్యయన, అధ్యాపక ప్రముఖ భాష్యానానుక్లేయములకు స్వత్వమున్నదని శిష్యులంగూర్చి బోధింపుచు మితద్రోహము, గావింపుచున్నాడనని మాశ్రుతిపథమునబడినది. మేము ధర్మ మార్గానుచరులమగుటచే సభాముఖ బున స్వత్వమును హాశి పఱచుకొనుటకధికారిమిప్పించు చున్నాము. కాన అప్పు మూడు మూడుములకు నొడ్డలగము జరుగనైయున్నది. నేద వేదాంగ పాఠగతులను, సర్వశాస్త్రనిష్ఠాతులను రప్పించు చున్నాము, స్మృతివిహిత ధర్మతీస్కారులకు మరణదండన శాస్త్రచోదితమని తెలియజేయుచున్నాము. (శిష్యుడుగురువును దేక్షిపాఠ జూచుచుండును.)

శం:—కుమారా! నీయదేశ్యమేమి? ఈపండితపరిషత్తునకు శాస్త్ర చర్చకయి పోదుమా?

శి:—పోవుటయే యుచితమని తోచుచున్నది. రహస్యముగ మన మెన్నిబోధించిననేమి? ఎన్నటితఱున మనవాదము బహిరంగము కావలయు యున్నదికదా. కాన దరుణము వచ్చినప్పుడు మన మేమి వెరుకాడవలయును? ధర్మాధర్మ విచక్షణకర్తయగు శ్రీ రామప్రభుని మధ్యవర్తిగనుంచికొని యాద్యులతో ముఖముఖ శాస్త్రవాదమునల్పి, యెడిచిపుచ్చి, మనహక్కులను బలిమిమై గుంజుకొని నియంత్రెల్లుకొనుట యుచితమగుటయే కాక నాకు బాధననమృతము.

శం:—నాయనా! కార్యములు మాటబంతినుకరములు కావు. పుష్పపిష్ప తెరిచిచూడవలెనున్న మహానుభావుడెవ్వఁడో యెఱుంగుదువా? పసిగురుహముని. ఈవాక్యము తెప్పరిచని నీయాలోచనము?

శి:-శ్రీగానుచందుగ్రినినని, ఇందులకుఁబందియమేల ?

శం:-సీవుపొరపడితివి. కాను. ఇవి వసిష్ఠుని వాక్యములు. స్మృతి విహిత ధర్మతరస్కారులని యుత్తరమునందఁ జెప్పినట్లునఁబడినది. ఇంకఁదీనికి వాదమేమున్నది ? ప్రతిపక్ష విచిత్రగ్రంథములగుటచే స్మృతులు వినకాదరణీయములు గానను మనమొట్టి నెవరాలకిఁ జూరు ? వేదప్రతిస్థితుని చెప్పసాహసించెనేమో చూచితివా ? దీనికి సభామఖమునఁ బరిష్కారమేమున్నది ? ఒక్క టేగతి వారు వేద ప్రామాణ్యమునంగీకరింపరు మనము స్మృతి ప్రామాణ్యము నంగీకరింపము. మనవాదము సర్వాధికారికి ధర్మవిరుద్ధమగును. మనము శిక్షకుఁ బాత్రులనుగడుము. ఇంతియే జేపు జరుగ నున్నది. కానఁ బత్రమును, లేఖని గొనిరమ్ము. ప్రత్యుత్తర ముంపెదము.

(శిష్యుఁడు నిష్క్రమించి పత్రము లేఖనితోఁ బ్రవేశించును.)

స్థితిముగనుంటివా ? కేరుచెప్పు వాక్యములు వ్రాయుము.

(శ బుక్కని చెప్పుచుండగా శిష్యుఁడు వ్రాయును.)

మ॥ అతిలోభంబుచుబూని యాత్మహిత శార్వస్థాపనాచార్యులై
స్మృతి నిర్లాణవిదగ్ధులై తనరు నాఁ రిక్ సభ్యులంజేసి త
ద్ధిత పడుండవు ధర్మపీఠము నయం; , దేకురుచున్నంతమా
గతియేమానో యెఱుంగఁ జాలమొకొ యిం , కక రామ
చంద్రప్రభౌం

మ॥ నుననిర్లాణమునై వచించి ఋషులొమ్నాయంబులఁబిచ్చుటక
స్మృతులక జెప్పిగి యార్యసంఘ మొగి వఁదల్లింగమేమందుచే

జతురామ్నాయములందలంచుచుననుస్కారంబులంజేయుచుకొ
స్మృతిధిక్కారముఁజల్పఁబూనితిమిమాఁజేమాభిలాషఁబుచ్చేతి
ను॥ ప్రభుచూడాపణి మీదు చేనములనేఁ ప్రామాణ్యముం

గొన్నచో

సభకేతెంచెద మట్లుగా నీయెడ మీఁసాన్నిధ్యముంజేరి మీ
సభికుల్చేసెడి వాదనుల్ వినుటకుకొసామర్థ్యముకలదుమా
కభయంబిచ్చెడునారు గానఁబడకేన్ద్రాయంబుపోకుండగకొ

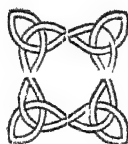
ఇయ్యది చాలు, నీయుత్తరముం గొంపోయి నేవకనిఁము.
ఆవలనేమి జరుగునోయోర్చి చూచెదము. కార్యంబుల దీర్చికొ
నుటకు సరియైనదికిఁ బోవలయును. ఇకఁజిదికాఁము శాంత
ముతో సంధ్యావందనాదులఁ జేసికొనుటకు వీలుండదు.

శి:-చిత్తము

నిష్క్రమింతురు.

శృతీయాంకము.

సంపూర్ణము.

శంబుకవధ

(ఉత్తరరామచరిత్ర)

చతుర్థాంకము.

—:0:—

(శ్రీరామచంద్రుని ప్రవేశము)

శ్రీ:—అబ్బా! రాజ్యమేలుట కత్తిమీడి సాముగదా!

గీ॥ తెలిసి యపచారమినుమంతః సలుపకుండ

జపముజేసికొచుచునుండః సాధువులను

బట్టివర్ణాశ్రమాచారః పాలనంబః

టంచు బరిమార్చగావచ్చెః నక్కటకట

ఇందుచేతనే తొల్లింటిపుణ్యమూర్తులగు ఋషులు “రాజ్యాశ్నంతే
నరకప్రభువన్” అని నుడివిరి. రామరాజ్యమునందే యిట్టి చిత్ర
ములు జరుగవలయునా? శంబుకుని శిక్షింపకున్న యెడల వంశగురు
వున కేమి యలుకవచ్చునోకదా!

గీ॥ రాజ్యరతుణవిషయమైః రాజు జాలి

బూనఁదగదంచు గురుమూర్తిః యానతిచ్చెః

గాని తత్వజ్ఞానులః కంఠనాశ

ములనుగోసి రాజ్యముజేయః భోవలేను

అయినను శంబుకునితోడఁ బ్రసంగించిచూచెదను. ఓరి ! యెవఁడు
రాయక్కడ ?

దా:- (ప్రవేశించి) స్వామీ! యేమియాజ్ఞ!

శ్రీ:- ఓరీ! మొన్న కాంభోజరాజు పాయనంబుగాఁబంసిన యుత్తమా
శ్వమును సజ్జకృతముఁగావించి వెంటనేగొనిరమ్మ.

దా:- చిత్తము. (నిష్క్రమించి మరల గుఱ్ఱముతోఁ బ్రవేశించును)

శ్రీ:- (గుఱ్ఱమెక్కి) ఛీ ! యెడమకన్నడరుచున్నది. కారణమేమి
చెప్పమా ?

గీ॥ నాకు గురువెన్ని స్మృతులు శ్రో, డీకరించి

చెప్పినను ధర్మమిదియంచు, జిత్రమేమొ

సంశయాత్ముడనైతిని, సమయమందు

గారణముమాత్రము వదికి, గానరాదు

3

గీ అంతరాత్మ వీడితుడను, నగుటచేతఁ

జేయునదిలేక మనస్సెల్ల, జెదురుచుండె

నిట్టిసమయంబునను యుక్త, మిదియటంచు

నెట్లుబుద్ధికిఁబొడమునో, యెఱుగరాదు

(నిష్క్రమి) ౪

(* చి దా నం దా శ్ర మ ము *)

బడలికతో శ్రీరామచంద్రుడు ప్రవేశించును.

శ్రీ:- అబ్బా ! సూర్యోత్పముచేత డస్సిన నాసర్వాంగములను సే

దేర్చుచున్న యీవుదు సౌరభశీతలములగు మలయపవనకిశోర

ములు నాకు బ్రహ్మనందిముఁ గూర్చుచున్నవి. పాంధులపథికా

యాసమును నవనయింప నేనెఱుంగకుండ నీయారామప్రతిష్ఠఁ

గావించినవాడెవడై యుండనోపు? (దిక్కులుపరికించి) యేమి
యాయకాల వసంతాగమము. అతానమాస్మతమ లయిన యాని
కుంజపుంజములు కోరికితములును, బుస్పితములునై యాయారామ
నివాసిమా హాత్యమును బ్రకటించుచున్నవి. (ఉలికిపడి) యేమి!
యోశాచా!! యాశ్చర్యము. చిలుకగోర్వంకలెల్లను వేదపాఠములను
బఠించుచున్నవి. అయ్యారే! కోయిలలా సామగానముజేయుట;
ఏజితేంద్రియని పవిత్రాశ్రమమోకదా యిది. కనుగొనియెడ,
ఋష్యాశ్రమమునకు నశ్వాచూఢుడనై పోవుటయుక్తమా? కాదు
(అశ్వాపరోపణముగాఁగించి ముందునకునడిచి సోమలతకుఁ బా
దుత్వ నీళ్ళుపోయుచున్న బ్రహ్మచారింగని) కుమారా! యచ్చ
ట యేమిచేయుచున్నావు?

బ్ర:- (తలయెత్తిచూడకే పాదుద్రవ్యము) యేమిచేయుచున్నానో
కన్పట్టుటలేదా? (అనంతరము శ్రీరామునివంక నెగాదిగఁజూచి)
ఇదిగో! దర్భాననంబు. ఇచ్చట దయచేయుడు. అతిథిపూజ
మాకు గురోపదిష్టంబు. మాగురువుగారిని హుచిపోవుటకై
మొన్న కణ్వులవారువచ్చి యీ సోమలతనునిచ్చిపోయిరి. దా
నికి నీరుపోసిపెంచుటకు మాగురువుగారొచ్చిరి. ఆపని యి
ప్పుడు నేరుజేయుచున్నది.

శ్రీ:- కూర్చుండెదఁగాని, యాయాశ్రమమెవ్వరిది? మీగురువుగారి
నేజేమి?

బ్ర:- ఇంతియేనా నీకేమియో తెలియుననుకొంటిని. (రాముడు
చిలుకవృక్షవృక్షము బ్రహ్మచారిని పోవునడల్తుచుండును) ఇది మా
గురువుగారి ఋశ్రమము బ్రహ్మశ్రీంధ్రుడగుశంబుకర్షి మాగురువు
గారు.

శ్రీ:—ఏమీ! శంకరయ్య?

బ్ర:—(అబ్బరముతో) ఏమి యలికిపడుచున్నావు? ఎప్పుడును బేరు
వినలేదా? నీవేదియో పట్టణవాసినని తోచుచున్నది.

శ్రీ:—(తనలోఁ బరాకుతో) నాడఁబోయినతీర్థ మెద్దులై నట్లున్నది
(ప్రకాశముగా) అవును. పట్టణవాసినే; కాని మీగురువుగారిని
దర్శించుటకు ఏలుడునా?

బ్ర:—ఓ యిదియేమంచినమమము. మాగురువుగారి వేళనే శిష్యులం
గూర్చికొని మతప్రసంగము జేయుచుందురు. ఇదియేదారి. చూ
చితివా? ఈదారి నేపోయి యాబట్టలాటవైచిన పొదదగ్గరనుండి
యాకుటీరము బ్రవేశించిన మాగురువుగారిని జూడఁగలుగుదువు.
(ఏదియో జ్ఞాపకమునకురాగా) పొటబాటు. ఆఖర్జూరవనమునం
దీవేళ మతోపన్యాసము జేయుచుందురు.

శ్రీ:—సరియే నేను వెళ్లెదను (ముందునకునడచి తిరిగివచ్చుచుండును)

బ్ర:—ఏమి తిరిగివచ్చుచున్నావు? దారితెలియదా? నేనుజూపించే
దనురమ్ము.

శ్రీ:—అట్లుకాదు నీవుముందువోయి మీగురువుగారితో శ్రీరామ
చంద్రుడు మిమ్ములనుజూచుటకు వచ్చుచున్నాడని చెప్పఁగల్గు
దువా?

బ్ర:—(నిశ్చేతిగండి) ఏమి శ్రీరామచంద్రులూ; మారాజుగారా?
దేవా! యెచ్చరోసామాచ్యులనుకొని మీకుఁదగిన సత్కారమును
జేయలేదు. రాజాధిరాజులను సందర్శించినప్పుడెల్లు చరియింప
వలయునో మాబాబయ్యగారును జెప్పలేదు. ఛాదసులముకదా!
క్షమింపుడు.

శ్రీ:—(బ్రహ్మచారి దగ్గరకుఁ దీసి) ఉమా! నీవలనఁగోపములేదు. నీమాటలవలన మాకానందముగల్గుచున్నది. రాజాధిరాజులను సంక్షోభమునవృద్ధి చేసియుండునలయునో గురువుగారు చెప్పు లేదా? రాజాధిరాజులను గుర్తించువిధమునను చెప్పలేదా?

బ్ర:—దేవా! లేదు. విష్ణులను సంపదమాటుంచినప్పడెవ్వఁగోప్పనారనుకొన్నానుగాని, పరల గోప్పవారు మాకుఁ శ్రమము సేయుదురనుభూతముని.

శ్రీ:—నీబెలతనము మమ్మానందముపాలుచేయుచున్నది. మీగురువు గారిని కేమియుఁ జదువుచెప్పురా? చిన్నవని కాబోలు.

బ్ర:—స్వామీ! అట్లుకాదు. అట్లుకాదు. నన్నబోలుచిన్నలకుఁ బ్రోద్ధుననే సంస్కృతవందనాదులఁ దీర్చికొనినయనఁతరము, భగవంతునిగూర్చి కొన్నికొన్ని సంగతులు చెప్పుదును. ఆవల మేము పాఠములను జదువుకొనుటకుఁబోవుదుము. మధ్యాహ్న సమయమున వైయాకరణులతోడను, పూర్వాంశకులతోడను బ్రసంగముఁ గావించుచుందురు.

శ్రీ:—మీగురువుగారు మిమ్ములనెప్పుడయినఁ గోపపడుచుందురా?

బ్ర:—దేవా! లేదు. ప్రసన్నచదనముతో మాటాడుచుందురు. గురువుగారని పిలువము. బౌబయ్య గారిని పిలుచుదుము. మమ్ములఁ జూచుటతోడనే చిగునవ్వునవ్వుచుఁ గలుగులు చెప్పుచుందురు. బౌబయ్యగారిని జూచుటతోడనే మాకు సంతోషమువొంగివచ్చును.

శ్రీ:—నరే! అట్లునా? నీవిప్పుడేమి చదువుకొనుచున్నాడవు?

బ్ర:—సంస్కృత భాషాపరిచయమును గల్గించుకొనుచున్నాడను.

సంస్కృతము నేర్చుకొనుట మిగుల కష్టము. మొన్న కూబాబు
య్యగారు వ్యాకరణ మారంభించెనుని చెప్పినారు. అప్పటి
నుండియు నాకు జివ్వరాని సావంజముబుకు మన్నది.

శ్రీ:—అంత సుఖోపయోగముగా నున్నదిగా? నుంచుకొంటుంటే. నీకేవ
లయినగావలయునేమో చెప్పుము. మేమిచ్చెదము.

బ్ర:—బ్రహ్మచారులకుఁ గోర్కెలేముండును విద్య వ్యాసంగము
దక్కఁ? అవిద్యకు బాబయ్యగారు చెప్పదునేమన్నారు. అయి
నను నిశేధించుచుండే యేవర్తనమున సూక్తికతకొనుట దోషమని
బాబయ్యగారు చెప్పదురు. సాధికఁ గోపమువచ్చు పః
జేయబోలును.

శ్రీ:—మేమిచ్చిన వస్తువును దీనికొని నొల్లవా?

బ్ర:—కూబాబు చ్యూరగిన్నపడిన ముదల.

శ్రీ:—అట్లయిన మీ బాబయ్యగారిని గమగొందుకు గాని నీవు
మేము వచ్చిననుని తెలియజేతునా?

బ్ర:—చిన్నము. సుఖమనుచుండు? (నిష్క్రమింతురు)

— భుక్తి వనము —

(పీఠముపై శ్రీరామచంద్రమూర్తిష్టాపిండును. శిష్యుగంఠరి
వృతులై శంకుకర్షి సటూపమున గూర్చుండును.)

శం:—దేవా! మాయాశ్రవము నేటికిగదా పవిత్రమైనది. మీకా
భ్యము నొసంగి మేమును జరిరార్థమైతిమి.

శ్రీ:—శంకుమీంద్రా! మిమ్ములను దర్శించి మేమును బరితృప్తుల

మయితిమి. కాని మతలయ నుక ప్రసంగమును జేయనుద్దేశించి
యియొడగ గుఱచెడితిమి. గాజ ధర్మముమీకు తెలియనిదికాదు.
మేము హిందూమత సంస్థాపనాచార్యులము. హిందూమత రక్ష
కాథమై శూన్యవంశము సాక్షాత్తుర నింహాసనముననుండి సూర్యుని
ద్వారా నేటివరకు రాజ్యమేలుచున్నది. కాన మతరక్షణము
మాకుఁ గర్తవ్యమే కాక విధ్యుద్ధము. మతద్రోహము మా
తలకంటగింపు. మేము సహింసము. మాప్రజలయందెట్టిమత
ద్రోహియున్న శిక్షించుటకు వెనుచే నుము. హిందూమతమునఁ
బుట్టి హిందూమతమునఁ బెరిగి, హిందూ మతమునకు ద్రోహ
మాచరించువాడు సరికకూడమునఁ బడకమానఁడు మేము నిమి
త్తచూత్రులమయి గూనీచుని శిక్షింపఁజేసెదము.

శం:- దేవా! యిదినేనెఱుంగనిదికాదు. మతద్రోహులను శిక్షిం
పఁగ్రుఱఁజేయుట రాజధర్మము. కాని నాడురాజులు తమ
ధర్మము నెఱవేర్చని సాధమనబోదురు.

శ్రీ:- అ మదేతనే నేను మేనిచ్చుటకలఁచెంచి మీరచేయుచున్న
కార్యములు, మతద్రోహివ్యాసములు, మతద్రోహియులగుతో గానో
ని నింహా జరుఁచెంచితిమి.

:- నకల ధర్మ స్వరూపులగు మీరీకార్యముఁ బూనుటకంటె మాకు
సంతోషదా గుఱచును చూపమేనున్నది? మీసాన్నిధ్యమున
నీకార్యము నిఁ యింపఁ బుట్టుకంటె మాకు నలయునది యేది?
దేవువాఁడైన ప్రక్షిన్నములకు నాయెఱిగినయంతపట్టునకుఁ బ్రత్యు
త్తరమిచ్చుటకు సంసిద్ధులగున్నాడను. (శిష్యులవై తిరిగి) వత్స
లారా! మీగువచ్చుటకు నేడపాఠము జేయఁబొండు.
(శిష్యులు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ:- అట్లుగానచో వినుడు. మీర కొన్నిన్నానంతి చేయచున్న మీతో ఏదేమిటను, వాతో ఏదేమిటను మాత్రం గానాదిగా మగించున్న మీరూ బుష్కంజాను, స్పృహకల్పనలను మీకు మాత్రం సంకల్పమును నిధికారము లేదని చెప్పుచున్నారు. కాని బుద్ధివాక్యములను బెడచెప్పును బెట్టచున్నట్లున్నది.

శం:- దేవా! మన్నింపుడు. ఎదుచే నిధికారము లేదని చెప్పుచున్నారు?

శ్రీ:- అహ! ద్రులను వేదములను జనువుటకు గాని ముట్టుటకు గాని నిధికారము లేకపోవుటయే కాక మతప్రసంగమును జేయుటకు గూడ నిధికారములేదు. బ్రాహ్మణులు చెప్పిననీతులను గ్రహింప నలయును గాని ప్రశ్నింపరాదు" అని వీరివాదము. నీనికిమీరేమి ప్రత్యుత్తరము చెప్పెదరు?

శం:- ఇందు కెందు సంగతులు విచారించుచున్నది. అది యెవ్వరి యంతి గేని, చెప్పినపాదధాన మనస్కులకై విచరు. మొట్ట మొదటిది మేము శూద్రశ్మివాచ్యుల మెట్లుగదము? ఆశ్చర్యమును మామెడకేల యంటంగిజ్జెడగు? మేము బ్రాహ్మణము. మానామములు మాకున్నయని మాపూర్వులు పరాజితులైన శ మాతమున నిష్టమైనవ్విధ నామములచే నుమ్ము న్యకహరించుట పాడి గూ? అముర దీనితోనేదు? భిన్న నామములచే న్యకహరించుచిరంతనే పద్మాములు జగత్తుమును విజనాడవుకదా; ఇకరెండవది, మాకు మతప్రసంగమునకే నిధికారములేదను చున్నారు. ఇదియెవ్వరి గూదేశము, కారణమేమి చెప్పెదరు?

శ్రీ:- ఋషుల యాదేశము, స్మృతుల యభిప్రాయమును, ఋషుల

యా జేశమునకుఁ గారణము కూడవలయునా ?

శం:-దేవా ! ఋషులు స్వస్వతంత్రుల కానఁ గారణమక్కఱలేని
పొటనిజినే; ఇట్టమున్నయెడఁ నిన్నటి స్మృతిని వీరు వేరుమా
ర్చుగ రు మార్చుగలుగుట యే? మార్చిరి, మార్చుచున్నారీ.
ఇందులకుఁ దార్కాణము, భిన్నస్మృతులు; అండలి పరిస్పర్శ
విరోధములు; అట్టివోఁ బ్రతిక్షణము మాటుచున్న యీస్మృతులు
గాని తస్మత్ప్రతికర్తలుగాని మాన. విట్టిదియని నిర్ణయించుట
కెట్లులు శక్తినుంతులగుదురు ?

శ్రీ:- (ఁనుగుతో) ఋషులను, స్మృతులను ధిక్కరింప మొద
లిడితిరా ?

శం:-శ్రీరామచంద్ర ప్రభూ ! మీరు ధర్మమూర్తులు, ధర్మాధర్మ
నిర్ణీతులు కాన నాప్రాప్తనము శాతమతో నాలి పడు.

నేను ఋషులను మూలనాడుటలేదు. తూలనాడుట వలన
నూళ్ల గించిల్లాభము కూడ లేదు. ఋషులు వనో? శ్రీతోపాలు
క్షణక్షణము మాటుచుండు ధర్మశాస్త్రము లెట్లు లోక్కజాతిస్వత్వ
మను నిర్ణయింపజాలుచో తెలిసికొనఁ గోరుచు టిని. మీరా
స్మృతులను బాటింపకున్న నవియేమగురు ? ఇదిగాక నేము
దుష్టులుగుటచేతనే కదా మమ్యథోలోకము పాలునేయుటకే
స్పృహపఱచిన గ్రంథములను ధర్మాధికారులు కూడ ధర్మశాస్త్ర
మొనరు చున్నారు. దేవా ! యిదియార్థలాపములు. అలిం
చుడు “మర్మలస్మృతులమహిమ” యనవినమే ? బోషులమయిన
శరీరపుడు, నిర్బోషులమయిన శరీరపుడు. ఇంతియే బోధన.

శ్రీ:-సంయమిందా! వినుచుంటిమి, కనుచుంటిమి. వినుచున్నాను.

వలచినద తినుఁ బెచ్చుడు. ఆవలదోసలతో, విష్ణుభాగో విచారించి నింఁ యింతుము.

శ :- దేవా! యాలి చురభివులున్న నాహ్మక మానేకకనంతయు జెలిబున్నకొనెనరు. మేము హిందూ సుతములు నీ కనించిన కారణమున మానసామాన్యములయిన హక్కులు మా వెయ్యి నుది బలవంతముగా గుంజుకొనుట యెప్పుడవచ్చును? ఎవ్వరీతి? స్పృశింపఁ బెడల భక్తినిశానములను బ్రాసనానందానన గ్నముల యెప్పుడొకటి, నెల్లవోటులు బాడు పక్షిగణమునకన్న యాపాటి స్వాతంత్ర్యము మాకుండగదా? ప్రజ్ఞ సత్యపులేని జీవ సాములకన్న సుధికారులు మాకుండగదా? మేమీరియు నవినిది కాన్యమును జూరలేదు. ఈచూచుచూచు, కేకనాచే తనములు స్పృశించిన మా ఏకమేనాన్యతీతులైతిమి. నీకు నేమింతుటకును, గీర్పించుటకును, బాదుటకును, బూజించుటకును స్వాతంత్ర్యమును గోగుచున్నాము. చిరసాక్షాతమున మాదా బూరకర్మ వాసనచే గల్గిన జ్ఞానలాభమున నన్నమాధిపతి ని తింపించియు మాము విరుచుచున్నాము. అట్టి యధికారుల మాదా జనమెత్తిన మాకుండగదా? వివేలికాది బ్రహ్మవ్యతిరేకము పొంగిందుచున్న యాదివ్యతేజము మొక్క సంస్థన కదామా లుద్భవించిన యాబాగుకట్టి యధికారమేమియుండగూడదు? మీ రాత్మగౌరవ జన్మించి త దాచుకొనుటచేతనా? ఘోరమగు గడి యించి యిచ్చిన యాప్రాజనువులు నీతిని ముట్టగుండజేసి యున్న మానమున బడద్రోసిన, నీకార్యమును చేయుదుర వాడు సాదురు? ప్రజల మానప్రాణాన్నాశ్చర్యముగా భావించుకు మూలము రాజకాండ? హిందూమతసౌలమని మేము నీలుచు

కొనుచున్నందునకుఁ బ్రతిఫలము మాకజ్ఞాన మొనఁగుటా? హిందూసంఘము శిరీరమునందొక యవయవము క్రుచ్చికున్నవారునున్న స్వాతంత్ర్యోపంతముగనుండును? ఇది మాత్రము ప్రభువులకుఁ గీర్తించుకమా? మీరాజ్యమున జన్మించుచేతనా మా పాపము?

శ్రీ:—నయమిరానా! తుణకాలమాగుండు. నిరాయుష్టమునచ్చినట్లు తపస్సవిధ్యాదున పడులుగిడు. మీరునిశ్చయముగా నీశ్వరభ్యాసము నప్పుకొనవచ్చును. కాని వేదములిదులకు నమ్మతిందురా?

శ్రీ:—దేవా! నీవారేయరయుండు, సత్యమును గనుఁగొనుండు. వేదములు హిందువులకెల్లఁ దరహోపాయములుగ నేర్పినవి కాని తమిరారిండు, పోరబడితినీ, గూసనకోటికెల్లరకులు పోరబాయములు. వనిచతుష్కుఁడిరతమైనట్లున తెలుసులు గ్రహించిన నాగి, గ్రహించనిచ్చనడిసనారు హిందువులకు బదును వీరి. హిందువులయొనాలా ధమును బొందజాలని నాగి మోబోలెట్లు, కాని మేమిట్లు వేదములను బొందగూడవో! ముగ్ధ భగవద్భ్యాసము జచ్చుకొనగూడదో దేవరవాదే యోజితముగాక.

శ్రీ:—మనందా! మామాటలు గ్రాహ్యంబుగఁ గిచ్చెట్టచున్నవి. మారాష్ట్రీవాసులకెల్ల సమానములగు వాక్కు నీచ్చి, పతిపాతరహితముగ రాజ్యమెలుట మాకు నిధ్యుక్తి ధర్మము. కాని మీరు నీర్మితముననుండు, మేముబోయివచ్చుము.

శ్రీ:—(ఈనందవరవశుండు, భగవదనురంజనగా)

కటాక్షమునఁ బనిత్రుఁడైతి. అప్పులపాలిటి ద్రవతములుగదా భూనాథులు; మీ మూమహత్కార్యముచే ద్రావిడలోకము నాచంద్రావ్యము కృత్వైవైయుండును.

శ్రీ:—మేలు మీరాజధానిచే మేము సలహాతులములు.

(నిష్క్రమింతురు.)

(గుట్టముపై నానుకొన్న శ్రీరామచంద్రుఁడును, జన్మించుచును)

వ:—శ్రీరామచంద్రా! కార్యపర్వరానమునుఁ జెలిసికొనుటకు నై యీకడకరుడెంచితిని, ద్రోహాని శిక్షించితిమిదా!

శ్రీ:—ద్రోహుల శిక్షాపాత్రులఁజేయుటకు నదౌధ్యవృత్తజాగ్రతులం దెవ్వరును జరువారుకారు.

వ:—తరతరంబులనుండి యానంగతి మెమలుంగనిదికాదు. అంకితనే బాధ్యవంశిపాశోహత్యమునందు నిష్కరింపఁబడి యున్నారము. గుర్వాజ్ఞను దలపూర్వములమన్నింపని భాత్రులుమన్ననకుఁ బాత్రులుగాను. గుర్వాజ్ఞను బ్రక్షింపకుండ నొనర్చుట శిష్యధర్మము. ఈగుఱశిష్యధర్మమిప్పటిదిమా? స్మర్యదగుండి పరపరానుగతికరుమనది. ఇన్నిటికిని మఱచితి. శింబుకుని శిష్యుల సునతి నెక్కడికంపితివి? వారలకుఁ గూడఁ నల్పశిష్యయమున విధింపవలసినదియే.

శ్రీ:—ఇచ్చటనే యీ చిదానందాశ్రమములోనే యున్నాను.

వ:—ఎక్కడను డిన నేమిగాని కట్టుదిట్టములుచేసితిమిదా? కమ్మల గానక మిట్టివడి వర్తాశ్రమాచారముల దిగ్భ్రాంతి చెలరేగిన గుఱపునకుఁ బల్లినగతియేమియునని ఖండితముగాఁ జెప్పితిమా? ఈమఱ

లోచనములఁబుట్టినప్పుడే మాన్యుటవలచిది.

శ్రీ:—గురువరా! శంబుకసంయమికో గెలిగినగతియనియూ మీయభిప్రాయము?

వ:—అగును (అశ్వత్థముతో) నీవుకూడ సంయమియనుచున్నాడవే?

శ్రీ:—ఇంద్రియ సంయమముఁగావించినవాఁడు సంయమి కాఁడొకో, దీని కేమిగాని శంబుకసంయమిక సంధిపించిన దుష్కృతయేమి?

వ:—రఘురామా! మమ్మెక్కినక్కెముఁజేయుచున్నావా? ఇప్పుడు శిక్షించితనని చెప్పితివే?

శ్రీ:—దేశికేంద్రా! తమింపుడు, మేమిప్పుచెప్పలేదు.

వ:—ద్రోహుల శిక్షఁపాత్రులఁజేయువల్ల నయోధ్యపట్టణాధీశులం దెచ్చరును జంకువారుకారన్నమాట నీచనిననకాదా?

శ్రీ:—అగును, మేమనినవాక్యమే.

వ:—అట్లయిన శంబుకుని శిక్షింపలేదనుచున్నావే?

శ్రీ:—శంబుకసంయమిని శిక్షించుటకుఁబూర్వము వ్రాహ్మణుని స్థిర పడవలయునుగదా!

వ:—నునవాచమంతయు “ఘట్టకుదీప్రభాతిన్యాయమ”యినది. స్మృతు లేమిచెప్పుచున్నవో వినిపించలేదా? స్మృతివాక్యములనుబాటించుటకన్నను రాజధర్మమేమికలదు? హిందూమతమునకు స్మృతులు మూలాధారములు. ఆస్మృతివాక్యముల ననుష్ఠేయములుగాఁ జేయుట రాజధర్మము. స్మృతులు ద్విజేతరులకు దశస్వాధ్యాయములను నిషేధించుచున్నవి. వానిని బాటించక శంబుకుడు మత

ధర్మమును నొకమూలకుఁ ద్రోయఁజూచుచున్నావు. అదేవా ధ్యానీ! తెవ్వరిట్టిపనులకొడిగట్టలేదు.

శ్రీ:—ఓవాక్యములు సత్యమునే ప్రకటింపచున్నవి. మీరు శంబు సంయమిని మతద్రోహిగా ఋజువుచేయఁగలిగితో నిష్కర్మము మై వానిని తిరుపాత్రునిఁజేసెదము. మేమింకననుకను శంబు సంయమితోఁ బ్రసంగించితిమికాని వానివాక్యము లాదరియింపలుగఁ గన్పట్టుటచే మేమే యాయధికారమిచ్చివచ్చితిమి. నిరారాధుడుగఁ గన్పట్టు శంబుకునిదునుమాడి పాపమునఁజూపనొల్లము రాజులు సర్వప్రజానురంజకులై నేల నేలదగువారుగాని కొందఱయివదేశములనమ్మి యపరాధరహితులను బాధపఱచుటకు వహరుకారు.

వ:—(కుపితుఁడై కమండులుపునేలంబెక్కికొట్టి) గురువొక్కరిమొనకు గడంగుచున్నావు. బ్రాహ్మణుల్లి తిరస్కారము పొందపొల్లదు. బ్రాహ్మణులశక్తిఁ బరీక్షింపవలయునని తోచెగాఁబోలు. తల్లియిన వినుము. లేగిన కాచ్చిచ్చువల సర్వలోకములను నధిపతిలముఁజేయఁజూచును.

శ్రీ:—జేవా! యిది మేముంగనివికాదు. పరశురాముని మేములుంగమనుకొంటిరా? ఎందులకయిన నోర్తుముగాని మేమువిశ్వసించని కార్యములఁ జేయనొల్లము. ఇయ్యదితత్ప్రధర్మము. ఇదియిట్లుండ మేమరణ్యమునఁ గ్రుమ్మరినప్పడు గుహుఁడుచేసిన సాయ్యము మఱపుమందురా? కబరినుంబఱచిన యవ్యాజ్యభక్తిని విస్మరింపుమందురా? ఈయలంతుల మాటయేల? హనుమరాదులుచేదోడువాఁదోడుగాకును. నాగనిఁగఁగఁగలుకును.

రముఁ జేయఁగల్గుదుమా? అర్యులమైన మనమనార్యులపాటి కృతజ్ఞులమై యుండఁదగదా? రాజనీతిమాటయటుంచి తోడ్పడినవారికిఁ బ్రతిఫలముఁజూపుట మాననసాక్షాన్యమగు నీతికాదా?

వ:—శ్రీరామదండ్రా! నీవాముష్మికముమాటఁ దలపెట్టక ధైయహీనంబాలోచింపుము. వీరందఱికి సమానస్వత్వమొసంగిన మాపాళ్లు మగును? తరతర బులనుండి బ్రాహ్మణ క్షత్రియ జాతులు రెండును మిథస్సహాయ్యంబున వర్ధించుటయెఱుంగనో? లేకున్న మీ రాజ్యమును, మాకులగౌరవంబును జీరకాలమునాడే వేరులే కుండెడివి. కావున నట్టియుపద్రవమును దస్పించుటకే యింత తఱచి తఱచి చెప్పుచుంటిమి.

శ్రీ:—(చుఱుకుచూపులతో) దేశికేంద్రా! బ్రాహ్మణసహాయ్యంబు వలననే రాజులు రాజ్యమేలిరనియా మీయభిప్రాయము?

వ:—(అత్రముతో) కాదు, కాదు; క్షత్రియులు కత్తితోఁ దిర్పఁదగిన పనిని బ్రాహ్మణులు గూటలతోడనేతీర్చి రాజులయలఁజిని బాపి నని నాయభిప్రాయము.

శ్రీ:—చిత్తము; మఱచిమాటయే.

వ:—కావున నీరెండుజాతులు పరస్పర సౌభాత్రముననే సౌభాగ్యమును, గౌరవమును నందియుండఁగలవు. దీనికి న్యనిరేకమయినచో నంతఃకలహములచే దినదినము సంక్షోభావమందఁగలవు. ఇది నిస్సంశయము.

శ్రీ:—ఒకజాతి సౌభాగ్యమునకలు మఱయొకజాతిని సర్వకాలసర్వావస్థలయందు బానిసతనమునందుంచి మూర్ఖులనుజేయుట రాజ

సీమగడవా ? రాజధర్మము ప్రబలమే నిమ్మనీ నీకడవా బుద్ధిగో
బరిపాలించుటకాదా ?

వ:-శ్రీరామచంద్రా ! ఇందొక్కరానిస్వత్వమునుహరించి రాజునలు
గానుంచుటయేమున్నది. మీరు మీపూర్వస్థితో నడిచు కట్టుకొని
పోరి తమహక్కులను గోల్పోయిరి. పరాభూతులయిన శత్రువులు
లోబడిరినిచెప్పి స్వత్వసామాన్యము నొనంగుట రాజునీ కిందధము
కాదా ?

శ్రీ:-మహాత్మా ! శరణాగతరక్షణ బిరుదంబుదాల్చిన మాకుమీవా
కృములు బోధపడవు. మీయుపదేశప్రకారము మేమాచరించిన
భవమదంతర్వాణులు మమ్మేమి గాభావితురు ?

వ:-మహాపురుషుడవనియు, రాజదేశేంద్రుడవనియు, భగవదవ
తారమనియు భావించురు.

శ్రీ:-ఇది యెట్లుతటస్థించును ?

వ:-ఇది యెట్లుతటస్థించునని సంశయచిత్తుడనైతివా ? వినుము
చెప్పెదము. ఇంతటి నిర్మాణీయముతో రాజధర్మమును నెవ్వరు
నిర్వర్తింపగల్గిరి ? ఇంతటిధర్మబుద్ధితో స్మార ధర్మము నెవ్వరు పరి
పాలింపగల్గిరి ? నీవిట్టి ధర్మనిర్వహణముజేయచో యుష్మలేల
నిన్ను భగవదవతారముగాఁ గొనియాడదు ? నర్హతమూఁచార సగా
యణశీలుడయిన రాజునిమిక్తమాత్రంజై వర్ణసాంకేయముగల్గి
జేయువారల శిక్షించునని స్మృతులు చెప్పుటలేదా ? అమ్మ.

శ్రీ:-మీరెంతచెప్పినను శంకునివధకు మనమపోకున్నది. ఇతడు
నిరపరాధియని మావిశ్వాసము.

జ:—అపరాధియైననేమి? నిరపరాధియైననేమి? శాస్త్రసమ్మతమైననేమి! గర్హితమయిననేమి? ఒక్కనిమరణముచే రెండుకులములు సిరిసంపత్తులచే దురుదూగునప్పుడు, తానగుతంపరక్రియ వృద్ధి నందునప్పుడు నెనుకంజనేయకుము. ఆత్మరక్షణ మెల్లజీవులకు సనశ్శ్రోక ర్తవ్యము.

శ్రీ:—పాపముజేసి మనుటకన్న బరోపకారమాచరించి, మరణించి యశఃకాయుడగుట యుక్తముకాదో?

జ:—అందుచేతనే నిన్నీ కార్యమునకు బుర్రొల్పుట. లేకున్న ధర్మ సూక్ష్మజేదులమయిన మేమిట్టివనిశి బూనుకొదుమా? ఒకనిని జూపి జాతిద్వయమును సముద్ధరించుట పరోపకారముకానా? లేము. కార్యోచ్యుఖుడవుకమ్ము. ఆలసివంకుము.

శ్రీ:—(తనలో) కొంతపజకు సందియముదీరినది. ఇదిన్యాయముగా కున్న నీచుహనీయు డింతవట్టుడలతోనేలచెప్పను? (ప్రకాశముగా) గురువరా! ధర్మాధర్మ విచారణభారము గురుభజస్కంధమున నుండును. గుహపదేశ బు వ్యపగతకల్మషంబుగాన శంబుకుని బరలోకప్రాప్తునిజేసెదము. మేమిదేపోవుచుంటిమి, సెలవిప్పింపుడు. (పోజోవును, పాదుత్రవ్వి నీళ్లపోయుచున్న బ్రహ్మచారి వాక్యములాలించి కన్నీటిచే డగ్గుకవడినస్వరమతో శ్రీరామ చంద్రునికడ్డపడి)

బ్ర:—మహాప్రభూ! మా బాబయ్యగారిని జంపెదరా? వలదు. వలదు. మమ్ములనందఱిని దిక్కులేనిపక్షులను జేసెదరా? ఇంతకుమున్ను నేగోరినవస్తువు నిచ్చెదనంటిరి. మా బాబయ్యగారి పాణము

దివ్యదానమును గ్రహింతును. ఏమిచెప్పినాను. అంతాక శ్రీరామ చంద్రుడు దిగాలున నిలునంబడియుంట నన్నిచ్చుచున్న గ్రక్కు చున్న చూపులతో, చిల్లవాని జేయిచప్పులతోనిలాగి) మిమ్మాన రించుటకు మేము టిమిలెమ్ము. ఇటుకమ్ము. (శ్రీరామచంద్రునితో) పిల్లనానిమాటలతోనేమిగాని నీకాంక్షచరణమునకు బొమ్ము

శ్రీ:—దేశికేంద్రా! అబయునుబమెలు గని కనుగొందు. ఏమియుఁ జేయకుడు.

వ:—మాదిమాత్రము కన్నకడుపుకాదా? (శ్రీరామచంద్రుడు నిష్క్రమించుచు)

బ:—(కంటినిరుకంటగ్రక్కుతోని) అయ్యో! మీరులేకేను; మా తాతలనాటినుండియు సంపూర్ణ కటాక్షముతో జూచుచునే యున్నాడుకదా.

వ:—లాకనుబుద్ధినవారందఱు రాక్షసులే. క్రొత్త బేదియుండును

బ:—మీరు చెప్పినది మాత్రము నిజము కాదని. లంకతోబుట్టిన విభీషణుడు రాక్షసుకాదా? (నిష్క్రమణము)

(శ్రీరామచంద్రుడు. తపోవిష్ణువున్న శంఖుసజ్జిత కోశముననున్న ఖడ్గమునుబెట్టి, రుణిపించి) నురలనాగి: నిషాదముతోఁ బడిచేయునంక, దేటిపాటఁజూచి)

చం॥ కరుణ మొకి. తపోక కుల + కాంతను, సాధ్వని, బ్యాగర్భిణి
వలకు నరణ్యభూములకు, + బంపంగజాలినయట్టి నీకు దు
ర్భరమగునే యొకానొకని + ప్రాణముతోసెమవట్టి వశానిశే
ఖరుడనుకాక, జాలియెటు + కల్గును? వక్షిణబాహునండమా!
(నురల సుత్సాహముతో ఖడ్గమెత్తి)

గీ॥ తుత్రధర్మంబు స్మృతివాక్య • సమృతంబు
ధర్మసంస్థాపనార్థంబు • ధర్మశిలోన
సద్గుణాపదిష్టముగాన • జంకకుండ
శంబుకుని రామచంద్రుడు • పంపించుండె

(భిన్నమస్తకంబై శంబుకుడు స్మారించును, దివ్యతేజము
మింటికెగయును శ్రీరామచంద్రుడు నిష్క్రమించును)

శంబుక శిష్యుని ప్రవేశము.

ఏనుండుగటకటా! • యిట్టి ధ్వార
మీముందు జరిగెనే • యెచ్చటనేని!
చలిచీమనేనియు • జాగ్రద్దొక్కకుండ
వనసీమలోపల • వసియించి యెప్పుడు
పొగదావి తపియించు • పుణ్యపూరుషుని
శంబుకసంయమి • చంద్రు మధురుని
బ్రాహ్మణులెల్లె గా • వట్టంబుతోడ
బసరిచ్చి నొక విప్ర • బాలు, విసంజ్ఞ
గాజేసి యయ్యది • కల్గె శంబుకుని
జపముచేసనిచెప్పి • చాటించి రామ
చంద్రుచే మధురు • జంపించి పిదప
బ్రాహ్మణ బాలుండు • బ్రదికినాడనిరి
ఎన్నఁడే బ్రదుకునే • యొల్లినవాడు
ఏమి యాదు స్తోత్ర • మేమి యామాయ!
ఏమి యాగారడి? • యేమి యాకట్ర!
ఏమెట్టుజీవించు • మేమెట్టుబ్రదుకఁ

లోకాన నాలగ్నః • తను బాలగ్నాలు
 గగ్నాలు సేయవే • క్రాచవేజగము
 మాకోకపహ్నియు • మాదు ముఖాగ్ని
 కాల్పవే విప్రప్ర • కాండులైన
 బాలుర శాప బు • బ్రహ్మశాపంబు
 కార్చిచ్చుబోలె లో • కంబులనే గు
 నీదోషఫలమెల్ల • నీదేశమందుఁ
 బ్రజలార వినుడు నా • పల్కుల నన్ని
 స్వాతంత్ర్యమంతయు • సమసిపోవంగ
 బారతంత్ర్యమునందు • బడిపడిపోయి
 విద్యాచిహ్నులై • విప్రుల్లెరును
 సేవకావృత్తిలో • నక్కిపోయెదరు
 ధర్మంబు, శౌచంబు • కయయు సత్యంబు
 కోరివడచుము • నెల్లగులములవార
 లేవగించగనుందు • లేమిటోచకయె
 మరుగుచునుందురు • మహాచిహ్నాటిని
 ప్తవంబు దూగుచుః • దగవులేదంచు
 నందాక బ్రాహ్మణు • లీదోషమెల్ల
 దిద్దుకోలేరొ యీ • దేశంబులోన
 నందాక నీతీతి • నల్లాడుచుండ్రు
 సత్యంబు నామాట • సత్యంబురుండు.

సంపూర్ణము.

